

TRØNDERSK NATUR

Nr. 2 - 2003

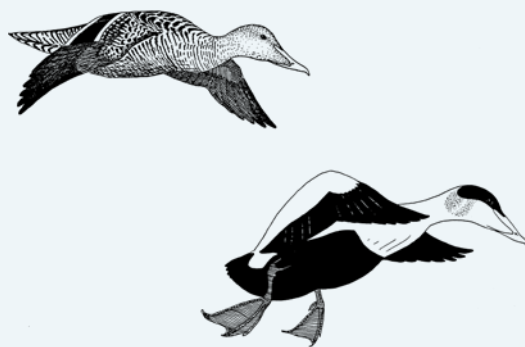
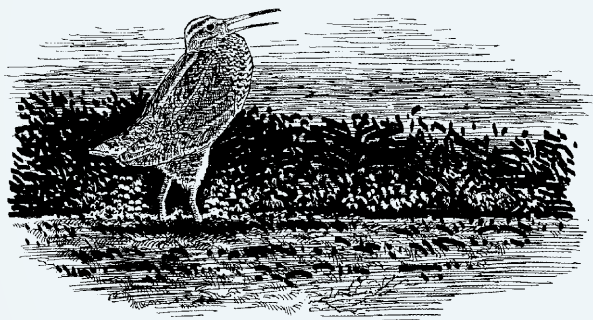

30

TN

Tidsskrift for Norsk Ornitologisk Forening
avd. Nord-Trøndelag og Sør-Trøndelag

NOF avd. Nord-Trøndelag
Postboks 68, 7501 Stjørdal

Hjemmeside på Internett:
<http://www.nofnt.no> E-post: post@nofnt.no

Kontingent 2003: Betales til konto: 4358 50 21661
Senior: 100,- Junior (u. 18 år): 50,- Familiemedlem (uten Trøndersk Natur): 30,-

Styremedlemmer 2003:

Leder: Inge Hafstad. 906 64 724
E-post: inge.hafstad@nofnt.no
Nestleder: Halvor Sørhuus. Tlf. 74 07 14 72 / 416 40 626
Kasserer: Morten Vang. Tlf: 72 83 07 70 / 908 67 453
Sekretær: Pål Mølnevik. Tlf: 74 15 14 05
Varamedlem: Einar Hugnes, Skatval
Varamedlem: Bjørn Fuldseth, Stjørdal

Landsstyrerepresentant

Inge Hafstad. Tlf: 906 64 724

Komiteer, utvalg, prosjekter, kontaktpersoner

LRSK/Nord-Trøndelag: Per Inge Værnesbranden, Moum, Øfsti,
7500 Stjørdal. Tlf: 74 82 55 38 / 975 38 439
Fuglevakta: Halvor Sørhuus. Tlf: 74 07 14 72 / 41640626
Hekkefugltaksering: Magne Husby. Tlf: 74 05 63 18
VinterAtlas: Per Inge Værnesbranden. Tlf: 74 82 55 38
Åkerriksekontakt: Morten Vang. Tlf: 72 83 07 70 / 908 67 453
Lokalnavnkontakt: Arnstein Indahl, Tlf: 74 07 14 86
NT ringmerkingsgruppe: Knut Krogstad. Tlf: 74 82 65 59
Ørin Ringmerkingsstasjon: Arnstein Indahl. Tlf: 74 07 14 86
Trøite Ringmerkingsstasjon: Hilde Stol Øyan. Tlf: 74 80 26 48

Lokallag (leder/kontaktperson)

Verdal lokallag: Trond Sørhuus. E-post: trond@vktv.no
Postboks 219, 7651 Verdal

Stjørdal lokallag: Børge Wahl. Tlf: 74 82 42 71 / 456 02 403
E-post: bo-wa@frisurf.no

Snåsa lokallag:

Pål Mølnevik, Gran, 7760 Snåsa. Tlf: 74 15 14 05

Steinkjer lokallag:

Per Ivar Nicolaisen Tlf: (P) 74166609/(A)74165663

NOF avd. Sør-Trøndelag
Postboks 139, 7401 Trondheim

Hjemmeside på Internett: <http://home.no.net/nofst/>

Kontingent 2003: Betales til konto: 0530 32 57227
Senior 150,- Junior (u. 18 år) 50,- Pensjonist: 120,-
Familiemedlem (uten Trøndersk Natur): 75,-

Styremedlemmer 2003:

Leder: Edvin Thesen Tlf: 90 79 45 35
E-post: edvinthesen@hotmail.com
Nestleder: Hans Martin Høiby. Tlf: 72 48 63 67
Kasserer: Espen Lie Dahl. Tlf: 95 21 00 76
Medlemsansvalig: Einar Lernes. Tlf: 95 06 24 16

Landsstyrerepresentant

Hans M. Høiby, Tlf: 72 48 63 67 / 480 01 195

Komiteer, utvalg, prosjekter, kontaktpersoner

LRSK/Sør-Trøndelag: LRSK/S-T
v/Sekretær Kjetil Aa. Solbakken, Saupstadringen 71A
7078 Saupstad

Fuglevakta: Otto Frengen.

Tlf: (P) 72 55 38 93 / (A) 73 59 22 94

Hekkefugltaksering: Geir Rudolfsen. Tlf: 922 26 833

VinterAtlas: Hans Einar Ring. Tlf: 72 52 66 50 / 909 72 032

Åkerriksekontakt: Ola Nordsteien Tlf.: 950 55 159

Prosjekt hvitryggspett: Kjetil Aadne Solbakken. Tlf: 976 23 593

Lokalnavnkontakt: Jon Peter Stav. Tlf: 72 55 36 75

ST ringmerkingsgruppe: Svein Håkon Lorentsen.

Tlf: (A) 73 58 07 69 / 93 46 67 70

Stavsengan ringmerkingsstasjon: Einar Sæter. Tlf: 909 42 053

Lokallag (leder/kontaktperson)

Fosen lokallag:

Hans E. Ring Tlf.: 72 52 66 50 / 909 72 032

Hemne lokallag:

Atle Karlstrøm Tlf: (P) 72 45 35 38 / (A) 72 45 10 44

Orkla lokallag:

Dagrun Beate Skarsvåg Tlf: 72 49 74 00 / 917 91 639

Trondheim lokallag:

Ståle Prestøy tlf.: 72 89 87 80 / 900 55 708

Abonnement på Trøndersk Natur 2003

200 kr

Nr. 2 (årg. 30) 2003

Kjære leser!

Trøndersk natur står foran store forandringer! Det er forurensninger og et mildere klima som først og fremst er skyld i dette. På grunn av temperaturstigningen i atmosfæren kommer våren tidligere, mens høsten derimot kommer seinere. I perioden fra 1982 til 1999 har vekstsesongen i Norge økt med fire uker. Fuglenes hekkesesong starter derfor tidligere enn før. Flora og fauna er i endring.

Det er ikke så lett å fastslå hva som er årsaken til endringer i naturen. I alle fall er det konstantert at bestandsutviklingen av vipe og dverggås ikke er tilfredsstillende. Vår nasjonalfugl, derimot, ser ut til å nyte godt av et mildere klima. Økt temperatur bidrar til at nedbøren øker. Det ser ut til å passe fossekallen bra. Antallet fossekaller har økt samtidig som gjennomsnittstemperaturen i atmosfæren har økt.

Det har gått en 30-årsperiode siden plantegiften DDT ble tatt ut av bruk. Men virkningen av denne miljøgiften ser vi ennå: Giften bidrar fortsatt til en fortynning av eggeskall hos rovfugler.

Vi ser en mangfoldig utvikling av trøndersk natur. Det fokuseres mye på en negativ utvikling, men vi skal heller ikke glemme å ta med det positive som skjer i vår samtid.

Hva så med vårt kjære tidsskrift *Trøndersk Natur*? Uaktet klimagasser, bromerte flammehemmere og sur nedbør: *Trøndersk Natur* er et tidsskrift som har rundet 30 årganger, og kommer nå ut regelmessig to ganger hvert kalenderår. Innholdet har opp gjennom årene variert fra å gjenspeile mangfoldet i den trønderske naturen, til å være en rapportserie, og kun det. Et slikt stoff treffer ikke de fleste TN-lesere hjemme. Tabellrytterne er tross alt en marginal gruppe av medlemmene i de to fylkesavdelinger i NOF.

I dette heftet kan du lese spennende tanker og synspunkter fra "gründerne" Jon Suul og Karl H. Brox. Øistein Størkersen bidrar også med spenstige synspunkter på hva TN kan bli i framtida!

Redaktøren ønsker å tilby leseren et hefte som viser smakebiter fra vår mangfoldige natur, særlig fra den spennende trønderske fuglefaunaen. Dette krever at fugleinteresserte trøndere og andre bidrar med fuglestoff.

GOD JUL, OG GODT NYTT ÅR!

Jon Peter Stav

Manus: Artikler og innlegg til TN sendes til redaktørens adresse, og leveres helst som elektronisk post eller på diskett. Lengre artikler skrevet på maskin eller med håndskrift må leveres i god tid før manusfrist. Redaksjonen er ellers behjelpelig med å sette opp artikler og innlegg.

Forsidebildet viser ei lirype fotografert av Torgeir Krokan.

Baksidebildet viser ei stjertmeis som bygger reir. Fotograf er Torgeir Krokan.

Redaksjon: Jon Peter Stav

Adresse: Antonie Løchensv. 9
7020 Trondheim

Telefon: 72 55 36 75

E-post: jpstav@online.no

Trykk: Lade Offset

ISSN: 0806-0517

Opplag: 600 eks.

Tidsfrister for bidrag:

Nr. 1: 25. mai

Nr. 2: 25. oktober

Sideutforming og digital produksjon:
Jon Peter Stav

SVEIN HAFTORN TIL MINNE

av Karl H. Brox

La meg innledningsvis være litt personlig. I mitt eksemplar av storverket "Norges fugler" har Svein Haftorn skrevet følgende dedikasjon: "Med vennlig hilsen og takk for hyggelige samvær helt siden du bare var guttungen." Og jeg var bare "guttungen" - 12-13 år gammel - første gang vi møttes. Men jeg ble tatt godt imot, akkurat som alle unge ornitologer som oppsøkte ham på museet ble.

Karl H. Brox
Ulstadvegen 19
7540 Klæbu

Svein var det sentrale midtpunktet for oss i det sterkt voksende miljøet som vokste frem under og omkring ham, enten som medlemmer i NOF og/eller som studenter ved Lærerhøyskolen på Rosenborg fra omkring 1960 og fremover. Han hadde alltid tid til å lytte, gi kommentarer og gode råd, og for det tillater jeg meg på vegne av mange å gi uttrykk for en kollektiv takk.

Svein var lett å komme i kontakt med. Når det gjaldt fugler og natur var ingen sak for liten eller for stor. Helt til det siste forble han også selv like gutteaktig nysgjerrig og entusiastisk som da fugleinteressen tok fatt i ham selv for alvor i tolvårsalderen, og man følte seg alltid like velkommen enten et samvær fant sted på hans kontor eller hjemme hos ham og Eva på Målsjøen i Klæbu. Og Eva ja - "det hadde ikke gått uten henne," sa han selv. Hun var hans viktigste støtte i livet og skal også ha sin del av takken og æren for at Svein fikk bli den han ble. Få personer har satt så markerte spor etter seg innen norsk ornitologi som ham, men vitenskapselig arbeid på høyt plan er tidkrevende og ikke alltid like familievennlig. Arbeidet med "Norges fugler" tok for eksempel det meste av Sveins fritid gjennom 11 år. Da Svein like før han gikk bort mottok Kongens fortjenstmedalje i gull for sin innsats for norsk ornitologi, fortalte Eva at

når familien for øvrig satt og koste seg med noe godt, satt Svein gjerne på arbeidsrommet sitt. Nei, resultater kommer ikke av seg selv.

Svein Haftorn ble født 30. januar 1925 i Drammen, hvor faren drev skobutikk. Hvordan og hvorfor han egentlig ble interessert i fugler ante Svein selv ikke, men kanskje var forklaringen å finne i det faktum at familien bodde tett opptil skogen, hvor guttungen Svein stadig streifet om og hadde rike muligheter til å bli kjent med fuglelivet. At det like i nærheten bodde en annen kommende ornitolog - Nils-Jarle Ytreberg - kan vel også ha hatt sitt å si. De to tilbrakte i hvert fall mye tid sammen og muligens "oppildnet" de hverandre med hensyn til hvilke fugler de hadde sett og lært seg sangen til, og bygget på den måten en plattform for det som skulle vise seg å bli en livsvarig lidenskap hos dem begge.

Alt i ti-årsalderen var fugler i ferd med å bli Sveins store og altoppslukende interesse. Men det var en hendelse i 1937, da han altså var 12 år gammel, som fikk det til "å ta helt av", som han selv sa. "Hendelsen" var et foredrag som fuglevennen og maleren Jakob Sann holdt i Drammen teater, ledsaget av lysbilder som var laget på grunnlag av Sanns egne fargelagte tegninger. I et høyst levende foredrag fengslet han tilhørerne - ikke bare med ord og bilder,

men også med glimrende imitasjoner av de enkelte fugleartenes sang. Dette var før båndopptakerens tid, men Sann trengte ingen opptak, han mestret den vanskelige kunsten det er å plystre sangen til artene han fortalte om. 12-åringen i salen satt fullstendig som trollbundet. Høyst sannsynlig var det der og da han bestemte seg for hva han skulle bruke livet sitt til.

Å bli zoolog var imidlertid - dessverre - ensbetydende med skolegang og studier. For skolen var ikke alltid like lett å forene med tran-gen og lysten til å være ute i marka. I 1943 og 18 år gammel bestemte Svein seg derfor like godt for å forlate Drammen Latinskole og for å ta artium som privatist i stedet. På den måten ville han få bedre tid til fuglestudier og kunne lese når han selv ville.

Etter at beslutningen var tatt, ble denne krigsvåren og sommeren i stor grad tilbrakt ute. Det resulterte blant annet i funn av en mengde reir, deriblant 16 bare av fuglekongen, som i tillegg til meisene hadde begynt å

oppta ungguttens interesse mer og mer. I juni syklet han fra Drammen til Dovrefjell for å oppleve fuglelivet på Fokstumyra, inspirert av Herman L. Løvenskiolds bokperle "Fokstumyren".

"Det ble altfor mye fugl og for lite lesing helt til den store eksamen nærmet seg," innrømmet Svein i et-tert. "Som privatist måtte jeg jo opp i alle fag. Å ta igjen alt det forsømte på rekordtid ble, for å si det mildt, en mental påkjenning. Denne innsatsen ble den hardeste under hele min studietid, hovedfagseksamen inkludert. Men før det hadde jeg en herlig tid." Han fikk sin eksamen, rett nok med en Ng i nynorsk som en mørk flekk på vitnesbyrdet, og betraktet som aldrende fremdeles 1943 som den beste og mest givende felt-sesongen han hadde hatt.

Etter at artium var unnagjort og bestått våren 1944 kom Svein med i Hjemmestyrkene. Men ved siden av våpenopplæring og militær trening arbeidet han som assistent hos jakt-konsulent Ola Olstad, en av Norges gjennom tidene mest originale zoologer, og bearbeidet et omfattende kjøttmeismateriale. Og straks krigen var slutt startet han for alvor sine studier i kjemi, botanikk og zoologi ved Universitetet i Oslo, med et avbrekk som soldat igjen fra januar til august 1947 i en av tysklandsbrigadene.

Ornitologen i ham fornektet seg selvsagt ikke der heller. Med seg hadde han sin kjære og uunnværlige kikkert, en Zeiss 6x30, som han i 1940 hadde fått i gave av foreldrene. Enhver anledning, både i fritiden og under øvelser, ble benyttet til fuglestudier og en liten historie må fortelles; den er typisk Svein: Under en større feltøvelse en dag i begynnelsen av mai i en bøskeskog ved Adersheim kom han under et angrep til å kaste et blick opp i et tre og fikk øye på et reir i en greinkløft. Til tross for at han som korporal hadde ansvaret for et lag under angrepet klatret han opp i treet og oppdaget at det var et kjernebiterreir. Fuglene så

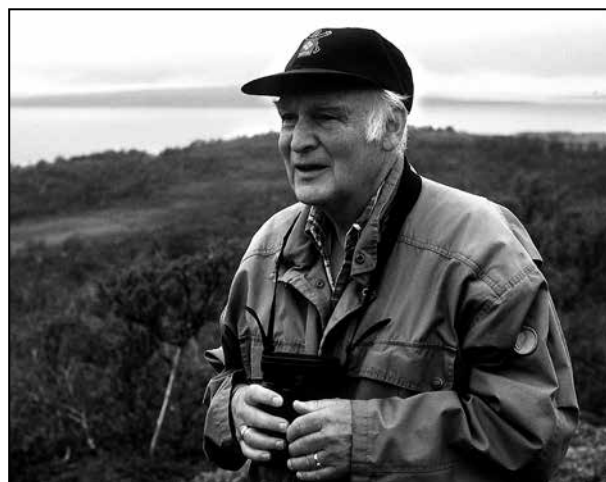
han ikke, men hørte karakteristiske "zikk" i nærheten. Da jeg spurte ham om det ble "kakebu" som følge av at han forlatt laget sitt, var svaret som følger: - Nei, faneflukten fikk ingen konsekvenser, verken for meg eller andre. Mitt fravær ble aldri oppdaget. Vi var så godt drillet at en lagfører fra eller til spilte liten rolle!

Allerede i tenårene hadde Svein oppdaget at meisene om høsten hamstret næring, men trodde til å begynne med at det han hadde sett var mer eller mindre tilfeldige handlinger. Snart fant han imidlertid ut at dette var rutinemessig adferd utover sensommeren og høsten, og at de forskjellige meiseartene, både under hamstringen og under vinterens næringssøk, hadde sine bestemte nisjer i trærne. Denne oppdagelsen ble så valgt som hovedfagsoppgave, men Svein var smart nok til ikke å "selge" alt på en gang. Hovedfagsoppgaven til embetseksamen i 1952 handlet om toppmeisas hamstring, mens meisenes ernæringsbiologi og hamstring i sin helhet ble spart som tema for doktorgradsavhandlingen som ble lagt frem og forsvart fem år senere.

Sensor ved embetseksamen var zoologen Olaug Sømme, som var ansatt som konservator ved Vitenskapsmuseet i Trondheim. Hun ønsket av en eller annen grunn permisjon fra stillingen og spurte da eksamen var over om Svein kunne tenke seg å vikariere for henne. Stillingen for nyutdannede zoologer var det ikke mange av, så etter å ha

diskutert saken med Eva (de hadde giftet seg i 1951) svarte han ja. Han kom til Trondheim i begynnelsen av oktober 1952 og hadde planlagt å være her bare vinteren over, men skjebnen ville det annerledes. Før vikariatet var over sa Olaug Sømme opp stillingen sin, og 28 år gammel ble Svein i 1953 fast ansatt som konservator ved museet. Dermed fulgte Eva etter, og den etter hvert voksende familien "grodde fast" i Trøndelag. De bodde først i en boligblokk, men i 1960 fant de et drømmested som de kjøpte - en eiendom på 16 mål ved Målsjøen i Klæbu hvor Svein også kom til å utøve store deler av sin forskningsvirksomhet. Eiendommen fungerte til tider som den reneste feltstasjon, med overvåkning av reir av både meiser og fuglekonger med videoutstyr, lydbåndopptakere, lydsonografer, termofølere, data-logger og hva det nå enn heter alt sammen. I likhet med Fridtjof Nansen i sin tid nølte nemlig Svein aldri med å ta i bruk nytt utstyr og teknisk avanserte hjelpemidler som kunne bidra til å løse de mange spørsmål og problemer som en forsker hele tiden står overfor. Som professor emeritus - han ble pensjonist i 1990, men bare i navnet - hadde Svein et hjemmekontor som var direkte overfylt av datautstyr av forskjellig slag og andre tekniske remedier. E-post og internett tok han tidlig i bruk, både for å opprettholde sitt store kontaktnett og "for å følge med", som han sa.

Å komme detaljert inn på Sveins

Svein Haftorn fotografert av Karl H. Brox, Adressavisen.

omfattende forskning vil føre alt for langt. Studier av fuglekongen og meisene har hele tiden stått sentralt i hans arbeid, og så grundig fulgte han for eksempel granmeisa at han etter hvert forsto hva disse små, livlige og hardføre fuglene sier. Ja, for Svein avdekket gjennom sine undersøkelser at de har et så omfattende register av lyder at det kan kalles et "språk". Med disse lydene kan individene ikke bare gjenkjenne hverandre, lokke på hverandre og varsle fare, men de kan også uttrykke aggressivitet, underdanighet og - noe som ikke minst er viktig i vinterflokkene - fortelle sine artsfrender at de flytter på seg. Fuglenes informasjonsutveksling interesserte Svein i stor grad, og han snakket seg snart varm om samtalen kom inn på dette temaet. Han sammenlignet blant annet lappmeisa og granmeisas lydregister i Sibir med det som de gjør seg forstått med her hjemme. Resultatet viste at fuglene ikke har de samme språkvanskene som vi mennesker har - en granmeis fra Sibir kan godt forstå hva en artsfrende fra Trøndelag "sier". Ifølge Svein tyder mye i det hele tatt på at lydytringer og stemmebruk betyr mer for fuglenes hverdag og liv enn man hittil har trodd og lagt vekt på. Frem til full forståelse av dette er det imidlertid en lang vei å gå, og forhåpentlig er det andre som tar opp arven etter Svein Haftorn på dette området og fører arbeidet videre.

Svein gjennomførte i årenes løp lange studiereiser. Sibir er alt nevnt, men han besøkte også Sør-Amerika, USA, Antarktis (Dronning Maud land og Bouvetøya), Azorene, Seychellene og Afrika. Reisene ga ham nyttig ballast ved at han på denne måten fikk anledning til å sammenligne arter og levevis med den måten fuglene lever på hos oss, og Afrika er som kjent dessuten overvintringsområde for en rekke norske arter. Å vite mer om hvor vinterkvarterene er og hvordan forholdene i dem er for fuglene, er en type informasjon som norske ornitologer må vektlegge

mer i tiden som kommer dersom den tilbakegangen som er registrert for flere arter, svalene for eksempel, kan kunne bremses eller stanses.

I 1957 var Svein med på å stifte Norsk Ornitologisk Forening. Han var foreningens formann fra 1958 til 1966 og ble i 1993 utnevnt til æresmedlem. Han var til sin død redaktør av foreningens vitenskapelige tidskrift *Ornis Norevegica* og nedla der som i all sin gjerning et fremragende arbeid.

Svein var i det hele tatt utrolig aktiv. Han skrev godt over hundre vitenskapelig artikler og i tillegg en lang rekke populærvitenskapelige artikler i forskjellige tidsskrifter, årbøker, andre bøker og verk som "Norges Dyr". Han utga også flere egne bøker og den mestselgende er felthåndboken "Våre fugler", som ble utgitt første gang i 1962 og som senere ble ajourført flere ganger, senest i 1997. I 1966 laget han en liten håndbok, "Fjellfauna", for fjellvandrere i samarbeid med Trondhjems Turistforening. Tyve år senere som "Fuglekongen, vår minste fugl", som er en populærvitenskapelig fremstilling om denne utrolige fuglen, som bare måler ti cm og veier fem-seks gram, men som likevel er i stand til både å overleve vinteren i Norge og å krysse havstrekninger som Skagerrak og Nordsjøen.

Sveins litterære hovedverk er likevel det vitenskapelige oppslagsverket "Norges fugler", som ble utgitt i 1971. Arbeidet med boken tok som tidligere nevnt 11 år, men det er likevel ubegripelig at én mann

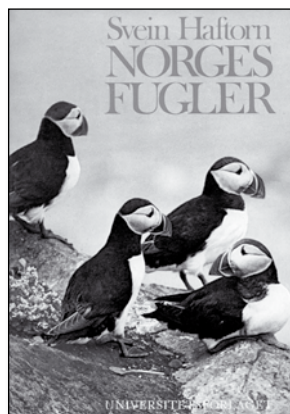
alene kunne klare å samle så mye informasjon mellom to permer ved siden av utallige andre gjøremål. Etterfølgeren, eller kanskje rettere sagt supplementet, "Norsk fugleatlas" som NOF utga i 1994, tok det 100 skrivende medarbeidere 17 år å lage.

La meg slutte som jeg begynte, med å være litt personlig. Å få bli kjent med en person som Svein Haftorn var en sann glede. Han var ikke bare faglig en ener, men også som menneske. Svein var lett å omgås og hadde den gudegave det er å ha en velutviklet humoristisk sans. Han så det muntre i mangt, og evnet å formidle dette i både skrift og tale. Jeg kan heller ikke huske at han noen gang snakket nedsettende om noen.

Vi er mange som har grunn til å være takknemlige for at Svein var til, og for at han var den han var. Da han sommeren 2003 deltok på landsmøtet i NOF i Rindal var han en merket mann, men fikk likevel med seg en natt ute ved en dobbeltbekkasinleik. Så gikk det raskt utfor bakke, og han var selv klar over at han neppe kom til å leve sommeren over. Han rakk så vidt å få overrakt Kongens fortjenstmedalje i gull for sitt virke før døden innhentet ham på St. Olavs Hospital den 28. juli.

Etter ham er det tomt, både i stua hjemme på Målsjøen og på museet. Et rikt og givende liv er omme, men minnene lever og det samme vil hans vitenskapelige resultater gjøre, til og med lenge etter at vi som kjente ham og var glade i ham også har hørt fuglesangen for siste gang.

Vi lyser fred over Svein Haftorns minne.

Svein Haftorns litterære hovedverk er det vitenskapelige oppslagsverket "Norges fugler", utgitt i 1971. Arbeidet med boken tok 11 år. Det er ubegripelig at én mann alene kunne klare å samle så mye informasjon mellom to permer ved siden av utallige andre gjøremål. Etterfølgeren, eller kanskje rettere sagt supplementet, "Norsk fugleatlas" som NOF utga i 1994, tok det 100 skrivende medarbeidere 17 år å lage.

30 ÅR ER GÅTT ...

av Karl H. Brox og Jon Suul

De av Trøndersk Naturs lesere som måtte ha bladene fra 1973 vil se at det står 2. årgang på dem. Markerer redaksjonen da bladets 30-års jubileum et år for sent? Vel, egentlig ikke - for 1973 var året da bladet kom for fullt, med fire utgivelser.

Årgang 1 i 1972 besto av én eneste utgivelse, et prøvenummer som ble sendt ut gratis i november i et antall av 1200 eksemplarer "til tenkelige og utenkelige potensielt naturinteresserte", slik det står i redaktørenes innledende hilsen. Disse "tenkelige og utenkelige" potensielt interesserte var i første rekke medlemmene i de forskjellige naturhistoriske foreningene i landsdelen (Norsk Ornitologisk Forening, Norsk Zoologisk Forening og Norsk Botanisk Forening), fylkesforeningene til Norges Naturvernforbund og Samarbeidsgruppa for Natur- og miljøvern (SNM), som hadde en trondheimsgruppe), foreningenes hovedorganisasjoner og lokallag rundt om i landet, fagornitologer, fagzoologer og fagbotanikere samt en rekke offentlige etater som kommuner, Vegvesenet, Direktoratet for jakt, viltstell og ferskvannsfiske og fylkesmennenes frilufts- og naturvernkonsulenter.

Prøvenummeret førte til at vi ved utgangen av januar 1973 hadde fått omkring 250 abonnenter. Det var langt fra nok til å få det til "å gå rundt" økonomisk, men likevel nok til at vi tok sjansen på å prøve en runde til, denne gang i et opplag på 1500 og nå med innbetalingskort lagt inn i bladet for å gjøre det lettere å tegne abonnement. Prisen for et år var innledningsvis satt til kr. 10, så det burde etter vår mening være overkommelig å bli abonnent, selv om ti kroner den gangen var noe mer enn det er i dag. Og abonnentene kom, om enn kanskje ikke fullt så mange som vi hadde håpet på, men i hvert fall tilstrekkelig til at vi så det som formålstjenlig

å fortsette. Tiltaket var for øvrig ikke noe vi skulle tjene penger på. Trøndersk Natur var et idealistisk prosjekt der formålet var å spre naturinformasjon og naturglede, og forhåpentlig også bidra til større forståelse for vern om naturen i videste forstand.

At bladet i det hele tatt så dagens lys hadde sin bakgrunn i et i 1972 ca. ti år langt vennskap. Vi møttes i Norsk Ornitologisk Forening, som på den tiden hadde sine medlemsmøter i Vitenskapsmuseets "frokostsal" på hjørnet av Erling Skakkes gate og Kalvskinngata med daværende konservator Svein Haftorn, apoteker Gunnar Brodahl og Statens naturverninspektør Kristen Krogh i førersetet. Foreningen var på den tid på mange måter en "klubb" for fugleinteresserte, men utviklet seg i løpet av 1960-årene raskt i retning av en organisasjon som i økende grad arbeidet for fuglevern og dermed også naturvern. Interessen for naturen seilte i medvind, og begrepet naturvern var for alvor var i ferd med å finne fotfeste i brede lag av befolkningen og blant enkelte politikere. Ikke minst var interessen og engasjementet blant ungdommen i sterk vekst og både i Trondheim og andre steder i Trøndelag, i Levanger ikke minst, vokste det frem flere sterke miljøer som i høy grad bidro til tidens debatt og kamp mot en rekke naturødeleggende inngrep. Vi skal ikke gå i detaljer om dette her, men nevner stikkordsmessig noen av de lokale sakene som engasjementet bidro til å skape debatt

Karl H. Brox
Ulstadvegen 19
7540 Klæbu

Jon Suul
Riddervolds g 17B
7052 Trondheim

omkring: Småbåthavn kontra vern av Leangenbukta, Nedalsreguleringen, Forra-saken, Rinnleiret, planen om militært skytefelt på Nord-Fosen og, etter hvert, vegmoloen til Tautra.

På det nasjonale plan hadde vi i begynnelsen av 1960-årene fått våre første nasjonalparker. Stortinget vedtok i 1970 en ny og utvidet naturvernlov, og samme år ble det europeiske naturvernåret arrangert av Europarådet. I 1972 fikk Norge i kjølvannet av dette som et av de første land i verden et eget Miljøverndepartement, og FN arrangerte i juni sin første verdenskonferanse om miljøvern under mottoet "Bare én jord". Kort sagt, naturvernet seilte i medvind.

En eller annen gang denne våren var det at vi på et NOF-møte kom til å drøfte behovet for et lokalt tidskrift. Ideen var hentet fra Sverige, hvor lokale natur- og fugletidsskrifter var blitt utgitt i mange år allerede, og et første var også dukket opp i Norge - "Rallus", som ble utgitt av Nordvestlandet lokalavdeling av NOF. Med den store naturinteressens som fantes i Trøndelag og de mange

miljøene som var i ferd med å vokse frem her, var det etter vår mening både grunnlag og behov for et lokalt/regionalt tidsskrift. Bladet skulle, slik vi skrev innledningsvis i prøvenummeret høsten 1972, "virke som en stimulans for leserne, være et bindeledd mellom naturinteresserte og føre til økt aktivitet og medlemsforøkelse i foreningene i landsdelen". Et viktig mål var det dessuten også å bidra til at naturvernaspektet i større grad ble en del av den offentlige debatten.

Noe konkret skjedde ikke før utpå høstparten, men da ble tanken tatt opp igjen. Jon var på denne tiden i ferd med å avslutte sitt arkitektstudium ved Norges Tekniske Høgskole med en hovedoppgave om naturvern/planlegging i Trondheimsregionen og Karl H. arbeidet som journalist med natur- og miljøvern som spesialfelt i Adresseavisen. Engasjementet var høyt hos begge, og flere forhold i tillegg til de allerede nevnte inspirerte oss. En av dem var den tragiske ulykken på Tautra våren 1972, da to av våre venner, Erling Bjørgum og Oddmund Magne Aune, omkom under ringmerking av ærfugl ute i Svaet. Vi var enige om at styrket innsats for naturvernet- og fuglelivets sak ville være den beste måten å minnes de to på.

Etter at beslutningen var fattet, begynte det forberedende arbeidet, bl.a. undersøkelser omkring kostnader, valg av trykkeri og innsamling av annonser, som vi faktisk fikk en del av allerede til prøvenummeret. Trykkeriet vi valgte, Rosenborg Offsettrykkeri, hadde vi et utmerket samarbeid med så lenge vi drev på med bladet.

Bladet var bokstavelig talt et "kjøkkenprodukt". Redaksjonen hadde tilhold på kjøkkenet hjemme hos Jon i Riddervolds gate, og der ble innholdet i de forskjellige numrene diskutert, der ble lay-out laget ved hjelp av enkle hjelpemidler og der befant også abonnementsregisteret seg.

Når vi i dag ser tilbake på de første utgavene, er det en forbausende bredde i innholdet. Prøvenummeret

hadde for eksempel artikler om fjellrevens situasjon (kunne vært like aktuell i dag også!), dialektnavn på fugler og dyr, Børgefjell, fredning av "Været" på Tarva, småfuglene og vinteren, høsttrekket i 1972 samt en rekke mindre artikler om forskjellige emner. I nr. 2 var det artikler om Gressåmoen nasjonalpark, fuglelivet i Selbu, grevlingens utbredelse i Trøndelag, kornkråka i Trøndelag og oversikt over nyere fugleobservasjoner. I nr. tre var det artikler om sopp, forsøpling i naturen, vern av dyrket mark, Rykkjadalen (Røkkesdalen)

i Levanger, havørn og fossefall. I nummer fire var det så bl.a. artikler om dagsommerfugler, Åbjøra-området, det offentlige naturvernarbeidet i Sør-Trøndelag, julenekets opprinnelse, russekaier og diverse annet. Mange av artiklene var skrevet av andre enn redaktørene, eksempelvis Kristen Krogh, Ola Skauge, Asbjørn Moen, Dagfinn Refseth, Øyvind Spjøtvoll, Agnes Rian, Tor Bollingmo, Torfinn Rohde, Arne Moksnes, Rolv Hjelmstad, Svein Efteland og flere andre.

Vårt inntrykk var at bladet ble

TRØNDERSK NATUR

NR. 1 – 1972 – 1. ÅRG.

satt pris på og at det fylte et behov. Antallet abonnement økte sakte, men sikkert og kom etter hvert opp i nærmere tusen. Alle abonnentene hadde heller ikke adresse i Midt-Norge, ja ikke engang i Norge – en av dem, en herr Werner Grossmann bodde i Basel i Sveits. Likevel, og til tross for at bladet omhandlet saker som vi var sterkt interesserte i, ble det etter hvert en belastning å drive på. Annonser skulle skaffes, abonnementskartoteket måtte ajourføres, vi skulle føre regnskap, planlegge

innholdet og gjøre avtaler med forfattere. Så skulle vi lage lay-out, ha kontakt med trykkeriet og ikke minst adressere bladene og få dem sendt ut. Når alt skulle gjøres på fritiden, og også den til tider var knapp, sa det seg selv at det i det lange løp ikke var mulig å drive på med en to-manns-redaksjon. Resultatet ble som kjent at bladet ble overtatt av de trønder-ske fylkesavdelingene i NOF som en lokalt medlemsblad. Det er vel og bra og fugleinteresserte finner mye godt stoff i "TN", men det er ikke

fritt for at vi to "gammelkara" ennå fra tid til annen føler lukten av sagflis og ønsker at det kunne vært mulig å la bladet være det som det opprinnelig var tenkt som – et allsidig og informativt regionalt blad om alt som har med natur og naturvern å gjøre i denne herlige og svært så varierte midtre delen av Norge.

OLJEDØDEN:

Oljedrepte svaner o.a. sjøfugl i svenske farvann.

APROPOS LANDRON 127

Landron 127 som ble nevnt i nr. 1 1973 av TN, har dessverre vist seg ikke å svare til forventningene. Det bør ikke lenger brukes til rengjøring/etterbehandling av oljeskadede fugl.

Vadsekatastrofen i vinter bekrefter dette.

I henhold til en britisk brosjyre fra 1972 som bygger på en rekke forsøk, anbefales nå ca. 1% flytende oppvaskmiddel tilsatt så varmt ferskvann at man kan holde hendene i det.

Nye metoder er under utarbeidelse. red.

18

PROTEST MOT FUGLEFANGSTEN I ITALIA

Hvert år drepes gjennomsnittlig 200 millioner fugl i Italia – og mange barbariske fangstmetoder nyttes med hell, spesielt går det ut over trekkfuglene og blant disse også utallige nordiske trekkfugler. Dyrever- og naturvernorganisasjoner over hele Europa støtter opp om protesten mot jakten i Italia.

Forøvrig kan disse organisasjonene notere en velkommen seier etter langvarig kamp mot fuglefangsten i Belgia. Der er denne fangsten nå forbudt. Tidligere ble 20–30 millioner fugl tatt hvert år.

Norsk Ornitologisk Forening er blant de organisasjoner som har protestert mot fuglefangsten i Italia.

Dersom du vil støtte opp om protesten kan du skrive til: Comitato Internazionale Anticaccia, Corso De Gasperi 34, 10129 Torino, Italy. Derfra får du tilsendt protestskjema. JS

NAPALM OVER NORD-FOSEN?

En massiv motstand er reist fra lokalt hold mot planene om det militære manøver- og skytefelt på Nord-Fosen. Dette eventuelle skytefelt vil berøre 5 kommuner i Trøndelagsfylkene – nemlig: Namdalseid og Verran i Nord-Trøndelag og Osen, Roan og Åfjord i Sør-Trøndelag.

Dersom forslaget blir realisert, er det på det rene at vesentlige deler av disse kommunenes naturområder vil bli avstengt, og mange bygdefolk og friluftsmennesker miste mulighetene til ferdsel og utnyttelse av dette området, som er av anseelige dimensjoner.

I dag nyttes området til beite, skogbruk, reindrift, friluftsliv, turisme og jakt og fiske. Mulighetene for utvikling av et bedre turisttilbud er avgjort tilstede.

I sommer skal deler av området undersøkes biologisk av zoologer og botanikere fra DKNVS, Museet i Trondheim for å se hvilke naturverninteresser man har i området.

De berørte kommunene er fattige, og næringsgrunnlaget er sterkt begrenset. Folkeviljen er klart MOT skytefeltet.

Vil beslutningen om realiseringen av dette feltet komme til å bli tatt over hodene på folket i de berørte kommunene?

JS

19

Når vi blar oss igjennom den første årgangen av Trøndersk Natur, er det lett å spore et stort engasjement for naturvern hos redaktørene. Her ser vi et par sider fra TN nr. 2 - 1973.

Fuglelivet i Staupshaugen, Levangersundet og utløpet av Levangerelva (Røstadlandet)

av Tore Reinsborg

Denne artikkelen er skrevet for å få samlet og systematisert de registreringer av fugl som er gjort i Staupshaugen, Levangersundet og utløpet av Levangerelva/Røstadlandet fra ca. 1965 - okt. 2003. Videre blir områdets ornitologiske funksjon og verdi vurdert, samt at noen aspekter vedrørende skjøtsel og tilrettelegging i området blir drøftet. I de siste åra er man blitt mer bevisst den store verdien av "grønne lunger" i byer og tettsteder, og økt hensyn til grønnstruktur og estetiske kvaliteter skal vektlegges i arealplanleggingen (Rikspolitiske retningslinjer for samordnet areal- og transportplanlegging) av hensyn til folks helse og trivsel.

Tore Reinsborg
7590 Tydal

Følgende områder innenfor tettsteder har spesielt store naturverdier og bør prioriteres høyt som del av grønnstrukturen: sammenhengende grøntarealer, små naturrester i byggesonene, vann – i form av sjøer, dammer, bekker, elver, våtmarker med kantvegetasjon, områder med typiske eller sjeldne arter, områder med stort biotopmangfold, områder med velutviklet tresjikt, områder med gammel vegetasjon, registrerte nøkkelbiotoper, trekkveier for dyr (Miljøverndepartementet 1996). Videre skal blant annet følgende naturtyper kartlegges som ledd i kommunenes kartlegging av biologisk mangfold: småbiotoper, store gamle trær, parklandskap, grunne strømmer, brakkvannsdeltaer (Direktoratet for naturforvaltning 1999a). Området som beskrives i denne artikkelen utgjør store deler av grønnstrukturen ved Levanger sentrum, og store deler av området vil ha status som kartleggingsenhet i forhold til biologisk mangfold. Det foreligger en del materiale fra ornitologiske undersøkelser i Levangersundet og utløpet av Levangerelva/Røstadlandet, bl.a. i Spjøtvoll 1977, Thingstad 1989, Haugskott 91, Kolaas 93, Husby 1997 og Husby 2000. I Spjøtvoll 1977, Kolaas 93 og Husby 2000 fin-

nes også en god del observasjoner fra Staupshaugen. Endelig finnes en del observasjoner fra hele undersøkelsesområdet i diverse status- og årsrapporter fra LRSK i NOF avd. Nord-Trøndelag. Materialet i denne rapporten bygger i hovedsak på rapportene nevnt ovenfor.

Områdebeskrivelser

Hele undersøkelsesområdet ligger i Levanger kommune (Figur 1.), og den geografiske beliggenheten er ca. 63°44'50" N og 11°17'30" E (UTM: 32V PR 12-13, 70-71). Høyeste punkt er toppen av Staupshaugen som ligger 51 m.o.h. Undersøkelsesområdet dekker et areal på i overkant av 1 km². Sjøområdet grenser til Eidsbotn (moloen) i sørvest og Tynesfjæra i nordøst, og omfatter selve Levangersundet og utløpet av Levangerelva/Røstadlandet. Landområdet omfatter Staupshaugen og bebyggelsen mellom denne og Levangersundet (Staupslia), samt kantskogen mellom utløpet av Levangerelva og Tynesfjæra (Holmhaugen-Røstad).

Utløpet av Levangerelva / Røstadlandet

Dette er et gruntvannsområde hvor kun den ytre delen av sjøområdet har dybder på over 10 m. Fjæreområdet består av fyllinger på "bysiden" av utløpet av Levangerelva. Resten av fjæreområdet består av strandberg og et begrenset område med mudderfjære mellom Holmhaugen og Røstad.

Levangersundet

Sundet er ca. 1,5 km langt og i overkant av 200 m bredt på det bredeste. Største dybde var ca. 15 m rett utenfor åpningen av moloen (Thingstad 1989), men pga fare for utglidninger av masser ble dette hullet fylt igjen med stein ca. 2001. I dag er største dybde i sundet neppe større enn 10 m. På fjære sjø blir et relativt stort mudderområde tørrlagt mellom brua over til Levangernesset og moloen, men noe mudderfjære finnes også på Levangernesset-sida av sundet.

Resten av fjæra er dominert av fyllinger, samt noe strandberg på Levangernesset-sida av sundet. Tidevannstrømmen er sterk i sundet pga av en tidevannsforsinkelse i Eidsbotn på ca. to timer.

Staupshaugen

Selve Staupshaugen dekker et areal på ca. 120 dekar (lengste utstrekning ca. 500 m og bredeste utstrekning ca. 250 m). Området er regulert som friområde i kommuneplanens arealdel, og det er etablert et nettverk av stier samt noe plenareal her. Til tross for disse etableringene finnes det mye skogareal her som ikke bærer preg av park eller har stier. Området er en mosaikk av barskog, løvskog,

blandingsskog, og park/plen med varierende grad av undervegetasjon.

Av treslagene dominerer gråor, hegg, bjørk, rogn, osp, lønn, bok og gran. Andre treslag som finnes her er furu, edelgran, einer, eik, pil, selje, alm, svartor og kastanje. Både av løvtrær og bartrær, finnes en god del gamle og storstammede trær. På nordsiden av Staupshaugen vokser et plantet felt på ca. 50–60 bok av til dels stor dimensjon. De fleste edelløvtrær i området er trolig plantet. Det finnes en del stående tørrtrær av osp og bjørk, og disse er særdeles viktige som reirtrær for spettefugler og (sekundært) fluesnappere, meiser og stær.

Fugle- og pattedyrfaunaen

Artsliste for Staupshaugen, Levangersundet og utløpet av Levangerelva/Røstadlandet

Tegnforklaring:

*	Arten er oppført på den norske rødlista 1998
H	Påvist hekkende
h	Antatt hekkende
T	Trekkobservasjoner (observasjoner i trekktiden for gjeldende art)
S	Streif
O	Overvintring
+	Sjelden, sporadisk
++	Regelmessig, men fåtallig
+++	Tallrik
()	Usikker observasjon og status
[]	Observert like utenfor undersøkelsesområdet

Figur 1. Flyfoto (Levanger kommune/Hattrem) over undersøkelsesområdet tatt mot nord. Levangersundet er det smale sundet midt i bildet. Bildet er tatt ved lavvann,

Fuglelivet i Staupshaugen, Levangersundet og utløpet av Levangerelva (Røstadlandet)

Artsnavn	Status	Forekomst	Artsnavn	Status	Forekomst
Lomfamilien, Gaviidae			Riksefamilien, Rallidae		
Smålom, <i>Gavia stellata</i> *	T	++	Sothøne, <i>Fulica atra</i>	TO	+
Storlom, <i>Gavia arctica</i> *	TO	++			
Islom, <i>Gavia immer</i>	T	+	Tranefamilien, Gruidae		
(Gulnebbblom, <i>Gavia adamsii</i>)	(T)	(+)	Trane, <i>Grus grus</i> *	T	+
Dykkerfamilien, Podicipedidae			Tjeldfamilien, Haematopodidae		
Dvergdykker, <i>Tachybaptus ruficollis</i>	TO	++	Tjeld, <i>Haematopus ostralegus</i>	HTO	+++
Horndykker, <i>Podiceps auritus</i>	T	+			
Sulefamilien, Sulidae			Lofamilien, Charadriidae		
Havsule, <i>Morus bassanus</i>	S	+	Sandlo, <i>Charadrius hiaticula</i>	T	+
			Tundralo, <i>Pluvialis squatarola</i>	T	+
Skarvefamilien, Phalacrocoracidae			Vipe, <i>Vanellus vanellus</i>	T	++
Storskarv, <i>Phalacrocorax carbo</i>	SO	+(+)	Snipefamilien, Scolopidae		
Toppskarv, <i>Phalacrocorax aristotelis</i>	T	+	Dvergsnipe, <i>Calidris minuta</i>	T	+
			Enkeltbekkasin, <i>Gallinago gallinago</i>	T	+
Hegrefamilien, Ardeidae			Småspove, <i>Numenius phaeopus</i>	T	+
Gråhegre, <i>Ardea cinerea</i>	SO	++	Storspove, <i>Numenius arquata</i>	TS	+
			Sotsnipe, <i>Tringa erythropus</i>	T	+
Andefamilien, Anatidae			Rødstilk, <i>Tringa totanus</i>	T	++
Knoppsvane, <i>Cygnus olor</i>	T/S	+	Gluttsnipe, <i>Tringa nebularia</i>	T/S	+(+)
Sangsvane, <i>Cygnus cygnus</i> *	TO	+(+)	Strandsnipe, <i>Tringa hypoleucos</i>	T	++
Kortnebbgås, <i>Anser brachyrhynchus</i>	T	+++			
Stripegås, <i>Anser indicus</i>	S	+	Jofamilien, Stercorariidae		
Kanadagås, <i>Branta canadensis</i>	TO	++	Tyvjo, <i>Stercorarius parasiticus</i>	T	+
Gravand, <i>Tadorna tadorna</i>	T	+			
Brunnakke, <i>Anas penelope</i>	TO	+	Måkefamilien, Laridae		
Krikkand, <i>Anas crecca</i>	TO	+	Dvergmåke, <i>Larus minutus</i>	TS	+
Stokkand, <i>Anas platyrhynchos</i>	TO	+++	Hettemåke, <i>Larus ridibundus</i>	TSO	+++
Stjertand, <i>Anas acuta</i> *	O	+	Fiskemåke, <i>Larus canus</i>	HTSO	+++
Toppand, <i>Aythya fuligula</i>	T	++	Sildemåke, <i>Larus fuscus (fuscus*)</i>	T	+
Bergand, <i>Aythya marila</i> *	TO	+	Gråmåke, <i>Larus argentatus</i>	SO	+++
Ærfugl, <i>Somateria mollissima</i>	(H)TO	+++	Grønlandsmåke, <i>Larus glaucoides</i>	SO	+
Praktærfugl, <i>Somateria spectabilis</i>	T	+	Polarmåke, <i>Larus hyperboreus</i>	SO	+
Havelle, <i>Clangula hyemalis</i> *	TO	+++	Svartbak, <i>Larus marinus</i>	SO	++(+)
Svartand, <i>Melanitta nigra</i> *	TO	+	Krykkje, <i>Rissa tridactyla</i>	SO	+
Sjøorre, <i>Melanitta fusca</i> *	TO	++			
Kvinand, <i>Bucephala clangula</i>	TO	+++	Ternefamilien, Sternidae		
Siland, <i>Mergus serrator</i>	hTO	++(+)	Makrellterne, <i>Sterna hirundo</i>	TS	++
Laksand, <i>Mergus merganser</i>	SO	+	Rødnebbterne, <i>Sterna paradisaea</i>	TS	+
Haukefamilien, Accipitridae			Alkefamilien, Alcidae		
Havørn, <i>Haliaeetus albicilla</i> *	SO	++	Alke, <i>Alca torda</i>	SO	+
Hønschauk, <i>Accipiter gentilis</i> *	SO	++	Teist, <i>Cepphus grylle</i> *	TO	+
Spurvehauk, <i>Accipiter nisus</i>	SO	++	[Lunde, <i>Fratercula arctica</i>]	[SO]	[+]
Fjellvåk, <i>Buteo lagopus</i>	T	+			
Fiskeørnfamilien, Pandionidae			Duefamilien, Columbidae		
Fiskeørn, <i>Pandion haliaetus</i> *	T	+	Bydue, <i>Columba livia (var. domestica)</i>	HO	+++
			Ringdue, <i>Columba palumbus</i>	H	++
Falkefamilien, Falconidae			Tyrkerdue, <i>Streptopelia decaocto</i>	HO	+
Tårnfalk, <i>Falco tinnunculus</i>	T	+	Turteldue, <i>Streptopelia turtur</i>	T	+
Dvergfalk, <i>Falco columbarius</i>	T/S	+	[Mongolturteldue, <i>Streptopelia orientalis</i>]	[T]	[+]
Skogshønsfamilien, Tetraonidae			Gjøkfamilien, Cuculidae		
[Lirype, <i>Lagopus lagopus</i>]	[S]	[+]	Gjøk, <i>Cuculus canorus</i>	T	+(+)
Storfugl, <i>Tetrao urogallus</i>	S	+			

Fuglelivet i Staupshaugen, Levangersundet og utløpet av Levangereelva (Røstadlandet)

Artsnavn	Status	Forekomst	Artsnavn	Status	Forekomst
Uglefamilien, Strigidae			Sangerfamilien, Sylviidae		
Hubro, <i>Bubo bubo</i> *	SO	+	Gulsanger, <i>Hippolais icterina</i>	HT	++
[Snøugle, <i>Nyctea scandiaca</i>]	[S]	[+]	Møller, <i>Sylvia curruca</i>	hT	+
Spurveugle, <i>Glaucidium passerinum</i>	SO	++	Tornsanger, <i>Sylvia communis</i>	hT	+
Kattugle, <i>Strix aluco</i>	[H]SO	+	Hagesanger, <i>Sylvia borin</i>	hT	+(+)
[Hornugle, <i>Asio otus</i>]	[TS]	[+]	Munk, <i>Sylvia atricapilla</i>	HTO	++
			Bøksanger, <i>Phylloscopus sibilatrix</i>	T	+
Seilerfamilien, Apodidae			Gransanger, <i>Phylloscopus collybita</i> HT	+++	
Tårnseiler, <i>Apus apus</i>	HTS	+++	Løvsanger, <i>Phylloscopus trochilus</i>	HT	++(+)
			Fuglekonge, <i>Regulus regulus</i>	HTSO	++
Isfuglfamilien, Alcedinidae			Fluesnapperfamilien, Muscicapidae		
Isfugl, <i>Alcedo atthis</i>	T	+	Gråfluesnapper, <i>Muscicapa striata</i>	HT	++
			Svarthvit fluesnapper, <i>Ficedula hypoleuca</i>	HT	++(+)
Spettefamilien, Picidae			Stjertmeisfamilien, Aegithalidae		
Gråspett, <i>Picus canus</i> *	S	+	Stjertmeis, <i>Aegithalos caudatus</i>	SO	+
Grønnspekk, <i>Picus viridis</i>	S	+			
Svartspett, <i>Dryocopus maritus</i>	S	+	Meisefamilien, Paridae		
Flaggspekk, <i>Dendrocopos major</i>	HSO	++	Løvmeis, <i>Parus palustris</i>	HSO	++
Hvitryggspett, <i>Dendrocopos leucotos</i> *	S	+	Granmeis, <i>Parus montanus</i>	HSO	++
Dvergspett, <i>Dendrocopos minor</i> *	HSO	++	Svartmeis, <i>Parus ater</i>	HSO	++
			Blåmeis, <i>Parus caeruleus</i>	HSO	+++
Lerkefamilien, Alaudidae			Kjøttmeis, <i>Parus major</i>	HSO	+++
Sanglerke, <i>Alauda arvensis</i>	T	+			
Svalefamilien, Hirundinidae			Spettmeisfamilien, Sittidae		
Sandsvale, <i>Riparia riparia</i>	[H]TS	++	Spettmeis, <i>Sitta europaea</i>	HSO	+(+)
Låvesvale, <i>Hirundo rustica</i>		TS			
Taksvale, <i>Delichon urbica</i>	TS	++	Trekryperfamilien, Chertiidae		
			Trekryper, <i>Chertia familiaris</i>	HSO	++
Erlefamilien, Motacillidae			Pirolfamilien, Oriolidae		
Trepiplerke, <i>Anthus trivialis</i>	T	++	[Pirol, <i>Oriolus oriolus</i>]	[T]	[+]
Heipiplerke, <i>Anthus pratensis</i>	T	++			
Gulerle, <i>Motacilla flava</i>	T	+(+)	Varslerfamilien, Laniidae		
Vintererle, <i>Motacilla cinerea</i>	T	+	Varsler, <i>Lanius excubitor</i>	T/S	+
Linerle, <i>Motacilla alba</i>	HTO	+++			
Sidensvansfamilien, Bombycillidae			Kråkefamilien, Corvidae		
Sidensvans, <i>Bombycilla garrulus</i>	TO	++(+)	Nøtteskrike, <i>Garrulus glandarius</i>	S	+
Fossekalffamilien, Cinclidae			Skjære, <i>Pica pica</i>	HO	+++
Fossekal, <i>Cinclus cinclus</i>	SO	+	Nøttekråke, <i>Nucifraga caryocatactes</i>	T	+(+)
Gjerdemettfamilien, Troglodytidae			Kaie, <i>Corvus monedula</i>	HTSO	+++
Gjerdesmett, <i>Troglodytes troglodytes</i>	hTSO	++	Kornkråke, <i>Corvus frugilegus</i>	S	+
			Kråke, <i>Corvus corone cornix</i>	HTSO	+++
Jernspurvfamilien, Prunellidae			Ravn, <i>Corvus corax</i>	SO	+(+)
Jernspurv, <i>Prunella modularis</i>	HTO	++	Stærfamilien, Sturnidae		
Trostefamilien, Turdidae			Stær, <i>Sturnus vulgaris</i>	HTO	+++
Rødstrupe, <i>Erithacus rubecula</i>	HTO	+++	[Rosenstær, <i>Sturnus roseus</i>]	[T]	[+]
Nattergal, <i>Luscinia luscinia</i>	T	+	Spurvefamilien, Passeridae		
Blåstrupe, <i>Luscinia svecica</i>	T	+	Gråspurv, <i>Passer domesticus</i>	HO	+++
[Svartrødstjert, <i>Phoenicurus ochruros</i>]	[T]	[+]	Pilfink, <i>Passer montanus</i>	(H)O	+
Rødstjert, <i>Phoenicurus phoenicurus</i>	hT	+			
Buskskvett, <i>Saxicola rubetra</i>	T	+	Finkefamilien, Fringillidae		
Steinskvett, <i>Oenanthe oenanthe</i>	T	+	Bokfink, <i>Fringilla coelebs</i>	HTO	+++
Svarttrost, <i>Turdus merula</i>	HO	++	Bjørkefink, <i>Fringilla montifringilla</i> HTO	++	
Gråtrost, <i>Turdus pilaris</i>	HTO	+++	Grønnfink, <i>Carduelis chloris</i>	HSO	+++
Måltrost, <i>Turdus philomelos</i>	hT	++	Stillits, <i>Carduelis carduelis</i>	SO	+
Rødvingetrost, <i>Turdus iliacus</i>	HTO	+++			

Fuglelivet i Staupshaugen, Levangersundet og utløpet av Levangerelva (Røstadlandet)

Artsnavn	Status	Forekomst
Grønnsisik, <i>Carduelis spinus</i>	HTSO	+++
Bergirisk, <i>Carduelis flavirostris</i>	TO	+
Gråsisik, <i>Carduelis flammea</i>	TSO	+++
Polarsisik, <i>Carduelis hornemanni</i>	SO	+(+)
Båndkorsnebb, <i>Loxia leucoptera</i>	SO	+
Grankorsnebb, <i>Loxia curvirostra</i>	SO	++(+)
Furukorsnebb, <i>Loxia pytyopsittacus</i>	S	+
Konglebit, <i>Pinicola enucleator</i>	SO	+
Dompap, <i>Pyrrhula pyrrhula</i>	HSO	++
[Kjernebiter, <i>Coccothraustes coccothraustes</i>] [SO]		[+]

Buskspurvfamilien, *Emberizidae*

Snøspurv, <i>Plectrophenax nivalis</i>	TSO	+
Gulspurv, <i>Emberiza citrinella</i>	HSO	+++
Sivspurv, <i>Emberiza schoeniclus</i>	T	+(+)

Hybrider

Kanadagås x Grågås, <i>Branta canadensis</i> x <i>Anser anser</i>	T	+
Stokkand x Stjertand, <i>Anas platyrhynchos</i> x <i>Anas acuta</i>	-SO	+

Antall arter :	150 (151)
Antall arter inkl. nærområdene:	159 (160)
Antall hybrider:	2
Antall arter påvist/antatt hekkende:	41 / 6
Antall arter påvist/antatt hekkende inkl. nærområdene:	43 / 7

Dvergmåker ved Leksdalsvatnet, 20. mai 2002.

Foto: Trond Sørhuus.

Av pattedyr er følgende arter registrert:

Piggsvin* (+), spissmus sp.(++), flaggermus sp.(++), ekorn (++) , lemmen (+), vanlig rotte (++) , rødrev (+), mink (++) , mår (+), røyskatt (+), oter (++) , grevling (++) , elg (+) og rådyr (+).

Kommentarer til artslista.

Hvis ikke annet er oppgitt, er observasjonene gjort av Tore Reinsborg.

Smålom

Kan observeres utenfor Røstadlandet i trekktiden, samt noen få om vinteren. Største antall: 18 ind. på Røstadlandet 28.05.99 (TKo).

Storlom

Kan observeres utenfor Røstadlandet i trekktiden. *Overvintring*: 1 ind. Røstadlandet 12.11.77 (AHa), 1 ind. i Levangersundet 26.11.77 (AHa).

Største antall: 18 ind. utenfor utløpet av Levangerelva 02.05.94 (TKo, MMø m.fl.).

Islom

1 ind. utenfor utløpet av Levangerelva 02.05.94 (TKo, MMø, m.fl.).

Ubestemt islom/gulnebbblom

Ett individ som enten var islom eller gulnebbblom ble observert i Levangersundet 31.03-01.04.67 (Spjøtvoll 1977).

Dvergdykker

Levangersundet er en av få lokaliteter i Trondheimsfjorden hvor arten er regelmessig overvintrende. Ingen registreringer av dvergdykker foreligger f.o.m. 1981 t.o.m. 1987, men dette kan skyldes lav ornitologisk aktivitet her i dette tidsrommet. Observasjoner foreligger fra følgende vintre: 2 ind. 1974/75 (Spjøtvoll 1977), 2 ind. 1975/76 (Spjøtvoll 1977), 3 ind. 1976/77 (AHa, GEV), overvintring 1977/78 (Thingstad

m.fl. 1982), overvintring 1978/79 (Thingstad m.fl. 1982), overvintring 1979/80 (Thingstad m.fl. 1982), 1 ind. 07.11.88-11.03.89 (TRe, Trond Haugskott m.fl.), 1 ind. vinteren 1989/90 (Haugskott 1991), 1 ind. 11.01.-12.01.91 (TKo) , 1 ind. 13.11.92-03.04.93 (TKo, MVa m.fl.), 1 ind. 03.12.-11.12.95 (TKo, MVa), 1 ind. 15.12.96-15.03.97 (MVa, MHu, TKo), 2 ind. 21.02.97 (TKo), 1 ind. 04.03.98 (TKo, MVa), 2 ind. 19.11.-31.12.98 (TKo m.fl.), 3 ind. 27.12.98 (TKo m.fl.), 1 ind. 05.01.-18.03.99 (MVa m.fl.), 2 ind. 28.03.99 (TKo), 2 ind. 17.11.99- medio april 2000 (TKo m.fl.) , 1 ind. 20.12.00-10.03.01 (TKo, TRe) , 2 ind. 17.12.-31.12.01 (TKo), 1 ind. 03.02.-06.04.02 (TRe, TSø, Anders Sørhuus), 1 ind. 02.11.02-02.02.03 (TKo, TRe). *Sommerobservasjon*: 1 ind. i Levangerelva 26.06.02 (Bjørn A. Steinsmo).

Vinter	74/75	75/76	76/77	77/78	78/79	79/80	88/89	89/90	90/91	91/92
Maks.	2	2	3	1-2	1-2	1-2	1	1	1	0

Vinter	92/93	93/94	94/95	95/96	96/97	97/98	98/99	99/00	00/01	01/02	02/03
Maks.	1	0	0	1	2	1	3	2	1	2	1

Tabell 1. Maksimalantall av dvergdykker i Levangersundet fra vintrene 1974/75 til 2002/03. Årene 1980/81 til 1987/88 er utelatt, da det foreligger ingen registreringer av arten fra disse årene.

Dvergdykkeren er tegnet av Trond Haugskott

Horndykker

1 ind. i Levangersundet 15.04.95 (TKo).

Havsule

1 ind. ved fergeleiet i Levangersundet først på 90-tallet (OSc).

Storskarv

Forekommer regelmessig utenfor utløpet av Levangerelva/Røstadlandet om vinteren, og er også sporadisk observert i flukt gjennom Levangersundet.

Toppskarv

1 ind. i Levangersundet 11.10.95 (TKo).

Gråhegre

Er vanlig gjennom hele året i området, men synes å være mest tallrik høst/vinter. Relativt fåtallig om sommeren. *Største antall*: 16 ind. i utløpet av Levangerelva 07.12.02.

Knoppsvane

1 ind. i Levangersundet 13.03.95 (TKo).

Sangsvane

Observeres regelmessig i flukt gjennom Levangersundet til og fra den faste overvintringslokaliteten i Eidsbotn om vinteren. *Rastende individer i Levangersundet*: 2 ind. 04-05.03.87, 1 ad. 26.12.02, 1 juv. 28.12.02 (KMO), 6 ind. 29.12.02 (ORE).

Kortnebbgås

Observeres regelmessig i flukt over området vår og høst. Området er ikke attraktivt som rasteplass, og ingen rastende individer er observert. *Tidlig vårtrekk*: To flokker på henholdsvis 22 og 48 ind. trakk over 04.04.99 (TKo, TRe).

Stripegås

3 ind. i en dam på Staup i slutten av juni 1993 (MHu). De samme fuglene ble observert i flukt over Levangersundet i samme periode (TKo).

Kanadagås

Observeres regelmessig i flukt over området vår og høst. Flokker på opptil 40 ind. er sett i vinterhalvåret (Kolaas 1993). Området er ikke en regelmessig rasteplass for arten.

Grågås x Kanadagås

1 hybrid i Levangersundet 25.04.93 (TKo).

Gravand

Forekommer sporadisk på trekk. *Utløpet av Levangerelva*: 3 ind. 30.03.94 (TKo), 1 ind. 02.05.94 (TKo, MMø, m.fl.), 2 ind. 02.04.99.

Brunnakke

1 hunn i Levangersundet 18.03.89 (PGT), 1 ind. overvintret i Levangersundet vinteren 1992/93 (TKo, MVa), 1 hunn i utløpet av Levangerelva 03.03. og 16.03.95 (TKo, MVa).

Krikkand

1 par i utløpet av Levangerelva 03.03.95 (TKo), 4 hanner samme sted 23.03.03.

Stokkand

Forekommer vanlig og tallrik høst, vinter og vår. Arten forekommer mest tallrik i og utenfor utløpet av Levangerelva, samt på "kloakken" utenfor Røstadlandet. Om sommeren er arten fåtallig i området. *Største antall*: Flokker på opptil 300 ind. kan samle seg i utløpet av Levangerelva om vinteren (Kolaas 1993), 247 ind. (146 hanner/101 hunner) på "kloakken" utenfor Røstadlandet 22.01.01.

Stjertand

Den eneste registreringen er gjort i forbindelse med overvintring: 1-2 hanner i utløpet av Levangerelva og Levangersundet 26.12.93-30.03.94 (TKo, MMø m.fl.).

Stjertand x Stokkand

2 hybrider (hanner) Levangerelva 15.12.96 (MVa, TKo).

Toppand

Utløpet av Levangerelva: 1 hann 04.04.99, 1 hann 13.04.00 (TSø), 1 hann 12.04.01 (TKo), 2 hanner og 2 hunner 06.03.03 (TKo, MMø), 2 hanner og 3 hunner 09.03.03.

Bergand

Utløpet av Levangerelva har vært en regelmessig overvintringslokalitet for arten (Spjøtvoll 1977), men fra midten av 90-tallet synes arten å ha opptrådt langt mer sporadisk. Etter 1994 foreligger ingen registreringer fra området. *Største antall*: 13 ind. vinteren 1974/75 (Spjøtvoll 1977), 49 ind. 26.12.93 (TKo) og 13 ind. 29.10.94 (TKo).

Ærfugl

Dette er en karakterart i området. Forekommer vanlig og tallrik, særlig i perioden fra og med oktober til og med mars. Antallet overvintrende individer i Levangersundet/Eidsbotn kan komme opp i et antall på over 1000 ind. (Spjøtvoll 1977, Thingstad 1989) i perioden november-februar/mars, for deretter å tømmes for ærfugl i slutten av mars – først i april (Husby 1997, Husby 2000). Tellingene av ærfugl i Eidsbotn i 2002 illustrerer noe av variasjonen i antall gjennom året (tabell. 2). Disse tellingene er basert på tall fra Eidsbotn, men i og med at tall fra Levangersundet (merk moloen som grense mellom Levangersundet og Eidsbotn) og utløpet av Levangerelva ikke er regnet med, vil det reelle antallet i området være noe høyere. *Maksimalantallet* for vintrene 2000/01, 2001/02 og 2002/03 hvor tall fra både Eidsbotn og Levangersundet/utløpet av Levangerelva er inkludert: ca. 800 ind. 07.12.02. Eldre tallmateriale fra området foreligger i Thingstad 1989 og Husby 1997. *Største antall i Levangersundet*: ca. 1000 ind 23.10.82

Dato	2. feb	2. mar	31. mar	9. jun	23. jun	18. aug	14. sep	6. okt	26. okt	7. des
Antall	495	505	126	49	105+*	256	281+	376+	612+	700+
* 83 hanner, 10 hunner og 12 dununger										

Tabell 2. Totalt antall av ærfugl i Eidsbotn ved ulike tidspunkt i 2002.

(Ø.R. Størkersen) og 13.11.82 (GBa). *Hekking:* Hunner med små dununger blir nesten årlig observert i området, men det er usikkert om ærfugl i dag ruger innenfor undersøkelsesområdet. Muligens kan noen få hunner ruge på skjulte steder under naust og brygger o.l.

Praktærfugl

1 juv. ved utløpet av Levangerelva 25.05.93 (TKo, MVa, SSK).

Havelle

Forekommer regelmessig i vinterhalvåret med de største konsentrasjonene på "kloakken" utenfor utløpet av Levangerelva. Største antall i utløpet av Levangerelva: 42 ind. 30.03.99 (TKo), 49 ind. 03.02.02, 67 ind. 13.03.03 (TKo), 63 ind. 22.03.03, 42 ind. 19.04.03.

Svartand

1 ind. i Levangersundet 17.03.86 (GBa). Utløpet av Levangerelva: 1 hunn des.. 92 (TKo), 8 hunnfargete ind. 07.12.94 (TKo), 1 hunnfarget ind. 03.03.95 og 7 ind. 16.04.95 ved Levangerelva (TKo).

Sjørre

Forekommer sporadisk i vinterhalvåret utenfor utløpet av Levangerelva, og også i Levangersundet (Spjøtvoll 1977).

Kvinand

Forekommer vanlig og relativt tallrik, særlig i vinterhalvåret på "kloakken" utenfor utløpet av Levangerelva. Kvinand opptrer også regelmessig inne i selve Levangersundet. Største antall i utløpet av Levangerelva: 65 ind. 31.12.00 (TKo), 64 ind. 03.02.02, 68 ind. 24.03.03 (TKo), ca. 150 ind. 27.10.2003.

Siland

Forekommer regelmessig, men fåtallig hele året, både inne i Levangersundet og utenfor utløpet av Levangerelva. *Hekking:* Er ikke påvist rugende i undersøkelsesområdet, men er påvist hekkende i Eidsbotn (Husby 1997).

Laksand

1 hann i Levangersundet 05.02.88.

Havørn

Observeres regelmessig på streif

gjennom området, og mest om vinteren.

Hønschauk

Observert årlig i området de siste ti år, men hekker ikke i området. De fleste registreringene er gjort i tidsrommet fra slutten av oktober til begynnelsen av april. Funn av en del ribb av kråkefugl og gråhegre i Staupshaugen indikerer at området brukes av rovfugl til å fortære byttedyr. Mange av disse ribbene stammer trolig fra hønschauk.

Spurvechauk

Observeres årlig i området, men er ikke påvist hekkende. Arten opptrer hovedsakelig i vinterhalvåret. Spurvechauk hekker muligens like utenfor undersøkelsesområdet. Observasjoner fra Staupshaugen i hekketida: 1 ind. 17.05.93 (TKo), 1 hann 19.05.97.

Fjellvåk

2 ind. trakk over 21.04.88, 2 ind. trakk over 03.11.91, 3 ind. trakk over 02.05.93 (MVa).

Fiskeørn

1 ind. fløy lavt over Levangersundet og Eidsbotn sørover 06.05.75 (ØSp).

Tårnfalk

Enkeltindivider blir sett om våren (Kolaas 1993).

Dvergfalk

1 hunnfarget ind. i Staupshaugen 09.07.92 (TKo).

Lirype

1 skadeskutt ind. avlivet på Bamberg (like utenfor undersøkelsesområdet) på begynnelsen av 70-tallet (ORE).

Storflug

1 hann (tiur) i Staupshaugen høsten 2000 (ORE).

Sothøne

Arten er sett noen få ganger i Levangersundet, og vinteren 1969/70 overvintret trolig 1 ind. (Spjøtvoll 1977). Øvrige registreringer i Levangersundet: 1 ind. desember 1976 (GEV), 1 ind. januar-februar 1978 (GEV), 1 ind. 18.02.92 (TKo), 1 ind. 17.01.93 (Bård Nyberg, Tom Roger Østerås), 1 ind. 09.01. og 03.03.95 (TKo, MMø m.fl.), 1 ind. 5-30.03.99 (TKo).

Trane

2 ind. trakk over i begynnelsen av mai 1991 (TKo).

Tjeld

Mest vanlig av vadefuglene i undersøkelsesområdet. *Hekking:* I 1995 ble 7 par påvist hekkende ved Levangersundet, mens det i 1996 bare ble påvist 1 hekkende par (Husby 1997). Nedgangen har sammenheng med byggingen av en gang/sykkelsti langs Levangersundet (Husby 1997). *Overvintring:* Noen få individer overvintrer i Levangersundet (Kolaas 1993), 2 ind. i utløpet av Levangerelva 27.02.98 (MVa), 2 ind. i Levangersundet 30.12.02 (TKo, TRe).

Sandlo

1 ind. trakk over 22.08.93 (TKo)

Tundralo

1 ind. trakk over 14.08.93 (TKo).

Vipe

Observert fåtallig i Levangersundet i forbindelse med trekket (hovedsakelig på vårtrekk). Sen registrering fra Levangersundet: 1 ind. 18.11.94 (TKo). *Hekking:* 3 par hekket like utenfor undersøkelsesområdet i 1995 (Husby 1997).

Dvergsnipe

2 ind. Røstadlandet 02.06.77 (AHa).

Enkeltebekkasin

1 ind. på gressletta i Staupshaugen 24.09.94 (TKo).

Småspove

Ca. 10 ind. trakk over i begynnelsen av mai 1992 (TKo).

Storspove

Blir av og til sett på trekk over området, og mest om våren (Kolaas 1993). *Hekking:* 1 par hekket like utenfor undersøkelsesområdet i 1995 (Husby 1997).

Sotsnipe

En observasjon foreligger: 1 ind. trakk over Levangersundet 22.08.03 (TKo).

Rødstilk

Raster i Levangerelva på trekket, samt noen få observasjoner fra sommerhalvåret (Kolaas 1993). *Overvintring:* 1 ind. Levangersundet 19.03.93 (MVa).

Gluttsnipe

Enkeltindivider raster sporadisk i Levangersundet under høsttrekket. 2 ind. sett jevnlig i Levangersundet sommeren 1992 (TKo).

Strandsnipe

Enkeltindivid eller par blir ofte sett i Levangersundet på vårtrekket i mai (Kolaas 1993). Høsttrekk: 1 ind. i utløpet av Levangerelva 05.08.03

Tyvjo

2 ind. (lys + mørk) i utløpet av Levangerelva 28.05.99 (TKo).

Dvergmåke

1 ind. (1K) 17.08.95 (TKo, Roar Rismark, m.fl.), 1 ind (2K) på Røstadlandet 28.05.99 (TKo), 1 ind. (2K) i utløpet av Levangerelva 12.04.00 (TKo).

Hettemåke

Vanlig hele året, men hekker ikke i området (Kolaas 1993). Største antall: 128 ind. i utløpet av Levangerelva 02.04.99, 104 ind. samme sted 19.04.03.

Fiskemåke

Hekking: Årviss hekkefugl i området, og da særlig på hustakene rundt Levangersundet. I 1995 hekket 13 par, og i 1996 hekket 9 par ved Levangersundet (Husby 1997). Overvintring i Levangersundet: 1 ind. 05-12.03.87, er registrert vinteren 1992/93 (Kolaas 1993).

Sildemåke

Enkeltindivider eller par blir observert om våren (fra midten av mai og utover) (Kolaas 1993).

En registrering av underarten *gracillii* foreligger: 1 ind. i utløpet av Levangerelva 30.04 og 02.05.94 (STo, TKo, MMø m.fl.). Tidlig observasjon: 1 3K i utløpet av Levangerelva 24.03.03 (TKo).

Gråmåke

Den vanligste måkearten i området om vinteren, men observeres også fåtallig om sommeren. Største antall i utløpet av Levangerelva: Maks. 89 ind. 22.01.01.

Grønlandsmåke

Levangersundet: 1 ind. (ad.) 05.11.91 (TKo, C. Tiller), 1 ind. (ad.) observert ved to anledninger vinteren

1992/93 (TKo), 1 ind. (1K/2K) 11.12.93-31.03.94 (TKo, MMø, MVa m.fl.), 1 ind. (2K) 12.01.-05.02.96 (TKo, MVa m.fl.), 1 ind. 06.02.00 (Inge Hafstad).

Polarmåke

Levangersundet: 1 ind. (2K) 01.02.-01.03.94 (TKo, MMø, MVa m.fl.), 1 ind. (2K) 14-26.01.96 (MVa, TKo m.fl.).

Ubestemt grønlandsmåke/

polarmåke

Levangersundet: 1 ind. (ad.) 22.02.92 (TKo).

Svarthak

Forekommer regelmessig i området hele året, men ikke i så store antall som gråmåke.

Krykkje

2 ind. (ad.) i Levangersundet 20.01.93 (TKo), 1 ind. i Levangersundet 21.12.93 (TKo, OAF), 1 ind. (ad.) på Røstadlandet 25.12.99 (TKo, Tone-Lill Reitan).

Makrellterne

Vanlig i området i sommerhalvåret (Kolaas 1993).

Rødnebbterne

Enkeltindivider observeres sporadisk inne i Levangersundet på sensommeren (TKo).

Alke

1 ind. i Levangersundet 15.11.93 (TKo), 1 ind. ved inngangen til Levangersundet 26.11.00 (TSø).

Teist

1 ind. ved utløpet av Levangerelva 02.04.99, 1 ind. (juv.) i Levangersundet 11.08.00 (TKo).

Lunde

1 ind. like ved moloen på Eidsbotnsida (like utenfor undersøkelsesområdet) vinteren 1987/88, 2 ind. på sjøen ved Levangerneset (utenfor undersøkelsesområdet ?) 15.11.00 (Einar Størdal, Håkon Dahle).

Ubestemt alkefugl

1 ind. trakk gjennom Levangersundet 19.01.03.

Bydue

Blir observert av og til både i Levangersundet og i Staupshaugen. Hekking: Arten hekket før under den

gamle sundbrua (Spjøtvoll 1977), men er ikke registrert hekkende under den nye sundbrua. Er ikke påvist hekkende i Staupshaugen, men noen par hekker i tilknytning til sentrumsbebyggelsen (Husby 1997, TKo).

Ringdue

Blir registrert årlig, men fåtallig i området. Hekking: Anslagsvis 1-2 par hekker i Staupshaugen.

Tyrkerdue

Fra etter ca. 1970 er arten sett regelmessig både i Staupshaugen og ved Levangersundet fram t.o.m. 1993 (Spjøtvoll 1977, Kolaas 1993, TRe). Etter 1993 er kun en registrering av arten gjort i undersøkelsesområdet. Siste kjente observasjon av arten var 2 ind. i Staupshaugen 23.04.95 (TKo). Hekking: Påvist hekkende ved Levangersundet og i Staupshaugen ved flere anledninger i tidsrommet f.o.m. 1970 t.o.m. 1992 (Spjøtvoll 1977, Kolaas 1993, TRe). Største antall: 11 ind. i Staupshaugen 14.11.91 (TKo).

Turteldue

1 ind. i Staupshaugen 13-20.09.91 (TKo).

Mongolturteldue

1 ind. på Bruborg (like utenfor undersøkelsesområdet) 21.02-20.03.78 (P. Øyum m.fl.).

Gjøk

Syngende individer registreres sporadisk i Staupshaugen under vårtrekket (TKo).

Hubro

1 ind. fløy over Levangersundet (fra Lærerskolen til Staupshaugen) 25.09.69 (ØSp), 1 ind. i Staupshaugen 11.10.93 (TKo, MVa m.fl.), 1 ind. sett ved to anledninger i Staupshaugen årsskiftet 1997/98 eller 1998/99 (ORE).

Snøugle

1 hunnfarget ind. på Levangerneset (like utenfor undersøkelsesområdet) 26.02.67 (ØSp).

Spurveugle

1 ind. sett ved flere anledninger ved Levangersundet/Eidsbotn høsten 1974 (AHa). Staupshaugen: 1 ind. i 17.09.93 (TKo, MVa), ham-

stringslager funnet på slutten av 90-tallet (ORe), 1 ind. 28.12.99, 1 ind. 28.12.02 (ORe, Olav Stavrum), 1 ind. 04.02.03 (ORe).

Kattugle

Hekking: Hekker årlig ved Staup (TKo). Staupshaugen: 1 ind. 29.04.70 (ØSp), 1 syngende ind. 24.12.88, 1 ind. hele september 1990 (TKo), 1 ind. mars 1993 (TKo).

Hornugle

2 ind. på Moan (like utenfor undersøkelsesområdet) 01.05.70 (ØSp), og 1 ind. samme sted 12.04.01 (TKo). Hekking: Hekket trolig i Vassdalen ved Eidsbotn (utenfor undersøkelsesområdet) i 1967 (Spjøtvold 1977).

Tårnseiler

Forekommer vanlig i området i perioden juni til august/september. Hekking: Arten hekker årlig i Levanger kirke (Spjøtvoll 1977), og hekkeforsøk i stærkasser ved Levangersundet er registrert på midten av 80-tallet. Største antall: ca. 400 ind. over Levanger sentrum 25.07.94 (TKo).

Isfugl

1 ind. i Levangersundet 01.10.91 (Hilde Waaseth). Trolig samme fugl ble observert samme sted 20.10.91 (TKo, Halvor Sørhuus).

Gråspett

1 hunn i Staupshaugen 20.05.95 (TKo).

Grønnspekk

1 hann ved utløpet av Levangerelva 27.01.75 (ØSp), 1 syngende ind. i Staupshaugen 03.06.94 (TKo, MVa).

Svartspett

1 hann i Staupshaugen 14.08.93 (TKo), 1 ind. samme sted 17.09.93 (TKo, MVa).

Flaggspett

Staupshaugen: Blir observert nesten årlig, og til alle årstider. Hekking: Unger i reirhull er observert en rekke år fra slutten av 80-tallet og fram til 1999 (Kolaas 1993, TRe). Siste påviselig vellykkede hekking var i 1999. Arten gjorde hekkeforsøk både i 2001 og 2002, da voksenfugler ble observert med nye reirhull. I 2000,

2001 og 2002 ble imidlertid ikke unger registrert.

Hvitryggspett

1 hann ned for Staupshaugen 01.05.70 (ØSp).

Dvergspett

Er registrert i Staupshaugen ved flere anledninger fram til 1977 (Spjøtvoll 1977). I perioden 1977-1992 foreligger ingen registreringer. F.o.m. 1993 foreligger følgende registreringer fra Staupshaugen: 1 hunn 12.04.93, 1 ind. 14.04.93 (TKo, MVa), 1 ind. 10.05.93 (TKo), 1 syngende ind. 19.05.97, 1 par 23.04-11.06.00 (TRe, ORe), 1 syngende ind. 29.04.-30.04.01 (TRe, MHu), 1 ind. 02.03.02 (ORe), 1 trommende ind. 20.04.02, 2 ind. 18.06.02 (TKo), 1 trommende hann 20.04 og 03.05.03 (TRe, TKo, OAF). Røstad: 1 ind. 08.05.01 (MHu). Hekking: Har hekket i flere år i Staupshaugen (Spjøtvoll 1977), ett reir funnet i en morken osp i Staupshaugen 14.05.00, og foring ble registrert 11.06.00. Trolig samme par gjorde hekkeforsøk i samme reirhull i 2001, men ved besøk 09.06.01 var reirhullet utvidet til flaggspett-størrelse. Det er følgende nærliggende å tro at flaggspetten røvet reiret dette året. Nyuthakket reirhull funnet i en morken bjørk 03.05.03, og foring ble registrert 14.06.03.

Sanglerke

1 ind. ved Staupshaugen 13.08.93 (TKo).

Sandsvale

Flere par hekket i et grustak på Moan (like utenfor undersøkelsesområdet) i 1971 (PGT).

Låvesvale

Blir av og til sett på streif/trekk gjennom Staupshaugen, særlig vår og høst (Kolaas 1993, TRe).

Taksvale

Blir av og til sett på streif/trekk gjennom Staupshaugen, særlig vår og høst (Kolaas 1993, TRe).

Heipiplerke

Enkeltindivider blir sett på høsttrekket (Kolaas 1993), 1 ind. ved Levangersundet 23.05.94 (TKo).

Trepiplerke

Enkeltindivider er registrert på høsttrekket, spesielt i slutten av august (TKo).

Gulerle

Enkeltindivider registreres jevnlig på høsttrekket, spesielt i siste halvdel av august (TKo). 1 ind. ved Levangersundet 06.05.94 (TKo), 2 ind. trakk over i juli 2002 (TKo).

Vintererle

1 ind. Levangerelva v/Levanger sentrum 16.10.93 (STo).

Linerle

En vanlig hekkefugl i området. Hekking: En hunn av svartryggerle (underart yarrellii) hekket sammen med en vanlig linerle hann på Røstad i 1993 og fikk fram tre unger (Marianne Jørstad, STO m.fl.). Overvintring: 1 ind. i Levanger sentrum 06.12.92 (TKo, MVa).

Sidensvans

Vanlig forekommende fugl i området i fra oktober/november og et stykke utover vinteren, men antallet svinger i takt med forekomsten av rognebær. Største antall i Staupshaugen: Ca. 300 ind. 03.12.95 (TKo), minst 400 ind. 23.12.02. Vårobserverasjoner i Staupshaugen: en liten flokk 07.04.93, trolig samme flokk 10.04.93 (TKo). 7 ind. Levanger sentrum 21.04.95 (TKo).

Fossefall

1 ind. ved utløpet av Levangerelva 27.01.75 (ØSp), 1 ind. i Levangersundet 11.12.93 (TKo), 1 ind. i Levangersundet 05.04.95 (TKo).

Gjerdessmett

Forekommer vanlig i området til alle årstider. Hekking: Anslagsvis 1-3 par hekker i Staupshaugen.

Jernspurv

En vanlig hekkefugl i området. Hekking: Anslagsvis 2-4 par hekker i Staupshaugen m/kantsoner. Sent hekkefunn: Ett reir med 4 egg i Staupshaugen 22.07.01 (ORe, TRe). Overvintring: 1 ind. ved Levangersundet 17.12.94 (TKo, MMø m.fl) og 11.12.-31.12.95 (TKo), 1 ind. i Staupshaugen medio februar 1996 (TKo).

Rødstrupe

En vanlig hekkefugl i området.

Hekking: Anslagsvis 5-12 par hekker i Staupshaugen m/kantsoner.

Overvintring: 1 ind. i Staupslia 02.01.95, 1 ind. Levangerneset 07.12.95 (MVa), 1 ind. i Staupshaugen vinteren 1999/00 (TKo), 1 ind. i Staupshaugen 25.12.00. Tidlig vårtrekk/overvintring: 1 ind. i Staupshaugen 28.03.02.

Nattergal

1 syngende ind. i Staupshaugen 06.05-20.06.81 (JER).

Blåstrupe

Fåtallig, men regelmessig i Staupshaugens kantsoner under høsttrekket (TKo).

Svartrødstjert

1 syngende hann på Levangerneset (like utenfor undersøkelsesområdet) 20.05.67 (ØSp).

Rødstjert

Trekkobservasjoner: 2 ind. i Staupslia 13.09.87, 1 hunnfarget ind. samme sted 16.09 og 19.09.87, 1 hunnfarget ind. i Staupshaugen 17.09.94 (TKo). Observasjoner fra Staupshaugen i hekketida: 1 syngende hann 19.05.-08.06.97, 1 syngende hann 27.05.-21.06.99 (TKo).

Buskskvett

Sjelden i undersøkelsesområdet.

Eneste observasjon er 1 ind. ved utløpet av Levangersundet i juli 2002 (TKo).

Steinskvett

1 ind. i Staupshaugen 04.09.94 (TKo), 1 ind. i Staupslia 15.08.03.

Svarttrost

En vanlig hekkefugl i området. Hekking: Anslagsvis 3-4 par hekker i Staupshaugen. Overvintring: 1 ind. i Staupshaugen 24.12.96, 1 hann i Staupslia 31.12.98.

Gråtrost

En vanlig og tallrik hekkefugl i området, og enkeltindivider er registrert mange vintre fra midten av 80-tallet til 2003. Hekking: Anslagsvis 30-50 par hekker i Staupshaugen. Største registrerte antall i Staupshaugen om vinteren: Ca. 200 ind. 20.12.00

(TKo), minst 300 ind. 22.12-23.12.02 (TKo, TRe).

Måltrost

Registreres jevnlig på høsttrekk i området – tidvis i betydelig antall. Er ikke påvist hekkende. Observasjoner fra Staupshaugen i hekketida: 1 syngende ind. 05.05.91, 1 syngende ind. 03.05.03.

Rødvingetrost

Vanlig hekkefugl i området, og kan i Staupshaugen opptre i antall på opp mot 1000 ind. (TKo) enkelte dager under høsttrekket. Hekking: Anslagsvis 5-10 par hekker i Staupshaugen m/kantsoner. Overvintring: observert på Staup vinteren 1996/97 (TKo), 1 ind. Staupshaugen 24.01. og 08.02.98 (MVa, Kristian Worum), minst 1 ind. på Holmhaugen 26.12.02 (KMO). Tidlig vårtrekk/overvintring: 1 syngende ind. i Staupshaugen 01.04.02.

Gulsanger

Vanlig hekkefugl i Staupshaugen. Hekking: Anslagsvis 2-5 par hekker i Staupshaugen, men i 1998 hekket trolig minst 7 par her (TKo). Ett reir med 1 egg funnet i Staupshaugen 10.06.89, nylig utflyet unge observert samme sted i 1992 (TKo). Nylig utflyet kull fanget og ringmerket i 1996 (TKo). Største antall: 11 ind. i Staupshaugen 19.05.93 (TKo).

Møller

Staupslia: Alle registreringer er gjort i en bergskrent med einer: 1 syngende ind. 25.05.89 til et stykke ut i juni, 1 syngende ind. 08.06.97, 1 syngende ind. 07.06.98, 1 syngende ind. 12.05.02, 1 syngende ind. 24.05.03 (TKo). Hekking: Ett par hekket trolig på lokaliteten nevnt ovenfor i 1989.

Tornsanger

1 syngende ind. ved Levangersundet 01.06.87, 1 ind. ved Levangersundet 01.06.-02.07.94 (TKo), 1 ind. ringmerket i Staupshaugen i september 1995 (TKo). Hekking: Hekket trolig ved Levangersundet i 1994 (TKo).

Hagesanger

1 ind. i Staupshaugen 17.09.94 (TKo), 1 syngende ind. samme sted 08.06.97.

Munk

Vanlig hekkefugl i Staupshaugen.

Hekking: Anslagsvis 3-6 par hekker i Staupshaugen. Ungfugl observert sommeren 1991 (TKo), ett reir med 5 egg 07.06.98 (ORE, TRe), ett reir med 2 egg 14.06.03. Dessuten funn av flere såkalte ”prøvereir” trolig bygget av munk på 90-tallet. Overvintring: 2 ind. ved foringsplass i Staupslia vinteren 1990/91 og 1991/92 (TKo), 1 hunn Levangerneset 18.11.94 (TKo), 1 hann samme sted 07.12.-31.12.94 og en hunn i tillegg samme sted fra 16.12.-31.12.94 (MMø), 1 hunn Levangerneset 07.01.95 (MMø, MVa), 1 hunn i Staupshaugen 07.11.-17.11.95 og 1 hann samme sted 25.11. og 03.12.95 (TKo), 1 hann og 1 hunn i Staupslia 17.11.99 (TKo), 1 hunn i Staupshaugen 17.11.99 (TKo), 1 hunn i Staupslia 10.11.02 (KMO).

Bøksanger

1 syngende hann i Staupshaugen i slutten av mai 1981 (JER), 1 syngende ind. samme sted 28.05.-ca. 20.06.91 (TKo).

Gransanger

Vanlig og tallrik hekkefugl i Staupshaugen m/kantsoner. Hekking: Anslagsvis 15-25 par hekker i Staupshaugen. Ved telling 28.04.94 ble 20 ind. registrert i Staupshaugen (TKo), og ved telling 24.04.00 ble 21 syngende ind. registrert i Staupshaugen m/kantsoner. Tidlig vårtrekk: 1 ind. ved Levangersundet 05.04.01 (TKo).

Løvsanger

Vanlig hekkefugl i Staupshaugen. Hekking: Anslagsvis 5-10 par hekker i Staupshaugen m/kantsoner.

Fuglekonge

Vanlig i Staupshaugen til alle årstider. Hekking: Anslagsvis 1-3 par hekker i Staupshaugen. Ett reir funnet (5-6 meter oppe i et grantre) i Staupshaugen 24.05.98, og foringsaktivitet ble registrert.

Grå fluesnapper

Forholdsvis fåtallig hekkefugl i Staupshaugen. Hekking: Anslagsvis

3-5 par hekket i Staupshaugen t.o.m. 1993 (Kolaas 1993), ett reir med egg i Staupshaugen 06.06.89, sannsynlig hekking da 2 ind. varslet 10.07.03. Største antall: 12 ind. i Staupshaugen 01.09.92 (TKo).

Svarthvit fluesnapper

Vanlig hekkefugl i Staupshaugen m/kantsoner. Hekking: Anslagsvis 5-10 par hekker i Staupshaugen m/kantsoner.

Stjertmeis

Sett flere ganger ved Eidsbotn/Levangersundet (Haugskott 1991), 8 ind. i Staupshaugen 01.01.94 (TKo).

Løvmeis

Vanlig i Staupshaugen til alle årstider. Hekking: Anslagsvis 2-4 par hekker i Staupshaugen. Ett reir funnet i Staupshaugen 24.04.00 og 18.05.02. Granmeis

Vanlig i Staupshaugen utenom hekkesesongen. Hekking: 1 par hekket trolig i et gammelt dvergspekkhull i Staupshaugen i 1991 (TKo). Observasjoner fra Staupshaugen i hekketida: 2 ind. 18.04.93 (TKo), 2 ind. 28.04.94 (TKo), 1 ind. 13.05.94 (TKo).

Svartmeis

Vanlig i Staupshaugen utenom hekkesesongen. Hekking: 1 par hekket i en bergsprekk i Staupshaugen 06.06.89. Observasjoner fra Staupshaugen i hekketida: 1 ind. 13.05.94 (TKo).

Blåmeis

Vanlig og tallrik i Staupshaugen m/kantsoner til alle årstider. Hekking: Anslagsvis 8-12 par hekker i Staupshaugen.

Kjøttmeis

Vanlig og tallrik i Staupshaugen m/kantsoner til alle årstider. Hekking: Anslagsvis 8-12 par hekker i Staupshaugen.

Spettmeis

Fram til 1999 foreligger to registreringer: 1 ind. på Bamberg (like utenfor undersøkelsesområdet) førjulsvinteren 1980 (JER), 1 ind. på foringsplass ved Staupshaugen 03.10.-15.12.90 (TKo). Fra på nyåret 2000 er arten regelmessig blitt observert i Staupshaugen m/kantsoner

(ORe, TRe). Hekking: 1 par hekket på Røstad i 2001 (MHu), foring av ungfugl i Staupshaugen 09.06.01, ett reir i gammelt flaggspekkhull samme sted 20.04.02. Trolig hekket 2 par i Staupshaugen i 2002, sannsynlig hekking på Røstad da 5 ind. ble registrert her 21.08.02 (MHu). 1 kull i Staupshaugen 31.05.03.

Trekryper

Vanlig i Staupshaugen til alle årstider. Hekking: Anslagsvis 1-3 par hekker i Staupshaugen. Hekket i Staupshaugen i perioden 1989-92 (TKo), reirbygging samme sted 21.04.92, 1 kull samme sted 08.06.97, ett reir med unger samme sted 23.05.98.

Pirol

1 ind. sett og hørt i flere dager i Levanger sentrum i mai eller juni 1964 (OMS).

Varsler

1 ind. i Staupshaugen 29.03.03 (TKo).

Notteskrike

1 ind. i Staupshaugen 04.09.94 (TKo), 2 ind. sett samme sted to dager i oktober 2002 (ORe), 1 ind. samme sted okt. 2003. (ORe)

Skjære

Vanlig fugl i området til alle årstider. Hekking: Anslagsvis 8-12 par hekker i området.

Nottekråke

1 ind. (underart *macrorhynchos*) ved Levangersundet 25.09.68 (ØSp), 1 ind. Levanger sentrum 29.09.92 (MHu), opptil 23 ind. (underart *macrorhynchos*) i Staupslia 03.09.-23.09.95 (TKo), 1-2 ind. på Staup ca. 15.09.-20.09.01 (Jørn Møst). *Røstad*: Opptil 40-50 ind. samtidig 03.09.-08.09.95 (MVa, Frode Jacobsen), 1 ind 29.09.-30.09.95 (MVa), 1-4 ind. 16.09.-11.10.96 (MHu, MVa), 1 ind. 31.08.97 (MVa), 1-3 ind. 08.09.-22.10.99 (MVa, MHu, m.fl.), 1 ind. 20.09.00 (MHu), 1-2 ind. 19.09.01 og ca. en måned framover (MHu), 1 ind. 15.08.-06.09.02 (MHu, Jon Arve Husby), 1 ind. 16.09.02 (Kåre Svegstad).

Kaie

Vanlig og tallrik fugl i området til

alle årstider. Kaier fra store deler av Levanger kommune, bl.a. Åsen, samles i Staupshaugen for overnatting sammen med kråke om høsten og vinteren (Husby 2000). Mange av disse kaiene overnatter i Staupshaugen. Hekking: På slutten av 60-tallet anslagsvis 30-40 par i Levanger sentrum (Haftorn 1971), mens det trolig er det dobbelte i dag (TKo). Største antall: Anslagsvis 600 ind. slo seg inn i Staupshaugen kvelden 18.03.97 (MHu).

Kornkråke

1 ind. Levanger sentrum 17.12.94 (MVa), 1 ind (juv.) Røstad 28.10.98 (MHu).

Kråke

Vanlig og tallrik fugl i området til alle årstider. Kråker fra store deler av Innherred, bl.a. Verdal, samles i Staupshaugen for overnatting sammen med kaie om høsten og vinteren (Husby 2000). Mange av disse kråkene overnatter i Staupshaugen. Hekking: Anslagsvis 2-5 par hekker i Staupshaugen m/kantsoner. Største antall: Anslagsvis 1200 ind. slo seg inn i Staupshaugen kvelden 18.03.97 (MHu).

Ravn

Blir regelmessig observert på streif gjennom området utenom hekkesesongen.

Stær

Vanlig og tallrik fugl i området vår, sommer og høst. Hekking: Anslagsvis 7-12 par hekker i Staupshaugen m/kantsoner. Overvintring/sen registrering: Arten overvintrer ofte (årlig?) i varierende antall (Spjøtvoll 1977), ca. 20 ind. ved Levangersundet vinteren 1971/72 (ØSp), 2 ind. ved Levangersundet 16.11.-19.11.95 (TKo), 2 ind. Levangersundet 06.01.-16.01.96 (TKo, MVa), 1 ind. i Staupslia 11.02.01.

Rosenstær

1 ind. på Bruborg (like utenfor undersøkelsesområdet) 15.10.93 (Edvin Thesen).

Gråspurv

Vanlig og tallrik fugl i området til alle årstider. Hekking: Anslagsvis 1-3

par hekker i Staupshaugen. Mange par hekker i tilknytning til bebyggelsen i resten av området.

Pilfink

1 ind. ved Levangersundet 12.06.69 (OMS, ØSp), 1 ind. ved Levangersundet 02.05.70 (ØSp), 1 ind. like nord for Levanger sentrum primo august 1977 (Trond Haugskott), 1 ind. Levangerneset 09.12.-31.12.94 (TKo, MMø), 1 ind. i Staupslia 13.12.-15.12.94 (TKo, OAF m.fl.), 1 ind. i Staupslia 07.01.-22.04.95 (MVa, TKo), 1 ind. Staup 14.02.96 (MVa). Hekking: Hekket i Levanger sentrum i 1998 da 4 juv. ble matet av foreldrene fra 16.06 og utover sommeren (Eiliv Størdal). Største antall: 6 ind. på foringsplass i Levanger sentrum i juni 1969 (OMS).

Bokfink

Vanlig og tallrik fugl i Staupshaugen vår, sommer og høst. Hekking: Anslagsvis 15-20 par hekker i Staupshaugen. Overvintring/sen registrering: Enkelte eksemplarer overvintrer i området (Spjøtvoll 1977), 4 ind. i Staupslia 07.02.88, 1 ind. i Staupshaugen vinteren 1990/91 (TKo), 1 hann i Staupshaugen 22.11.99 (TKo).

Bjørkefink

Vanlig i trekktidene, men fåtallig hekkefugl i Staupshaugen. Hekking: Anslagsvis 1-3 par hekker i Staupshaugen. Arten er flere ganger funnet hekkende i Staupshaugen (Spjøtvoll 1977). Overvintring: Sett i flokker på opptil 12 ind. om vinteren (Kolaas 1993).

Grønnfink

Vanlig og tallrik fugl i området til alle årstider. Hekking: Anslagsvis 15-20 par hekker i Staupshaugen.

Stillits

1 ind. ved utløpet av Levangerelva senhøsten 1993 (Tor Bollingmo medd. TKo), 3 ind. ved Levangersundet 30.01. og 01.02.96 (TKo).

Grønnsisik

Vanlig fugl til alle årstider (antallet kan svinge sterkt), men fåtallig hekkefugl i Staupshaugen. Hekking: Anslagsvis 2-4 par hekker

i Staupshaugen. Ett reir funnet i Staupshaugen (7-8 m oppe i et gran-tre) 07.06.98, og foringsaktivitet ble registrert.

Bergirisk

4 ind. ved Levangersundet 15.12.94 (TKo, MMø).

Gråsisik

Vanlig og tallrik (antallet kan svinge sterkt) i området utenom hekkese-songen.

Polarsisik

15 ind. ringmerket i Staupshaugen 08.10.-10.10.95 (TKo), 1 ind. ved Levangersundet 24.02.96 (MVa), 1 ind. (ad.) ved Levangersundet 04.01.98 (MVa), 1 ind. Røstad 31.12.00 (TKo), 1 ind. Staupshaugen 12.04.01 (TKo).

Båndkorsnebb

3 ind. i Staupshaugen 02.11.02 (TKo), 1 ind. hørt i Staupshaugen 23.12.02, 3 hanner og 5 hunn-fargete ind. på Røstadlandet 26.12.02 (KMO), 2 hanner og 1 hunnfarget ind. samme sted 28.12.02 (KMO), minst 4 hanner og 1 hunn i Staupshaugen 18.01.03, 1 ind hørt på Røstadlandet 18.01.03 (KMO, TRe).

Grankorsnebb

Vanlig (antallet kan svinge sterkt) i Staupshaugen utenom hekkese-songen.

Furukorsnebb

Arten er observert i området, men mer data er ikke å oppdrive angående observasjonen (TKo).

Konglebit

5 ind. i Staupshaugen 15.03.91 (TKo), ca. 20 ind. Levangerneset (utenfor undersøkelsesområdet ?) 03.02.96 (MVa).

Dompap

Vanlig fugl i området til alle årstider, og fåtallig hekkefugl i Staupshaugen. Hekking: Anslagsvis 1-2 par hekker i Staupshaugen. Ett reir med 5 unger i Staupshaugen 14.06.95 (ORe, TRe).

Kjernebiter

1 ind. på Bruborg (like utenfor un-der-søkelsesområdet) 15.01.92 (TKo, Åge Jensen).

Snøspurv

3 ind. trakk over 03.04.95 (TKo).

Gulspurv

Vanlig fugl i området utenom hek-kesesongen. Hekking: Anslagsvis 1-3 par hekker i kantsonene til Staupshaugen. 1 par hekket trolig i 1993 (Kolaas 1993).

Sivspurv

1 hann i Staupshaugen 18.09.94 (TKo).

Observatører:

AHa	Arnold Hamstad
GBa	Georg Bangjord
GEV	Geir Erik Vie
JER	Jan Erik Roel
KMO	Karen Margrete Okstad
MHu	Magne Husby
MMø	Morten Mørkved
MVa	Morten Vang
OAF	Ole Andreas Fuglesang
OMS	Ole Martin Sæterhaug
ORe	Ottar Reinsborg
OSc	Odd Schei
PGT	Per Gustav Thingstad
STo	Stein Tofte
TKo	Terje Kolaas
TRe	Tore Reinsborg
TSø	Trond Sørhuus
ØSp	Øyvind Spjøtvold

Ornitologiske verdier

Funksjon som hekkeområde

Staupshaugen m/kantsoner har stor verdi som hekkeområde for terrestri-ske arter. I Staupshaugen inkludert landområdet mellom denne og Le-vangersundet er 47 arter påvist eller antatt hekkende. Dette er et høyt antall tatt i betraktning at lokaliteten er svært begrenset i utstrekning, og at den ligger bare noen hundre meter fra Levanger sentrum. Av regionalt sjeldnere arter som hekker/har hekket siste 15 år, eller er antatt hekkende her nevnes tyrkerdue, flaggspett, dvergspett, rødstjert (sjelden hekke-fugl i lavlandet), møller, tornsanger og spettmeis. Spettmeis er i tillegg funnet hekkende på Røstad. For å bevare artsmangfoldet av hekkefugl i Staupshaugen er det viktig at tørr-trær og døende trær ikke blir fjernet,

da disse vil fungere som hekkeplass for spettefugler og en rekke spurvefuglarter (for eksempel svart hvit fluesnapper, alle meiseartene, trekryper og stær). Videre er det viktig at områder med tett undervegetasjon og kratt ikke blir ryddet vekk til fordel for flere stier, plenareal m.m. Mange spurvefuglarter finner beskyttelse for reirene i disse krattene (for eksempel gjerdessmet, jernspurv, rødstrupe, svarttrost, rødvingetrost, gulsanger, munk, gransanger og dompap). For vann- og våtmarksfugler, unntatt fiskemåke, har området mindre betydning som hekkeområde.

Funksjon som rasteplass

Som rasteplass for vann- og våtmarksfugler på trekk er det utløpet av Levangerelva/Røstadlandet som er det viktigste området. Her kan det samles et betydelig antall lommer, ender og måker, mens antallet vadefugler er beskjedent grunnet små mudderrfjære- og sumparealer. Av regionalt sjeldnere, samt rødlistede vann- og våtmarksarter som er registrert rastende i undersøkelsesområdet i trekktidene nevnes smålom, storlom, islom, dvergdykker, bergand, havelle, svartand, sjøorre, sothøne, sotsnipe, tyvjo, dvergmåke, silde-måke (u.a. graellsii) og teist.

Funksjon som overvintringsområde

Levangersundet/Eidsbotn er et meget viktig overvintringsområde for ærfugl, og antallet overvintrende individer i Levangersundet/Eidsbotn kan komme opp i et antall på over 1000 individer (Spjøtvold 1977, Thingstad 1989) i perioden november-mars. Det er antatt at mange av overvintrerne i området kommer fra Bottenviken mellom Sverige og Finland (Folkestad & Moksnes 1970, Moksnes & Thingstad 1980). Thingstad 1989 oppgir at Levangersundet fungerer som beiteområdet, mens Eidsbotn primært fungerer som overnattingsplass for ærfugl. Også Husby 1997 oppgir forholds-

vis høye tall i Levangersundet sett i lys av den totale vinterbestanden i Levangersundet/Eidsbotn. Basert på tellinger utført i 2002 (se ovenfor), synes nå ærfuglen å bruke Eidsbotn som beiteområde i større grad enn før. Årsaken til dette kan være at antall og sammensetning av bunn-dyr som ærfuglen beiter på er blitt endret til det bedre i Eidsbotn (jf. forbedring av vannkvalitet i Eidsbotn). Den totale vinterbestanden i Levangersundet/Eidsbotn synes imidlertid ikke å ha endret seg vesentlig fra tidligere undersøkelser til tellingene i 2002. Levangersundet er overvintringsområde for den sjeldne dvergdykkeren. Den har forekommet nesten hvert år siden vinteren 1988/89, og opptil tre individer er sett samtidig her. Av andre arter som regelmessig blir registrert overvintrende i Levangersundet er gråhegre, stokkand, kvinand, havelle, siland, gråmåke og svartbak. På slutten av 80-tallet var det planer om utfylling av store deler av Levangersundet til blant annet parkeringsplasser, og planene ble konsekvensutredet (Thingstad 89). Denne planen ble det heldigvis ikke noe av, men fremdeles er det et visst arealpress på området. På 90-tallet ble en strandpromenade bygd rundt sundet, og delområder inne i sundet er ønsket som småbåthavn. Konsekvensen av en storstilt småbåthavnutbygging kan bli at ærfugl og andre ender skyr området pga de økte forstyrrelsene.

Utløpet av Levangerelva / Røstadlandet er et viktig overvintringsområde for de samme artene som nevnt for Levangersundet, men har større antall (maks.tall i parentes) av stokkand (300), kvinand (150), havelle (67), gråmåke (89) og svartbak, mens antallet ærfugl stort sett er noe mindre. Bergand (49) har vært en regelmessig overvintrende art i utløpet av Levangerelva (Spjøtvoll 1977), men er ikke registrert i området siden høsten 1994. Et oppkomme av kloakk ("Kloakken") utenfor utløpet av Levangerelva samler bety-

delige antall av de nevnte artene.

Av regionalt sjeldnere arter er følgende registrert med overvintringsforsøk i undersøkelsesområdet: storlom, dvergdykker, knoppsvane, stjertand, bergand, svartand, hønsehauk, sothøne, grønlandsmåke, polarmåke og krykkje. Av arter som er vanlige i Trøndelag, men som normalt trekker, er følgende registrert med overvintringsforsøk: krikband, brunnakke, tjeld, vipe, hettmåke, fiskemåke, linerle, jernspurv, rødstrupe, svarttrost, gråtrost, rødvingetrost, munk, stær, bokfink, bjørkefink og bergirisk.

Forekomst av trua og sårbare arter

I undersøkelsesområdet er det observert 18 fuglearter og 1 pattedyrart som står oppført på den norske rødlista (Direktoratet for naturforvaltning 1999b). I tillegg er ytterligere 2 rødlistede fuglearter observert like utenfor undersøkelsesområdet. Av disse artene er bare dvergspett påvist hekkende i området. Dvergspetten har status som "hensynskrevende" i rødlista. Denne arten er avhengig av dødt og døende trevirke til å lage reirhull (Bekken 1994). Hvis dvergspetten fremdeles skal forekomme som hekkefugl i Staupshaugen er det viktig at tørrtrær og døende trær i Staupshaugen ikke fjernes. Andelen av eldre løvtrær generelt sett synes også å være av betydning for dvergspettens habitatvalg (Olsson et.al. 1992); fjerning av eldre friske løvtrær bør følgelig heller ikke forekomme. Utløpet av Levangerelva er et område hvor havelle regelmessig og tallrik overvintrer. Denne arten har status som "bør overvåkes" i rødlista.

Pedagogisk og forskningsmessig betydning

Hele undersøkelsesområdet har et stort potensiale i forhold til undervisning. Flere barne- og ungdomsskoler, samt videregående skole og høyskole (HiNT) ligger tett ved området. I Levangersundet/Eidsbotn er det

utført flere undersøkelser på ærfugl vedrørende døgnrytme, næringsvalg, effekter av forstyrrelse m.m. (se Thingstad 1989, Husby 1997). Ytterligere forskningsaktivitet på ærfugl i Levangersundet/Eidsbotn kan sees i sammenheng med at vannkvaliteten i området er blitt bedre. Endringer i vannkvalitet sannsynliggjør at antall og sammensetning av bunndyr som ærfugl og andre arter beiter på forandrer seg. I Staupshaugen er det gjort adferdsstudier med meiser og bokfink som modellarter.

Betydning i forhold til ”grønnstruktur” og ”biologisk mangfold-kartlegging”

Området bør fortsatt prioriteres høyt som en del av grønnstrukturen rundt Levanger sentrum. I forbindelse med biologisk mangfold-kartlegging bør Staupshaugen verdisettes som svært viktig i naturtype-kategorien ”parklandskap” (Direktoratet for naturforvaltning 1999a). Regelmessige hekkinger av dvergspett vil ene og alene kunne kvalifisere området som svært viktig. Andre naturtyper kan imidlertid også være kartleggingsenheter i Staupshaugen, samt på Holmhaugen/Røstad. Levangersundet bør verdisettes som svært viktig i naturtype-kategorien ”grunne strømmer” (Direktoratet for naturforvaltning 1999a). Områdets betydning for overvintrende ærfugl vil ene og alene kunne kvalifisere området som svært viktig.

Takk

En spesielt stor takk rettes til Terje Kolaas som har bidratt med svært mye data fra undersøkelsesområdet. Følgende personer takkes for bidrag av observasjoner til artikkelen: Trond Haugskott, Magne Husby, Karen Margrete Okstad, Ottar Reinsborg, Trond Sørhuus. Magne Husby og Halvor Sørhuus takkes for å ha stilt litteratur fra området til disposisjon. Odd Schei takkes for nyttig kritikk av artikkelen. Karen Margrete Okstad

takkes for korrekturlesing av artikkelen.

Litteratur

- Bekken, J. 1994. Dvergspett. Side 308 i Gjershaug, J. O., Thingstad, P. G., Eldøy, S. & Byrkjeland, S. Norsk Fugleatlas. Hekkefuglenes utbredelse og bestandsstatus i Norge. Norsk Ornitologisk Forening, Klæbu 1994. 551 s.
- Direktoratet for naturforvaltning. 1999a. Kartlegging av naturtyper. Verdisetting av biologisk mangfold. DN-håndbok 13 – 1999.
- Direktoratet for naturforvaltning. 1999b. Nasjonal rødliste for truede arter i Norge 1998. DN-rapport 1999-3. 162 s. inkl. vedlegg.
- Haftorn, S. 1971. Norges Fugler. Universitetsforlaget, Oslo 1971. 862 s.
- Haugskott, T. 1991. Fuglefaunaen i Falstadbukta, Alfnesfjæra, Eidsbotn, Tynesfjæra, Rinnleiret, Ørin og Tronesbukta pr. 15.7.91. Rapport 48 s.
- Haugskott, T., Værnesbranden, P. I., Øien, I. J. & Østerås, T. R. 1996. LRSK-rapport for Nord-Trøndelag 1995. Trøndersk Natur 23: 4-17.
- Haugskott, T., Værnesbranden, P. I., Østerås, T. R. & Øien, I. J. 1992. LRSK-rapport for Nord-Trøndelag 1991. Trøndersk Natur 19: 35-46.
- Haugskott, T., Værnesbranden, P. I., Østerås, T. R. & Øien, I. J. 1993. LRSK-rapport for Nord-Trøndelag 1992. Trøndersk Natur 20: 4-11.
- Haugskott, T., Østerås, T. R., Øien, I. J. & Værnesbranden, P. I. 2000. Fugler i Nord-Trøndelag 1999. Trøndersk Natur 27: 68-83.
- Husby, M. 1997. Ornitologisk rapport med forslag til forvaltningstiltak for Eidsbotn fuglefredningsområde i Levanger kommune. Fylkesmannen i Nord-Trøndelag, miljøvernnavdelingen. Rapport nr. 1 – 1997. 65 s.
- Husby, M. 2000. Fuglene i Levanger. Høgskolen i Nord-Trøndelag. Utredning nr. 14, Steinkjer 2000. 79 s.
- Kolaas, T. 1993. Staupshaugen's fuglearter 1989-1993. Rapport. 9 s. LRSK Nord-Trøndelag. 2001. Fugler i Nord-Trøndelag 2000. Trøndersk Natur 28: 21-33.
- LRSK Nord-Trøndelag. 2003. Fugler i Nord-Trøndelag 2002. Internett-rapport. www.nofnt.no/LRSK/2002.htm.
- Miljøverndepartementet. 1996. Forretting med kvalitet. Bebyggelse og grønnstruktur. Veileder.
- Olsson, P., Nilsson, I. N., Nilsson, S. G., Petterson, B., Stagen A. & Wiktander, U. 1992. Habitat preferences of the Lesser Spotted Woodpecker *Dendrocopos minor*. *Ornis Fennica* 69: 119-125.
- Spjøtvoll, Ø. 1977. Ornitologiske undersøkelser i Eidsbotn, Levangersundet og Alfnesfjæra, Levanger kommune, Nord-Trøndelag. Det Kgl Norske Videnskabers Selskab, Museet. Rapport, Zoologisk serie 1977-8. 41 s.
- Spjøtvoll, Ø., Thingstad, P. G. & Vie, G. E. 1984. Fuglefaunaen i Nord-Trøndelag, status pr. 1.1.1984. Rapport fra LRSK Nord-Trøndelag. Trøndersk Natur 11: 104-118.
- Thingstad, P. G. 1989. Konsekvenser for marint tilknyttete fuglearter ved eventuell utfylling av Levangersundet. Universitetet i Trondheim. Vitenskapsmuseet. Notat fra Zoologisk avdeling: 1989-3. 21 s.
- Thingstad, P. G., Spjøtvoll, Ø. & Vie, G. E. 1982. Fuglefaunaen i Nord-Trøndelag fra 1970 t.o.m. 1980. Rapport fra LRSK Nord-Trøndelag. Trøndersk Natur Supplement nr. 2 1982. 51 s.
- Vie, G. E., Spjøtvoll, Ø. & Thingstad, P. G. 1990. Faunistisk rapport fra Nord-Trøndelag 1989. Trøndersk Natur 17: 4-13.
- Værnesbranden, P. I., Nyberg, B. & Øien, I. J. 2002. Fugler i Nord-Trøndelag 2001. Trøndersk Natur 29: 71-82.
- Værnesbranden, P. I., Øien, I. J., Østerås, T. R. & Haugskott, T. 1991. Faunistisk rapport fra Nord-Trøndelag 1990. Trøndersk Natur 18: 4-15.
- Værnesbranden, P. I., Østerås, T. R., Øien, I. J. & Haugskott, T. 1997. Fugler i Nord-Trøndelag 1996. Trøndersk Natur 24: 4-18.
- Værnesbranden, P. I., Østerås, T. R., Øien, I. J. & Haugskott, T. 1998. Fugler i Nord-Trøndelag 1997. Trøndersk Natur 25: 4-22.
- Øien, I. J., Værnesbranden, P. I., Østerås, T. R. & Haugskott, T. 1994. LRSK-rapport for Nord-Trøndelag 1993. Trøndersk Natur 21: 4-15.
- Øien, I. J., Værnesbranden, P. I., Østerås, T. R. & Haugskott, T. 1995. LRSK-rapport for Nord-Trøndelag 1994. Trøndersk Natur 22: 4-15.
- Østerås, T. R., Værnesbranden, P. I., Haugskott, T. & Øien, I. J. 1999. Fugler i Nord-Trøndelag 1998. Trøndersk Natur 26: 18-32.

TN OG FYLKESAVDELINGENE VED ET VEISKILLE?

av Øystein Rune Størkersen

Det kan ikke være tvil om at Trøndersk Natur som medlemsblad bl.a. for fugleforeningene i Nord- og Sør-Trøndelag har vært en viktig kilde til inspirasjon og samhold innad i foreningene gjennom de siste tretti årene. Tretti år er ingen alder heter det, men det spørs om ikke tretti år med samme melodi kan føles som en tyngende alder? Tiden bør være moden nok for at NOF regionalt nå tar nye grep. TN er og blir imidlertid alltid det produkt som medlemmene i hhv. NOF Nord- og Sør-Trøndelag selv presterer.

Øystein R. Størkersen
Leinbakkan
7089 Heimdal

Styrke og svakhet

Det er gjort spredte forsøk på å skrive ned historiske sider ved fugleforeningene i Trøndelag og for TN i perioden som nå er tilbakelagt. Interesserte kan se mer om dette i bl.a. Suul (1997) og Størkersen (1989, 1995, 1997).

Det var en periode i TNs liv da undertegnede var overbevist om at TN var blant de ledende lokale fugle/natur-tidsskrifter i landet. Det kom bl.a. av at bladet var variert og inneholdt ikke bare oppramsinger av fugleobservasjoner, og layout var for sin tid attraktiv. Kort sagt var bladet nokså leservennlig. Etterspurt var det i alle fall.

En annen erfaring i det lokale NOF-arbeidet er at slikt arbeid ofte henger på en eller noen få ildsjeler, i alle fall når en ser dette over flere år. Visst kan det forekomme stunt der flere går sammen, men all erfaring i NOF-systemet hittil viser at det bare varer kort tid. Erfaring fra andre deler av landet tyder også på at den beste kombinasjonen er en person med genuin entusiasme for slikt arbeid, og som kan føre arbeidet over lang tid. Alternativet er sterkt svingende aktivitet. Med en primus motor kan kvaliteten opprettholdes over tid, og innovasjoner kan også gradvis komme dersom alle involverte parter er åpne for det.

Et evig problem med TN har vært stofftilgang. Ideelt sett burde det vært medlemmene og andre som drar nytte av foreningsarbeidet som bidro, men mange års erfaring tilsier ofte noe annet. Jeg har sagt det før og gjentar det gjerne på ny: *Det er de lokale amatørerne som er den viktigste hjørnestein i foreningsarbeidet og i TN, det er også disse som uten sammenligning har bidratt med mest kunnskap om fuglenes forekomst og utbredelse i Trøndelag.*

Synkende naturverninteresse

Generelt er det i landet i dag en svært svak interesse blant barn og unge for den type arbeide som bl.a. NOF bedriver. En nasjonal kartlegging viser det. Det gjør det selvsagt ikke enkelt å opprettholde gamle driftsformer i en liten forening som NOF. Jeg vil bl.a. derfor stille spørsmål om det er formålstjenlig den måten både fugleforeningene lokalt og nasjonalt, inkludert TN, i dag drives på.

Mangel på endringer står i kontrast til de gradvise endringer som samfunnet for øvrig preges av. Informasjonssamfunnet fordrer kontinuerlig nytenkning skal en ha sjanse til å bli hørt. En strategi for å møte slike utfordringer er vel ikke det som først og fremst har preget NOF?

Internett og alskens tilbud på fritidsfronten er alvorlige konkurrenter

til de aktiviteter som NOFere flest bedriver. Med dagens opplegg er det utopi å tro at det vil dukke opp noen særlig flere medlemmer enn det vi ser nå. NOF synes å være en organisasjon som rekrutterer de helt spesielle interesserte, og at det finnes mange spesielle profiler i foreningen er vel ikke vanskelig å se?!

De lokale NOF-foreningene og TN preges selvsagt av at det er frivillig arbeide som nedlegges. Det medfører dessverre store svakheter som for eksempel sterke svingninger i aktivitetene. Det frivillige arbeidet på lokalplanet er likevel et viktig faktum som må ligge til grunn for alle diskusjoner om valg av strategi. Undertegnede har gitt NOF-sentralt flere tips om hvordan de kan styrke det lokale engasjement og tilknytning til NOF og den sak vi arbeider for.

Hvordan opplever medlemmene NOF?

Slik undertegnede ser det, er det spesielt to sider der lokale NOF-foreninger bør engasjere seg. Den ene

er det tilbud som medlemmene skal oppleve, og den andre er det overordnede mål for det arbeide som de fleste av oss har – *nemlig å arbeide for å ta vare på norsk natur*.

Man bør stille seg selv spørsmål om man synes man har lyktes med det de siste 30 år:

- Hvor mange kamper har vi tapt og hvor mange er vunnet?
- Hvor synlig er NOF på viktige arenaer?
- Er NOF en profil i norsk naturvern?
- Er det noe vi kan gjøre for å oppnå målene enda bedre?
- Er de aktiviteter og holdninger NOF har synlige for medlemmene og for omverdenen?

Etter flere foredrag for bl.a. NOF-systemet om slike fundamentale spørsmål, kan jeg dessverre bare fastslå at mange i det systemet knapt har stilt seg slike spørsmål. Åpenbart er det mange i systemet som har det bra og trives godt i hverandres selskap, og som tar det for gitt at alle andre også synes det.

Imidlertid er det en stor andel av medlemmene som hvert år lurer på om de skal fornye sitt medlemskap, som lurer på hva de får igjen for sitt medlemskap, som synes de hører lite fra foreningene i offentligheten, som kort sagt mangler et godt argument for sitt medlemskap annet enn at de tror at de støtter en god sak.

Forslag til tiltak

Finnes det muligheter for mer fræs over sakene på det lokale plan? For en som har hjerte for saken må svaret bli ubetinget ja! Spørsmålet er mer om det er vilje til oppfølging, og om det kan la seg realisere med den type struktur som NOF sentralt og regionalt i dag representerer. Jeg tror at de her nevnte forslagene tar utgangspunkt i at de ikke skal være vanskelige å gjennomføre, og at de heller ikke krever spesielt mye av tilitsmannsapparatet.

NOF på det lokale plan kan:

1. Videreutvikle hjemmesidene for fugleforeningene på internett, og at disse kontinuerlig holdes oppdatert som den mest sentrale kilde til informasjon om all aktivitet innad i foreningene.
2. Fugleobservasjoner er populært! La "Siste nytt" på internett ta over som hoved-rapporterings-system for LRSK, la komiteene kvalitetssikre de aller sjeldneste observasjonene, og slå sammen de to fylkenes LRSKer.
3. Evaluer møtene i foreningene og deres nytte for medlemmene. Reduser antall møter til fordel for annen aktivitet som for eksempel kursvirksomhet (jfr mulighet for dekning av utgifter fra Studieforbundet).
4. Videreutvikle ekskursionene med kombinasjon av kursvirksomhet i helger.
5. Etablere en selveid fuglestasjon for alle i Trøndelag. Denne kan bli et svært stort aktivum (for eksempel på Titran). Sørg for et stabilt fuglestasjonsstyre av kompetente personer.
6. TN utgis som et årshfte.
7. All NOF-relatert virksomhet i Trøndelag må jevnlig levere bidrag til TN. Det er demoraliserende at prosjekter som utnytter medlemmene ikke får noe omtale i TN.
8. Fylkesforeningene må bli mer fokusert på viktige naturvernsspørsmål, gjerne en sak pr. år. Sakene må håndteres i nært samråd med NOF-sentralt (reduserer faren for uheldig lokal håndtering) og andre relevante allierte parter innen miljøforvaltningen (ta for eksempel konfliktene i Ørin, Buvika og Froan)
9. NOF-fylkesavdelinger må etablere en årlig hedersbevisning (for eksempel en diplom) til den person som enten det året, i en spesiell situasjon eller over tid har gjort en særdeles bemerkelsesverdig innsats for de lokale foreningene, eller for å verne om fugler og natur regionalt/lokalt. Begrunnede forslag på kandi-

dater kan hvem som helst levere til et for formålet oppnevnt og kompetent styre. Utmerkelsen benyttes til å arrangere en festlig sammenkomst for alle medlemmer. La oss oftere feire oss selv!

Sluttord

En av flere viktige filosofier for NOF bør være: *NOF må bli langt flinkere til å ivareta medlemmene sine*. Husk at ikke alle sitter i styret og i TN-redaksjonen. Hva med disse, har de det like hyggelig som de andre? Hva får disse gjennom sitt medlemskap? Mange er medlemmer fordi de mener å støtte naturvernarbeidet, da må sannelig NOF vise at de bedriver det!

Like viktig som det er å ta vare på medlemmene er det også å ta vare på de som arbeider innad i organisasjonen på ulike nivå. Ikke bare må det legges til rette for en struktur som kan fungere mellom de ulike ledd i organisasjonen, men det må også benyttes teknikker for å oppmuntre til fortsatt innsats.

Dessverre må jeg si at NOF-systemet er noe av det mest elendige jeg har opplevd når det gjelder det siste. For eksempel ser en at enkelte medlemmers tiårsvise innsats knapt enses. Bygging av strukturer som ivaretar sosialt fellesskap, som inkluderer andre enn de som er gode venner fra før, ignoreres stort sett.

I en verden der barn og unge sirkulerer fra ulike hobbyaktiviteter som speider, fotball, musikk etc., er det åpenbart at det i dagens samfunn er de færreste som lar seg tilfredsstille med å bli henvist til en hobby som i stor grad er en asosial aktivitet der innsats knapt belønnes med en takk. Det er m.a.o. stort rom for å tenke igjennom hva en gjør i foreningene, og hvordan dette virker.

Til slutt er det på plass med mye ros til de som har stått på for foreningene gjennom mange år og til de som i dag er hjørnesteiner i det tilbud som tross alt finnes. Eksempler på dette er spesielt den flotte og foku-

serte naturvernaktivitet som vi ser fra lokallaget på Verdalen, pågangsmotet til dagens redaktør av TN, de mange aktive ringmerkere som gjerne deler av seg med sine aktiviteter, fuglestasjoner som er og forblir viktige for rekruttering og sosialt samvær. Noen enkeltpersoner gjør også på egne vegne en formidabel innsats relatert til fugler, enten det er glimrende opptredener i media, organisering og drift av aktiviteter, lokalt engasjement for naturvern etc. Andre har forhåpentligvis i det ovenstående fått noen ideer og tanker som gjerne må diskuteres videre! I den debatten håper jeg at dere husker å la det være høyt under taket og ikke på

typisk trøndervis drep innovasjon og fantasi! La oss oppmuntre til konstruktive diskusjoner som til slutt gir glimrende løsninger på den vei som lurer i horisonten.

Lykke til med nye 30 år:

Litteratur

- Suul, J. 1997. Refleksjoner etter 25 år med Trøndersk Natur. *Trøndersk Natur* 24:73-74.
- Størkersen, Ø.R. 1989. NOF/Sør-Trøndelag 30 år. En historisk oppsummering. *Trøndersk Natur* 16: 8-22.

• Størkersen, Ø.R. 1995. Bibliografi for Trøndersk Natur 1972-1993, vol. 1-20. *Trøndersk Natur Supplement 1-1995*:1-45.

• Størkersen, Ø.R. 1997. Trøndersk Natur' historie. *Trøndersk Natur* 24: 71-72.

Øystein R. Størkersen har vært en av de mest trofaste sliterne innen NOF-systemet på 1980- og 1990-tallet. Han var blant annet ansvarlig for TN i perioden 1986-1997.

Red.

Eldre bøker til salgs!

- Barth, Jakob Bockman : Norges Fuglevildt og Jagten paa samme, 1881.
- Collett, Robert:
Rugekasser for vore nyttige smaaafugle, deres indretning og beboere, 1872.

Norges Præmieverdige Rovfugle, 1905.

Dyreliv i Det Nordlige Norge, 1907.

Norges Krybdyr og Padder, 1918
- Stejneger, Leonhard: Norsk ornitologisk ekskursjonsfauna, 1873
- H.Tho.L. Schaanning: Norges Fuglefauna, 1916
Jægerliv Nordpaa, 1916
- Haftorn, Svein: Norges Fugler, 1971

Bud ønskes!

Gunnar Kjeilen, Tlf. 48129613
e-post: gkjeilen@online.no

TAUTRA - EN FORTSATT MILJØSKANDALE

av Karl H. Brox

Veimoloen over Svaet mellom Frosta og Tautra ble i sommer åpnet med et 350 meter langt bruspenn. 40 millioner kroner har dette miljørestaureringsprosjektet kostet, men pengene kan være bortkastet hvis veimyndighetene ikke klarer å holde rovviltet borte fra øya.

Karl H. Brox
Ulstadvegen 19
7540 Klæbu

Med dronning Sonja, miljøvernminister Børge Brende og samferdselsminister Torild Skogsholm til stede, var det stor festivitas da Vegvesenet og Fylkesmannen i Nord-Trøndelag den 8. mai i år markerte at Norges hittil største miljørestaureringsprosjekt angivelig var fullført. Men allerede på åpningsdagen kunne biologene påpeke at jobben bare var halvgjort.

- Porten som skal hindre rev, mår, grevling, mink og røyskatt i å komme seg over til øya fungerer ikke, slo *Per Gustav Thingstad* og *Otto Frengen* fra Vitenskapselskapets Museum og *Svein-Håkon Lorentsen* fra Norsk institutt for naturforskning fast. Og fungerer gjør porten fremdeles ikke som forutsatt. Forskjellige tekniske problemer har ført til at den i perioder har stått åpen slik at det har vært fritt frem for firbente røvere, og selv når den er lukket klarer flere av artene å forsere den sperren som dette er ment å være.

- Klarer man ikke effektivt å holde rovviltet borte fra øya, svinner håpet om å bygge opp igjen øyas store hekkebestand av ærfugl, sier de tre forskerne, som i årevis har fulgt utviklingen på den en gang så fuglerike øya.

Usedvanlig fuglerik

La oss ta et tilbakeblikk:

Tautra har lenge vært kjent som usedvanlig fuglerik. Siden begynnelsen av 1960-årene har øya jevnlig vært besøkt av ornitologer

og det foreligger en veldokumentert kartlegging av fuglelivet. Ved begynnelsen av 1970-tallet var det på det rene at Tautra og sjøområdene omkring hadde en enestående betydning for fuglelivet, spesielt knyttet til det grunne og 2,5 - 3 kilometer brede Svaet som skiller Tautra fra fastlandet på Frosta. Her var det på grunn av sterke tidevannsstrømmer ekstremt gode næringsforhold for lommer, lappdykkere og dykkender, og for vadefugler i fjæresonen ved lavvann. Øya huset i 1970-årene Trøndelags største hekkebestand av ærfugl med 1700 par, landsdelens største hettemåsekoloni med flere tusen individer og den største fiskemåsekolonien i Trøndelag med minst 2000 par.

Men i tillegg til å være et betydelig hekkeområde var øya også en viktig rasteplass under trekket vår og høst, en viktig myteplass for særlig ærfugl, sjøorre og svartand og et meget viktig overvintringsområde for vannfugler av forskjellig slag. Antallet registrerte fugler i sjøområdene omkring Tautra i vintermånedene var det høyest registrerte for noen lokalitet i Trøndelag. Dominerende arter i vinterhalvåret var ærfugl, sjøorre, havelle og stokkand, men også andre andefugler, lommer, skarv og alkefugler fantes i betydelige antall. Tilsammen var det pr. september 1976 observert 180 arter på og ved Tautra, noe som var det høyeste registrerte antall arter for noen kjent enkeltlokalitet nord for Dovrefjell.

Vernetanken måtte vike

På bakgrunn av dette ble tanken om vern tatt opp. I en rapport over "Viktige våtmarksområder i Norden" til Nordisk Råd i 1973, var Tautra av Miljøverndepartementet ført opp som et av de viktigste verneobjektene i Norge med henvisning til den da ferske Ramsar-konvensjonen. Men til tross for dette klarte departementet ikke å håndheve vernetanken i konkurranse med planer som samtidig ble lagt for å skaffe øya veiforbindelse på en veimolo tvers over Svaet.

Veiplanen møtte sterk motstand fra ornitologer og naturvernere. Det ble påpekt at en molo over Svaet ville stenge for den gjennomstrømningen som var en betingelse for de gode næringsforholdene for fuglene. Høyst sannsynlig ville man få bunnfelling av partikler i vannmassene og en sedimentering på bunnen som langt på vei ville ødelegge de naturgitte betingelsene for fuglelivet. Men selv om veiplanen helt åpenbart var på kollisjonskurs med verneinteressene i et av landets viktigste våtmarksområder, ville Miljøverndepartementet ikke bruke naturvernlovens hjemmel om midlertidig vern inntil forholdene var nærmere undersøkt. Fra naturvernhold ble det bl.a. bedt om

en nærmere vurdering av å bygge deler av veien over Svaet som bru med enten én stor eller flere mindre åpninger i moloen for å opprettholde gjennomstrømningen i så stor grad som mulig.

Sterk tilbakegang

I 1976 sto så moloen ferdig, og det gikk ikke lang tid før konsekvensene meldte seg. Rovvilt som fritt kunne ta seg over til øya førte til en dramatisk tilbakegang i hekkebestandene av både ærfugl, fiskemåse, hettemåse og teist. I 1994 var antallet hekkende ærfugler redusert fra 1700 par tyve år tidligere til i underkant av 800 par. Hva vinterbestanden av ærfugl angikk, var det nå bare 30 prosent tilbake. Sterk tilbakegang var det også for flere andre arter, og dette førte nå endelig til at Miljøverndepartementet bevilget penger til en kartlegging av situasjonen. Undersøkelsene som fulgte fortalte kort sagt at situasjonen var blitt slik ornitologene og naturvernerne på forhånd hadde sagt at den ville bli, rapporten konkluderte med at ”det er (derfor) absolutt påkrevet å foreta omfattende tiltak dersom en skal ha noen forhåpning om å restaurere de tapte kvalitetene”.

Endelig vernet

I mellomtiden var Tautra i desember 1984 blitt vernet som naturreservat og fuglefredningsområde og utpekt som Ramsar-område. Men rapporten klargjorde at betingelsene som en gang var grunnlaget for opprettelsen av verneområdet ikke lenger var til stede: ”De store negative konsekvensene som er påvist på grunn av den etablerte kompakte veimoloen ut til øya, har blitt så store at mange av de ornitologiske kvalitetene ute på øya, som ga forutsetningen for vernestatusen, i dag står i fare for helt å forsvinne. Den ornitologiske verdien av Tautra er allerede så sterkt forringet at lokaliteten neppe kan forsvare sin status som et internasjonalt vernet våtmarksområde.”

Men fortsatt nølte miljømyndighetene med å foreta seg noe. Først da *Ramsar-sekretariatet* truet med å svarteliste Tautra og dermed påføre Norge et alvorlig miljømessig prestisjetap, kom pengene til en restaurering av området på bordet. Etter grundige undersøkelser, bl.a. datasimulering hos SINTEF av strømningsforholdene ved forskjellige åpninger av moloen, ble det til slutt bestemt at 350 meter av moloen

skulle erstattes av bru. Arbeidene tok til i slutten av januar, og i mai ble landets hittil største miljørestaureringsprosjekt med en prislapp på vel 40 millioner kroner erklært fullført. Med miljøvernministeren og samferdselsministeren og omlag tusen andre til stede, kunne dronning Sonja åpne den nye Tautrabrua. Under den løp strømmen igjen fritt gjennom Svaet, og forhåpentlig ville dette føre til at næringsforholdene for fuglene blir reetablert slik at området igjen får den betydningen det hadde. Grabbprøver foretatt av Vitenskapsmuseet i september 2003 tyder på at reetableringen går bedre og raskere enn forskerne hadde trodd. I prøvene var i hvert fall mengden av blåskjell overraskende stor. Noen endelige konklusjon er det foreløpig for tidlig å trekke, men det ser altså positivt ut.

Bare halve jobben

– Dette er gledelig og viktig nok, men likevel bare halve jobben, understreker Thingstad, Frengen og Lorentsen. – Betingelsen for å bygge hekkebestandene på øya opp igjen er at rovviltspærren på brua blir effektiv. Så langt er resultatet å betrakte som skandaløst dårlig.

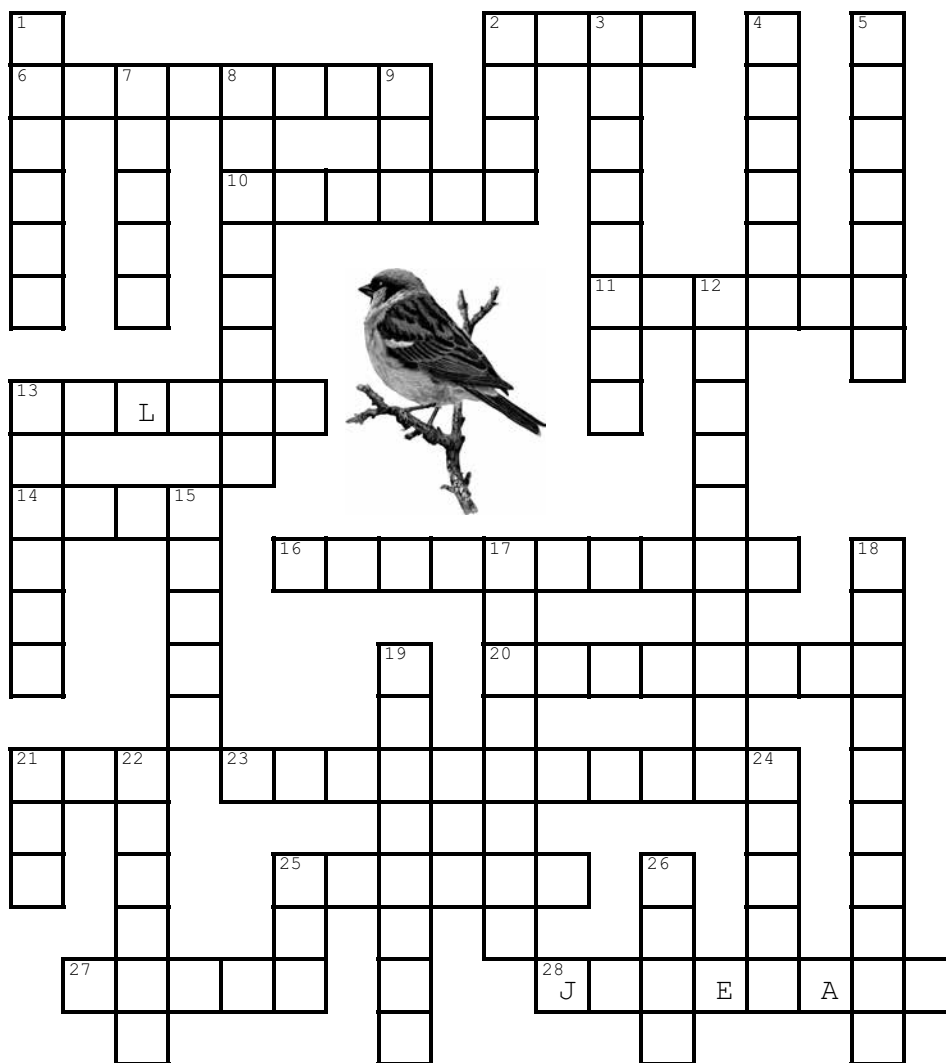
Sommeren 2003 var antallet hekkende ærfugl på Tautra kun omlag 80 par, og Lorentsen leder et arbeid med inngjerding av hekkeområdet for å beskytte de få fuglene som fortsatt hekker mot rovdirene som stadig kommer seg over på øya. Ettersom det ennå er trekvart år til neste hekkesong har veimyndighetene og Fylkesmannen i Nord-Trøndelag, som er forvaltningsmyndighet for verneområdet, litt tid på seg til å få orden på forholdene. Klarer de det ikke vil Tautra forbli det øya nå har vært lenge - en miljøskandale.

*Dronning Sonja går først over den nye Tautra-brua.
Foto: Halvor Sørhuus.*

FUGLELEIKEN

Kryssord, spørsmål mm

TN-KRYSS Nr. 2 - 2003

Vannrett

- 2 gir mat, lys og varme (4)
- 6 orrfuglen (8)
- 10 harde og myke (6)
- 11 fugl med is i navnet (6)
- 13 julekrydder (6)
- 14 årets fugl 2001 (4)
- 16 lett øltype (10)
- 20 julkort-fuglen (8)
- 21 julefarge (3)
- 23 gleder barna (11)
- 25 populær julemat (6)
- 27 varm drikk (5)
- 28 trivelig å gå i (8)

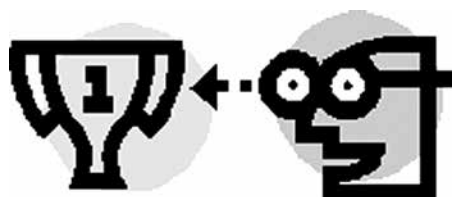
Loddrett

- 1 varmer hendene (6)
- 2 storfugl - hannen (4)
- 3 fiskerett (8)
- 4 sola snur (6)
- 5 årets fugl 2000 (7)
- 7 rasker over isen (5)
- 8 citrusfrukt (8)
- 9 kornband (3)
- 12 en av de sju (10)
- 13 snill i jula (6)
- 15 julemat (5)
- 17 godt å ha i dyna (8)
- 18 vestlandsmat (10)
- 19 svartand (8)
- 21 storfugl - hunnen (3)
- 22 julføggel (6)
- 24 juledrikk (5)
- 25 på fuglefoten (3)
- 26 julepynt (4)

Løsningen må være redaktøren i hende innen påskeaften 2004.
Send gjerne inn løsningen din med e-post.

Vinneren av TN-kryss 1-2003 er **Gunnar Kjeilen**, Hagardsbakken 9, 5226 Nestum. Gratulerer så mye med premien: Et NOF-krus med motivet "Årets fugl 2003" er sendt i posten.

Bruk blyanten (og viskelæret?) på julekryssordet – og kanskje du blir den lykkelige vinner at "Årets krus 2004"!

**Hvilke typer fisk finnes i Nidelva?
Kan fisk som fanges i Nidelva spises,
eller er dette ikke å anbefale pga
forurensning?**

Hilsen Åshild Gramstad

Hei, Åshild!

I Nidelva fins følgende fiskeslag: laks, sjørret, ørret, rør, lake, gjedde (sjelden!) og ål. Ålen er en *katadrom* fiskeart som lever i ferskvann og gyter i Sargassohavet. Det er motsatt hos laksen, som lever i saltvann og går opp i elva for å gyte.

Det er et tidsspørsmål når ørekyte kommer på lista. Den fins i Selbusjøen, men det er ennå ikke rapportert om at den har beveget seg ned Nidelva ennå.

Fisken i Nidelva kan trygt spises!

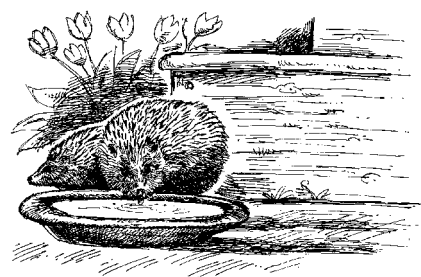
red.

Hva får vi når vi krysser et piggsvin med en huggorm?

– Piggråd!

Hva får du hvis du krysser en tusenbein og ei papegøye?

– En Walkie-talkie.

Tegning: Trond Haugskott

En trønder sier til en kamerat mens har ser begeistret opp i lufta:

- Sjå den ørneflokk der da, sjer du eller?

Kameraten sier:

- Det der er itj ørn, de e måse!

- Jammen, læll da, sier den første.

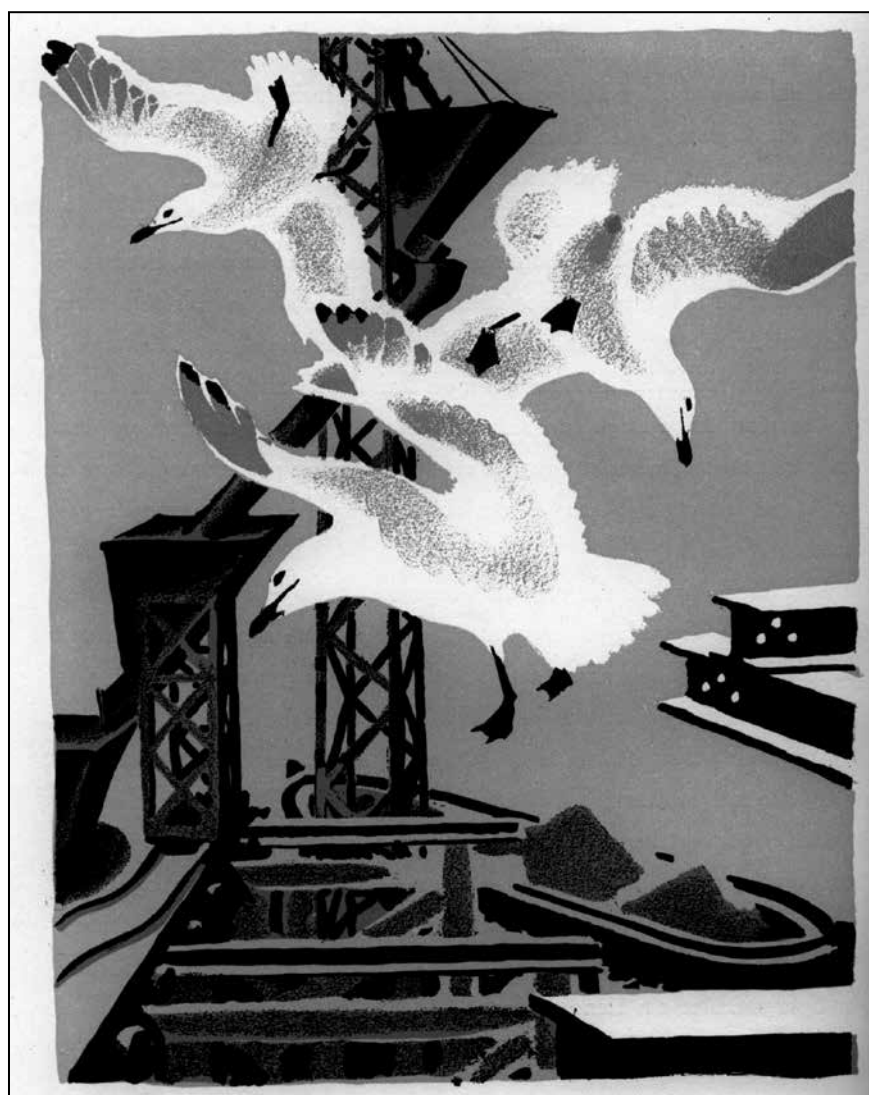
To trøndere kjører en morgen langtransport over en langstrakt vidde. Mens sjåføren kjører ligger kompisen og dormer ved siden av. Han våkner plutselig til, ser ut av vinduet og får øye på en masse fugler over viddene.

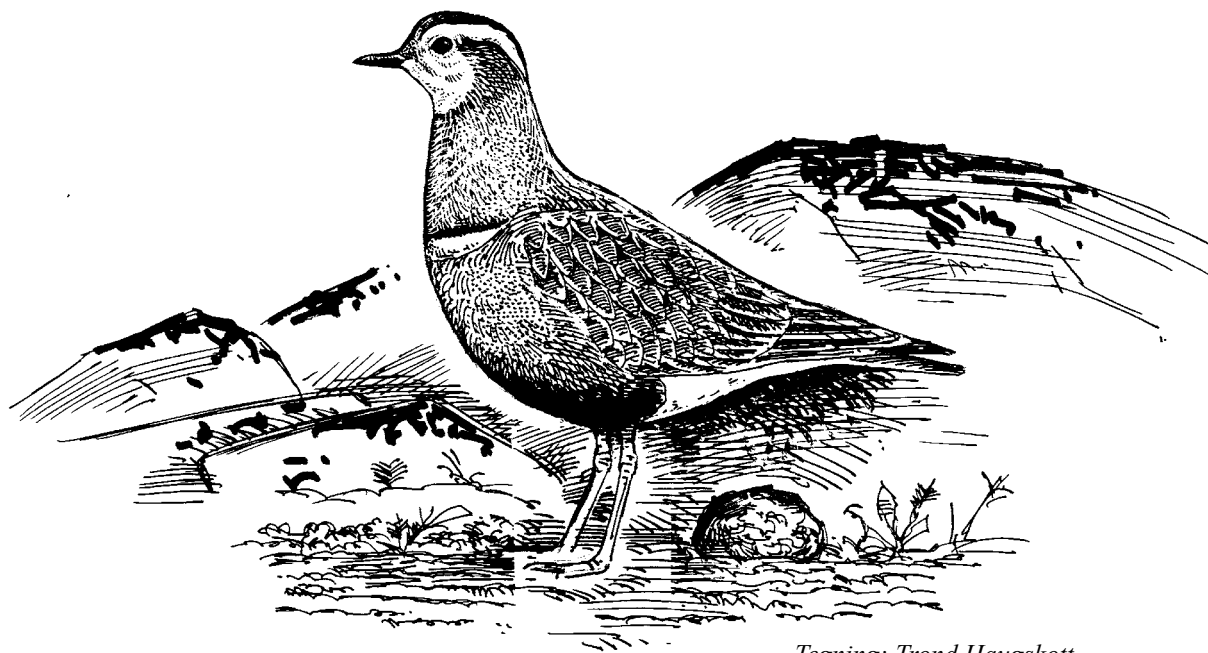
- Sjå der da, sjer du aill derre føgglan, eller?

Sjåføren ser dumt på kameraten.

- Pøh, det derre e itj aill føgglan, sier han.

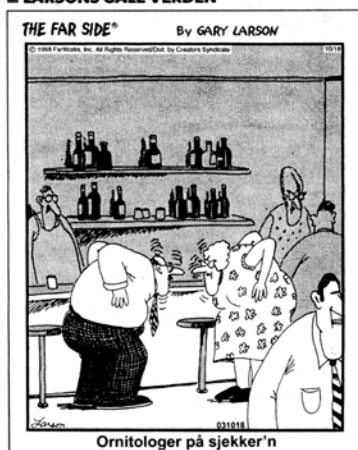
Det er fortsatt mange måker å se på havna i Trondheim. Men den store kolonien av fiskemåke på Dora 2 er utslettet. Mange tror dette er den viktigste årsaken til at denne arten i tiltagende grad har tatt andre store hustak i bruk som reirplass. Skole- og fabrikktaut er svært så populære reirplasser.

Tegning: Trond Haugskott

■ LARSONS GALE VERDEN

Jeg er en svært tillitsfull fugl. Det hender jeg lar påtrengende folk ta eggene mine i hånda si uten at jeg protester så mye på det. Deretter kan jeg legge meg til og ruge, som om hånda var ei reirgrop!

Stemmen min er klar og bløt, og ikke særlig sterk. Jeg gjør slett ikke stort vesen av meg. Tilholdsstedet mitt er tørre steinete sletter, i Trøndelag ganske høyt til fjells.

Fruen er den som tar initiativet til en flørt, og viser seg fram i form av et vakkert fluktspill - syns nå jeg, da!

Før gikk jeg under navnet *Pommerantsfuglen*, og folk trodde jeg varslet været: "Pommerantsfuglen lader sin melankolsk fløitende Lyd høre fornemmelig mod Regn".

Svar: bolitt

GÅTER

1. Jeg har gule kinn, og jeg blir glad dersom du setter ut kornband til jul. Hvem er jeg? (Tips: Årets fugl og jeg har samme navn, dersom du bytter ut grå med en annen og lysere farge!)

2. Jeg kan skrike kvast og høyt, og har i Trøndelag flere navn, blant annet aksskrik og furuskjur. På vingene har jeg vakre, blå fjær. Kan du si hvem jeg er?

3. Jeg kan øve hærverk, som på He-gra festing i vår. Jeg er svart av farge, men har en rød isse. Sagnet vil ha det til at jeg har vært ei gjerrig kjerring som fikk ei straff av St. Peter: Han skapte meg om til en fugl! Han sa at jeg får drikke bare når det regner. Jeg blir glad og varsler når regnet kommer. Jeg kalles gjertrudsføggel og "vasspip" også. Hvem er jeg?

4. Jeg er en liten luring! Når høsten kommer, gjømmes jeg mye av den

maten jeg finner i greiner på store trær. Jeg er en slektning av kjøttmeisa, og har et trenavn i navnet mitt. Hvem er jeg?

5. Kameratene mine og jeg er blitt mange med årene. Det tror jeg er takket være snille mennesker som forer oss nebbete venner om vinteren. Jeg har ei gul stripe på vingene, og ble kalt "svenske". Hvem er jeg?

1. gulspurv 2. nøtteskrike 3. svartspett 4. gråmeis 5. grønnfink

GRÅSPURVEN I TEKST OG TRADISJON

av Jon Peter Stav

Ja, så er "spurvelurven" blitt Årets fugl. Det høres jammen ut som om denne karen har fått en hedersbetegnelse. Mon tro om det er slik? Kan en fjærball som gråspurven virkelig fortjene tittelen? Vi kan trygt si at gråspurven er en fugl som både er elsket og hatet. Hatet har gitt seg uttrykk i forfølgelse og etterstrebelse. De gode følelsene vi har for gråspurven finner vi uttrykt i folk flest sin omtanke for spurven, og i det som er uttrykt i tekst og tradisjon.

Jon Peter Stav
Antonie Løchensv. 9
7020 Trondheim

Gråspurven i tekst og tradisjon
av Jon Peter Stav

Ja, så er "spurvelurven" blitt Årets fugl. Det høres jammen ut som om denne karen har fått en hedersbetegnelse. Mon tro om det er slik? Kan en fjærball som gråspurven virkelig fortjene tittelen? Vi kan trygt si at gråspurven er en fugl som både er elsket og hatet. Hatet har gitt seg uttrykk i forfølgelse og etterstrebelse. De gode følelsene vi har for gråspurven finner vi uttrykt i folk flest sin omtanke for spurven, og i det som er uttrykt i tekst og tradisjon. Det er slik at NOF hvert år setter søkelyset på arter som har en urovekkende bestandsutvikling. Slik er det med gråspurven også. Bestanden har hatt en drastisk tilbakegang i Europa de siste 25 årene. Endringer i landbruket har ikke vært til gråspurvens fordel. Gråspurvene stemmer så absolutt i med dem som mener at "Hest er best!" I alle fall mye bedre enn traktor. Gråspurven hadde god nytte av hesten på flere vis.

Alf Prøysen skriver i "Den grønne votten":

– Vil en ha vår, så må en snakke om vår, ellers blir det ingen vår! Sa spurven. – Jeg hadde en forsmak på våren i går, jeg. Blakken hans Ola la ifra seg en stor duftende hestepære, og den fikk jeg. Det er noe eget med

varm mat! ...

To spurver satt og spiste på en hestelort.
– Skal jeg fortelle deg en vits? spurte den ene.
– Gjerne, svarte den andre, - bare den ikke er så grov at den ødelegger appetitten.

Denne er mer renselig:
Hvorfor ville spurven så gjerne inn på biblioteket?
– For å se etter bokormer!

I Trøndelag kalles gråspurven vanligvis for sparv, spurv, spurv, spærv, spørv, spørr eller spårv, også med grå- foran. Andre navn er gråfugl (Meldal), gråfyl (Verdal), gråosparv (Overhalla), huskaill, hussparv, småsparv,

"Spurvelurven" er et uttrykk de fleste har hørt om gråspurven. Det er Kjell Lund som har laget denne muntre visa om "Spurvelurven". Her er første vers:

Jeg er en liten spurvelurv som heter Pip Pip Ola.
Nå sitter jeg på taket ditt og titter ned på jorda.
Her er huset hvor du bor – der er hagen til fru Flor og på hennes tørkesnor sitter far og bestemor.

Vi assosierer gjerne en liten, rund fjærball av en fugl med uttrykket "spurvelurven".
Har du hørt om gråspurven som var med i en badmintonturnering?

To gråspurver traff hverandre på en telefonråd.
– Det var da fryktelig så pjuskete de ser ut, sa den ene. – Har du vært i slåsskamp?
– Nei, enda verre. Jeg havnet mitt oppi en badmintonturnering.

Det kan være at noen tror gråspurven vil jåle seg til når den sitter og pusser fjærene sine. Det er selvsagt en aktivitet for å overleve. Den forblir å være spurv, slik Arnulf Øverland skriver i diktet "En liten spurv":

På vindusgluggens gitter satt der en regnvåt lurv og pusset sig og pyntet sig, men var og blev en spurv.

Den satt der, til det mørknet
fra østlig himmelport.
Først da jeg blendet vinduet
fløi også spurven bort.

Spurven har det ikke slik at den vil
gjøre seg mer staselig enn den er.
Heller ikke gjør den seg pompøs og
hoven. Og det kan passe det, noen
ganger. Hans Børli beskriver spurven
i diktet "Ved ei fattig grav":

...
Og oppe i ei kronglebjørk
som luter tungt over grava
sturer en spurv,
grå og urørlig som småstein.
...

Når vi leser andre forfattere, er
det kanskje ikke like lett å nikke
gjenkjennende. Har du hørt om
"luftas indianere" før? Det er
spurvene Ole Robert Sunde skriver
om i dette diktet:

Luftas indianere
mestrer vinden
de korte vingene
forlengelse av hjertet
kom vi stikker
ta med den lette foten

Ja, "luftas indianere" er i mine
ører mye bedre enn et annet og
utilbørlig tilnavn gråspurven har
fått: "luftrotte". Tenk det, da!
Sammenligne gråspurven med ei
rotte. Rotta er jo for et smittsomt
skadedyr å regne. Men så er det slik
at enkelte regner gråspurven for å
være et skadedyr. Vi som har levd
ei stund, husker Maos kamp mot
gråspurvene i Kina. Gråspurven
tok for seg av maten kineserne
skulle leve av, kornet. Derfor
skulle en god kineser til enhver
tid skremme gråspurvene til døde:
Ingen gråspurv ble unnet hvile.
Så snart spurveflokkene satte seg
ned, mette og fornøyde med korn
i magen, skulle de skremmes opp
igjen, og igjen – helt til de utmattet
falt døde til jorda. Det sies at denne
kampanjen var vellykket – men ikke
sett fra spurvehold.

I følge Welhaven var Harald fra
Reine en "skikkelig" kar. Ja, Mao
hadde nok applaudert om han så hva
karstykke Harald kunne utføre.

...
I otte Kunster er Harald flink,
og øver dem alle smukt:
Han staar paa Ski fra den farligste
Brink,
han skyder en Spurv i Flugt,
han gjør sit Kast i Halling og
Springer
med vinget og sikkert Fjed,
i Fyr og Fjeld han klatrer, og bringer
Ørnens arrige Yngel ned.
...

En dårlig jeger kan skylde på så
mangt når han skyter bom. I gamle
dager var det ikke uvanlig at
forklaringa var ei forhekset borse. I
det tilfelle kunne gråspurven være til
nytte. Spurven kan nemlig gjøre ei
forhekset borse god igjen:

At hjelpe et forhexet Gevær til rette
igjen.
Skyd med et andet Gevær Spurve
eller anden Fugl, dyp en Klud i
dennes friske Blod og visk det
forhexede Gevær dermed. Da bliver
det godt igjen, at du kan treffe alt,
hvad du skyder efter.

"Monsemann" er en jeger av rang, og
har ofte lyst på ei spurvesteik. Men
han mislykkes som oftest. Arne
Garborg skrev en velkjent tekst kalt
"Sporven", som forteller om dette og
mye annet i gråspurvens liv:

Små-sporven gjeng i tune
og tippar korn og ribbar strå
og hev so god ein une
og lær åt katten grå.
Pip, pip, det so seg lagar
alle dagar,
at Monsemann meg jagar,
men kann meg aldri få.

Eg er so lett på vengen,
og Mons må sleikje seg om trut;
Kvitt, Kvitt, den gamle drengen,
han fikk so mang ein sut.
Og um i vide ringar hauken svingar,

eg burt meg kverv og kringar
og slepp av leiken ut.

Eg liver dagar lette
og er fornøgd, å ja, å ja!
Kvar dag eg fær min mette
som eg det best vil ha.
Pytt, pytt, kven spyrr um føda?
Nok i løda!
Der ligg den rike grøda;
der kann eg berre ta.

Og tidt eg fær i juli
en godbit fin av Veslemøy;
og frys det, hev eg skjol i
det gode, varme høy.
Og so Kvitt Kvitt, gomår'n!
so kjem våren;
då fri på vengen borin
eg bygger reir på øy.

Gråspurven lever tidvis i angst for
å miste livet, som skapninger flest.
Ei katte er slett ikke spurvens beste
venn, og forårsaker mange spurvers
død. Knut Hamsun ga honnørpoeng
til katta, han (Pan):

En stormende skål for den vildkat
som ligger på strupen og sigter og
bereder sig til spranget på en spurv i
mørket, i mørke!

Gråspurven har mange menneskelige
trekk. Les hva Sigmund Haldås
skriver:

... Uansett, gatens lasaron alias
landsbygdas korntyv, vekker
nok ikke de store følelser i
krysserens barm. Men jeg håper
fugleinteresserte ikke blir så
blaserte av alle celebritetene at
de glemmer å gå på gråspurvens
"generalforsamling" som avholdes
tidlig på vårparten.
Som kjent er det på den tid årsmøter
holdes. ... Gråspurven følger samme
praksis. Og jeg pleier å møte opp
på disse sammenkomstene. ...
Flere konserter avholdes utover
forsommeren, men dette er den første,
den såkalte vårkonserten. ...

Vi lever i ei tid med politikerforakt.
Selv ærverdige stortingspolitikere
sliter med å beholde respekten. Hva

skal vi tro, når gråspurven er blitt kalt "fugleverdenens stortingsmenn"? Er det en hedersbetegnelse, eller? I alle fall: Før i tida sa folk at gråspurvane var "fugleverdenes stortingsmenn" - for når de sitter og tjatrer og skravler i buskene om våren høres det som om de har møter.

Gråspurven som politiker? Tja, dum er den ikke. Alfred Brehm skrev i 1871:

"Dens legemsbevegelser ere noget ubehændige, men dens klogskab overgaar alt hva man kjender hos andre smaafulge, og intet, som kan gavne den, eller sette dens sikkerhed paa spill, undgaar dens skarpe blik. Den mærker snart hvor den bliver taalt, og bliver der fortroligere, men dog aldrig saa sorgløs, at den kunde have skade deraf." (se også Jacob Sann)

Gråspurven skjemmes ikke over navnet sitt. I Dagbladet for noen år tilbake kunne vi lese dette diktet:

Navnet skjemmer ingen,
kvitrer Gråspurven.
Den tenker nå sitt,
Blåhakenesehornplystre-fuglen!

Mange av oss har lett for å gi spurven et "spark" og omtaler den

på en negativ måte. Men gjør vi oss til venns med den og prøver å forstå spurvelivet, får vi en annen mening om den. Spurven er selskapsfugl. På matbrettet sitter de sammen, fordragelig mot hverandre. Det er bare hvis to stykker sikter seg inn på det samme havrekornet eller den samme gode smulen at sinnet plutselig kan ta dem så de ryker sammen som to hanekyllinger. Men øyeblikket etter er de gode venner igjen.

Jakob Sann synes visst at gråspurven har fått ufortjente nidnavn, som korntyv, luftrotte, luftens lasaron. Gråspurven er da en frisk og freidig fyr! Les hva han skriver i boka "Småfugler året rundt":

Gråspurvane har samlet seg i store flokker i syrinene og prydbuskene i hager og parker. De bruser seg opp, kjekke og vårfriske med halen i været japper de i nebbet på hverandre. Pent lyder det ikke, men hva bryr de seg om det? Vissheten om at de er mange, gjør dem sterke og trygge. Livet er herlig, og verden er til for gråspurv!

... Så plutselig - som på en felles innskyttelse - kaster de seg ned i veien der den blanke solen glitrer og blinker i vannpyttene. Nå vil de

bade! ...

Gråspurven er en av de fuglene som hører gata til, sommer som vinter. Den er glad i å bade, både i vann, søle og støv. Her er et vers fra ei gammel ABC-bok:

Gåsa sier: gakk-gakk-gakk.
Anda svarer: prat, prat, prat.
Og alle duene sier: ru-ko-ko, ru-ko-ko.
Ute på marka flyr kråka.
Kråkefar roper: kra-kra-kra!
Og kråkemor svarer: bra-bra-bra!
Svala sier: kvitt-kvitt-kvitt!
Spurven bader i søla og sier:
skvett-skvett-skvett!

Vi fortsetter med ett vers til av Kjell Lund si vise om "Spurvelurven":

...
Det morsomste jeg vet det er
å bade meg i søla –
men da blir mor så sint
og sier jeg kan bli forkjøla.
Hakk og skjenn det skal jeg få.
Fæl og skitten blir jeg og.
Men det syns da ikke på
meg som er så stygg og grå.

Blir gråspurven rein av å bade seg i en sølepytt på gata? I alle fall skal det ikke mye sølevann til før spurvene samler seg til et bad. Kolbein Falkeid skriver dette om gråspurven, "gatas vingete knyttneve":

Oppflasket på støv og eksos, og kledt i loslitt fløyel fra nesten uttørkede sølepytter
er gråspurven en slags
pjusket trass som har bestemt seg for
å bli i byen.
Gatens vingete knyttneve.
Den likner
Brooklynbarn som ikke har råd til å
dra på landet
og derfor dikter seg et Palm Beach
på asfalten
ved å skru på hydrantene i kokende
julihete.

Tegning: Roland Jonsson

De beklager ingen ting, allerminst seg selv.

Noen skriver kryptiske dikt, også om en "prosaisk" fugl som gråspurven. Her følger "Air" av Einar Økland:

...
langbeina fugl
noko uhøyr
flyttar seg sporlaust
suset av venger
oppslukt i tomrommet under

når passer domesticus gråspurven
kjem
flygande lågt frå skuggen og ut i sola
skjelv det i støvet inne
under lysrøra i taket
innkapsla eggeplommer som soler
solegg heiter dei
men om den namnlause blanke seige
atmosfæren er det stilt
og om den friske snirkelen av blod
noko uhøyr

...
Jens Bjørneboe har skrevet dette
diktet om gråspurven, som han kaller
"barndommens grå fugl":

Spurven, barndommens grå fugl,
er oss usigelig trofast.
Vår og høst er den bofast,
fra Sankte Hans til jul!

Holdt du som gutt en grå dag
nettopp en ullen, sånn en,
gråspurv forsiktig i hånden?
Spurven som bare er hjerteslag!

Bare et hjerte med vinger på!
Brune, forblåste hender
varmer om dyret - og kjenner
plutselig hele fuglen slå!

Gråspurven er en pratmaker. Er
to sammen slår de av en passiar.
Dersom vi lytter aktivt, kan vi forstå
hva mange av lydene betyr. Jostein
Sandvik skriver at gråspurvens lyder
er lett å lære:
Den sier et tydelig "kjipp", "tjilp"
eller "tjirp", og så har den en
advarende knurring, "schurr", når

Tegning: Sikker Hansen

den blir sint, for eksempel hvis en
annen fugl forsøker å ta fra den
maten. Noen ganger, når den blir
redd, kan du høre den varsle de andre
spurvne om faren som nærmer seg,
med et "kværr". Gråspurven er svært
livlig og tier sjelden stille.

Gråspurvflokken er stort sett
fredsommelig. Men det er klart, når
vårsola varmer og hormonene bruser,
er det ikke lett å være en "skikkelig"
gråspurv. Ordbruken blir krassere
enn vanlig, slik uttrykker Per Olaf
Kaldestad dette i diktet "Spurvar i
mai":

Gråspurvhannen blæs seg opp
i syrintreet -
dra til helvete,
her er det eg som rår!
Mens hoa kneggjar fornøgd i
takrenna.

Våren er trekkfuglenes høytid,
ankomsten meldes med mer eller
mindre vakker sang i strupen. Den
hjemlige gråspurven, stakkar, har
ikke rare sangen. Men den varmer i
vårsola!
Av og til kan det være vanskelig å
høre den, slik Einar Økland forteller:

Søndag, ein flaksande spurv
inne i kyrkjeklokka
kjem ikkje ut for tonar.
Høyrer du den i dette

syngjande, reine metall?

Spurven har det visst med å forville
seg inn i kirker. Her et dikt av Helge
Torvund:

...
Kyrkjetenaren låser oss inn
i tolvhudretalet
Ein sporv har forvilla seg inn dit
og flyg forvirra over skipet
som har segla gjennom hundreåra
på salmesong
...

Ikke alle er enig i at de gutturale
lydene fra gråspurvstrupen kan kalles
sang, slik Kolbein Falkeid skriver:

Gråspurven skvatrer, synger ikke.
Ordene feier den opp fra
rennesteinen
så det ryker av dem: Et skvalder
av fregnede gloser, blinkende
springkniver og brukne flasker rett i
synet
på spaserende idyllikere.
Gjengfugl, bandefugl, stor i kjeften,
men med et hjerte bak de gamle,
omsyde fjærene
som året rundt trommer små vers
av to rimord:
bofast,
trofast.

Jakob Lishaugen er sikker på at
gråspurven synger, og endatil lager
spurvegjengen et lite orkester. Les
hva han sier om Gråspurvtrioen:

En kveld jeg kom hemat tur skoga -
fikk jeg høre fleirstemt sang
Jeg stanset og såg meg omkring

Da fikk jeg se gråspurvtrioen
øvst i toppa på den mørke grana
ved skigard'n heme

og midt på lurvegrana satt ei skjør
og skarret fotsid fele

Når alle har fått metta si, er det
liten kunst å være stille, også for
gråspurven. Her er "Spurvesang" av
Arne Ruste:

Masse spurver tett i tett

masser av spurv på et kjempe-brett
det drømmer alle spurver om
når været er surt og magen tom
for ingen behøver å mase og trette
når alle får og alle blir mette
da slåss ingen spurver i gården lenger
for alle får, det de allermost trenger

Gråspurven er opptatt av mat,
liksom andre skapninger på
jorda. Arnulf Øverland har tatt en
matglad gråspurv på kornet i diktet
"Spurven":

Det hopper en spurv i gården,
en grå og fornøyet filleball.
Han skravler og spiser frokost,
han spiser i alle fall.

Og når han er ferdig med frokost,
så spiser han frokost igjen.
Og finner hans kone en frokost,
så spiser han også den.
Og siden så spiser han middag og
aften
med alle de andre små spurvemenn.

Men når det blir mørkt i verden,
og ikke en aftensmat mer er å se,
flakser han hjem under mønet,
for nu skal det være fred.

Der steller han sig til natten
og tenker omtrent som så,
at nu er det mørkt og nu er det natt;
men så er det frokost. Det tenker han
på.

En spurv kan varme et kaldt hjerte,
spre lys og glede inn i et barnesinn.
Dette kunne skolebarna lese i 1890:

O, Gud, hvor liflig kvæde
de mange fugle små!
Det er dog ret en glæde
for os at høre paa.

Mens jeg bedrøvet sidder
den lange sommerdag,
saa lyder spurvens kvidder
og lerkens trilleslag.

...

Mer høytid? Her får du en tekst fra ei
lesebok fra 1882:

Nu vaagne alle Guds fugle smaa,
de flyve fra reden og sjunge;
de prise Vorherre, saa godt de
formaa;
de takke for livet og lyset med
fløjtende tunge.

Ny kvidrer svalen paa kirketag,
Og spurven ved menneskers huse;
de synge: "Godmorgen!" de synge
"Goddag!"
de synge: "Guds fred! Gud ske lov!"
og i luften hensuse.

Spurven har status som "bibelsk
fugl". I Matteus' evangelium kan vi
lese:

"Selges ikke to spurver for en
skilling? Men uten ham som er Far
for dere, faller ikke en av dem til
jorden."

I ei av Nordahl Rolfsens lesebøker
kan vi lese dette diktet av A. Th.
Gellerstedt. Vi kjenner igjen temaet:

Fire fugleunger fra rede falt ned,
jeg så hvor de flakset, jeg så hvor de
stred.

I vinden de tumlet, i bygen de bad,
og hjelpeløs' de dalte som fire visne
blad.

I dager tre det blåste, og ingen stund
var fri.
Jeg tenkte: Når er det med ungene
forbi.

Da så jeg de fire i rad på samme gren;
den slenge som en huske, når
stormen rev og hven.

Og alt imens de satt der, så sloss de
så smått;
for alle ville innerst; - jeg minnes det
så godt.

Og far og mor de fløy der, og nøden
var ei stor;
når ei Vårherre vil det, ei faller spurv
til jord.

Olav Duun bruker det bibelske
uttrykket som litterært bilde i sin

diktning ("Mennesket og maktene"):

Han tenkte den vegvillige tanken og,
at Gud let ikkje ein sporv som Kari
dette styrklaust ned i elende.

Hans Børli bruker også spurven i sin
bibelsk inspirerte diktning:

...

Fra den dag av
blir du en flyktning.
På flukt i Friheten, den grenseløse
hvor spurvene faller til jorden
under en blind himmel.

Gud Fader så i nåde til spurvene.
Men visste du at Jesus en gang var
skikkelig sint, og ga dem ei skikkelig
straff? Her er en legende om hvorfor
spurven er så liten:

Da Kristus hang på korset, fløy en
flokk spurver rundt ham og skrek i
munnen på hverandre: "Han lever!
Han lever!" Men oppførselen deres
plaget Frelseren, og til slutt ble
han sint på de innpåsiltne fuglene.
Straffen var hard og nådeløs. Kristus
bestemte at spurvene fra den dagen
bare kunne spise smuler og frø som
de fant på bakken. Og fordi det
fantes så lite, ble spurvene mindre
og mindre til de nådde den størrelsen
som vi kjenner i dag.

Naturens lov er hard. Gråspurvens
kamp for å overleve gjør at den av
og til tyr til skitne triks, i siviliserte
menneskers øyne. Det er observert
at gråspurven har trengt seg inn
i fuglekassen og kastet ut ungene
av svarthvit fluesnapper. Flere har
også rapportert om at taksvala er
offer for gråspurvens terrorisering
på boligfronten, og har okkupert
svalereiret. Jeg skal ikke politisere,
og trekke paralleller til jøder og
palestinere her. Men folketrua vet å
fortelle at svalene hevner seg. Les
hva den knapt 14 år gamle Beret
Anna Hanssen skrev i stilboka si i
1890 på Byåsen skole:

Svalen

Om vinteren staar svaleredet tomt, men om vaaren kommer svalerne tilbake for at flytte ind i sin gamle bolig. Da har de travlt med at gjøre sit hus istand, og begge mager hjelpes ad med at gjøre det hyggeligt og godt. Graaspurvene derimod har en slem feil, de er dovne. Derfor liker de godt at bosette sig i et tomt svalerede. Der er det godt og varmt og prægigt. Men spurvene gjør det istand paa sin egen vis og sjusker saadan, at der gjerne henger et eller andet halmstraa udenfor, og det er nok til bevis paa, at der bor en spurv i redet og ikke en ordentlig svale. Der sidder spurven nu vinteren over og synes, at han har det meget godt, men naar svalerne kommer om vaaren, saa bliver han sagt op. Er han gjenstridig, saa sætter svalerne sig paa taget og holder raad. Det kan hende, de snart flyver bort og saa kommer igjen med hver sit stykke ler, og saa murer de hullet til, og spurven bliver muret inde. Der sidder han saa i mørkt fængsel og maa sulte ihjel, hvis han ikke faar hakket hul paa redet, eller nogen kommer og hjælper ham.

...
I fugleverdenen er ikke alt idyll. Nyere undersøkelser ved hjelp av DNA har vist at utroskap florerer. I Adresseavisen sto følgende for noen år siden (mars 1999):

... Når tiden er kommet til å pare seg, er spurvehunnene ikke overbevist om at den faste partneren greier jobben. Undersøkelser som zoolog Christin Krokene har gjort, bekrefter tidligere funn: blåstrupe, kjøttmeis og blåmeisdamer er notoriske ekteskapsbrytere. Makevokting er vanlig. I den tiden hunnen er fruktbar prøver hannen å være konstant i nærheten av henne og reiret og skremme vekk mulige inntrengere...

Gråspurven har så visst gode egenskaper. Gråspurven er omsorgsfull, og strever til sine barns beste. Men spurven har langt fra noen garanti for at hekkinga går bra. Det er en av mange tragedier Jakob

Lishaugen beskriver i dette diktet, kalt "Gråspurv kropp"

Et strå her og et strå der.
Tusen turer til og fra.
Forte vingslag i lufta.
Arbeidsdagen er så kort.
Sultne munnar trenger mette.

Ei livsgnist
og en sommersang.
To svarte diamanter
og et hjertespill
har sloknet i en
gråspurv kropp.

Jeg løfter den opp
og legger den på
ei helle i hagen,
livlaus og fortapt,
men skoftet folder seg ut
som ei japansk håndvifte.

Akk, ja. Om gråspurven er slem mot svala, så er gjøken ikke et hakk bedre. Gråspurven møter seg selv i døra, og får besøk i eget reir i følge en velkjent sang: "Jeg gikk en tur på stien":

...
Vi bygger ikke rede, vi har ei hjem vi to.
Fru Spurv er mor til barna, vi galer kun ko-ko.
Ko-ko ...

I følge professor Arne Moksnes er gråspurven en upassende vertsart for gjøken. Det er blitt gjort eksperimenter med å plassere kunstige gjøkegg i reir av gråspurv. Som forventet ble de alle akseptert fordi gråspurven aldri har vært i noen evolusjonær konkurranse med gjøken, og derfor ikke har lært seg å avvise parasittegg (pers. med.).

Gråspurven opptrer i eventyr, det er sant. Les eventyret om da gråspurven ble full:

Det var en gang en spurv som hadde sett bonden drikke brennevin. Spurven tenkte det så godt ut, og begynte å plukke i seg maltkornene som brennevinet var laget av. Da den

hadde spist det den orket, fløy den opp på taket og satte seg på mønet. Snart begynte den å føle seg ør. Det gikk ikke bedre enn at den trillet ned fra taket, rett ned på katten som åpnet det veldige gapet sitt for å sluke den. Spurven forsøkte å redde seg unna katten og sa det var ufinnt å spise uten å be bordbønn først. Katten ville ikke være uoppdragen, så den sa: -Jam, jam.

– Og vips passet spurven på å fly opp på taket igjen.
– Aldri mer skal jeg bli full, sa den.
– Og aldri mer skal jeg be bordbønn, sa katten.

Her er ei fortelling om en full gråspurv det gikk dårlig med:

Ein sporv fann ein gong eit maltkorn. So kom han paa, at han vilde bryggja. Han bruka ei fingerbjørg til gryta og eit eggjaskal til bryggjekjer, og so tok han ein humleknupp i hagen. Daa han var ferdig med bryggingi, drakk han upp alt ølet med ein gong. So sette han seg paa taket og tok til aa syngja. Men rett som det var, svartna det for augo hans. Han tykte skorsteinspipa rugga paa seg og tok

til aa dansa, og so syntest han, at alt gjekk rundt. Han misste baade sans og samling og rulla ned yver taket og datt beint i garden. Og so kom katten og tok han.

Gåte: Hvorfor hopper spurven over togskinna?

Svar: Det er for langt å gå rundt!

Vet du hvorfor spurven ikke går, men alltid hopper? Her er ei historie som forklarer det hele.:

En gang hadde trosten og gulltrosten et møte på vertshuset til herr Spurv. "Fyll en kanne med drikke," skrek trosten. "Noe til meg også!" ropte gulltrosten. "De suite! (straks, straks)" svarte herr Spurv, som hadde lært fransk. Og så fikk de to tørste fuglene noe å leske seg på. Men da de hadde drukket ferdig og skulle til å gå, oppdaget de plutselig at de ikke hadde noen penger. Slue som de var, spurte de herr Spurv om han ikke ville sette seg sammen med dem og drikke. Jo det ville herr Spurv, og snart var de alle ganske beruset. Herr Spurv var en høflig herre, og da krusene var tomme, ville han gå for å hente mer. Men trappen ned til kjelleren var bratt, og før han visste ordet av det snublet han og brakk begge beina. Siden den dagen har spurven bare kunnet hoppe.

Her er ei anna forklaring på hvorfor spurven bare hopper:

Legenden forteller at spurven fløy rundt Jesus da han pintes på korset, og kvitret: "Han lever! Han lever!" Da Jesus merket at spurven gikk inn for å plage ham, fikk den til straff å leve av smuler og ugressfrø i all evighet. Samtidig ble spurvens føtter bundet sammen med usynlig tråd, og derfor kan ikke spurven gå, men bare hoppe.

Spurven ble også bærer av dårlige varsler, som når den fløy inn i et hus, eller hakket på vinduet - da ville noen dø.

Denne gåta er verre å gjette riktig:

"Skuri sit på ljåra, kause sit i åra:
"Låste vera drukki, dett så ned," sa
little kause." Hvem er „litle kause“?
Ja! Du gjettet rett.

Spurven er ikke ukjent med sterk drikke, som vi skjønner. Det var en gang spurven deltok i et ravnebryllup. Skjemtevisa Ramnebryllaupet i Kråkelund er ei skildring av bryllupsgjestene og selve gjestebudet. Visa er den første norske folkevisa som ble trykket (1647). Dyra blir dels framstilt allegorisk. De forskjellige fuglene overtar de rollene mennesker har i et bryllup. Omvendt får menneskene dyriske trekk. Festen utarter og blir etter hvert ganske vill. Haren fyrer av tre skudd, ugla trekker kniven og bjørnen blir så full at han skiter i buksa. Så fortelles om noen kjente fugler:

...
Skjora,-, ho skulle skjenkje
i mykjen manne-trong,
ho kunne seg ikkje på golvet snu,
velet var for langt.
Skjora, ho var skjenkjaren uti skogen.

Sporven sette seg manna høgst,
han tyktest ikkje vara liten.
Kjømteisa bykste honom nest.
Ørna gjekk opp i brika.
Gåsa, ho var klevekone i skogen.

Inn kjem kråka hoppande

Tegning: Sikker Hansen

med si svarte hette:
"Sitje no alle heil og sæl!
Er de no alle mette?
Har no alle sitt nøye fått uti skogen?"
...

Spurven er blitt utskjelt, og navnet er blitt brukt som skjellsord. Tor Erik Jenstad har samlet disse om spurven: Din gutsporv! (Selbu)
Din sporv! (en spinkel, lett person)
Din sperv! (Selbu: tynn, spinkel kar)
Om ein kar briska seg og var "karavorin" vart det sagt: Å, for en spørv!

Her følger noen ordtak, munnhell og talemåter hvor spurven er involvert: "Dårlig bakt," sa gråspurven, den svelget koksmulen.

Vara føtene dine, sa sporven; han dansa med merra.

Sporven heve Hus i kvar Gard.
Ein Sporv i Vegen er betre en inkje Liv.

Den som er redd for spurvene, sår aldri korn.

Gråspurven og munken er to dårlige fugler.

En spurv er en liten fugl, likevel har den både lever og galle.

En ska 'kje lata vera å så um sporvane et upp litt av konne.

Heller en spurv i låven enn en ørn i himmelen.

Den som skal fange en spurv, må ikke skremme den vekk.

Man skyter ikke spurver med kanoner.

Det kjem ikkje ørn or sporve-egg.

Hva vil spurver i tranedans og ugler mellom kråker?

Hva skal spurven i tranedansen, dens ben er så korte?

Hvis den stakkaren av en katt hadde vinger, ville den utrydde spurvene.

Spurver kan ikke fanges med trommer.

Stekte spurver flyr ingen i munnen.

Svanen trenger sine fjær likeså vel som spurven sine.

"Du er så vilter," sa katten til spurven som ikke ville stå stille så katten kunne få ham.

I et land uten ørner innbiller spurven seg at den er en ørn.

Vi har sett at folk tillegger gråspurven mange dårlige egenskaper. Den kan være lat, krangete og troløs. Flere forfattere har tatt gråspurven i forsvar. Den er i alle fall trofast på sitt vis, alle DNA-prøver til tross. Einar Skjeråsen skriver i diktet "Gråspurv":

Når alle fine svulur
slår venga ut og fær,
da sit'n att i tunet
og trøter tia her,
spurven.

Når alle lerker kvitrer
i grøne palmeland,
da sit'n på en rimkvist
og syng så godt'n kan,
spurven.

Når flisa sprett i skogen
og snøen fyk i fonn,
da hogg'n i en hestelort
og finn et bergingskonn,
spurven.

Når nordavinden ulet,
og månen står i næ,
da er'n en stri og hemkjær
trysling, han som je.
Spurven.

Her er et dikt av Per Sivle som forteller om det samme:

Og Svola og Erla, dei bur seg og stryk,
naar Sumaren hallar mot Vetter;
og Lerka ho tagnar, og sidan ho stryk
mot Sud fraa dei rimslegne Nætter.
Men Sporven han er seg so trufast
ein Kar

- han likar seg best paa den Teigen
han har,
- der han og hans Frendar saag Ljoset.

Ja, nog er det deim som vil svinta
avstad,
naar Hausten seg legg ikring Tufti.
Men sume i Heimen er likaso glad,
naar Snjokaven trugar i Lufti.
Og Sporven han vyrder kje Frost
eller Snjo,
han held seg til Heimen, og bergar
seg so,
- um og det no stundom vil knipa.

Og Sporven held ut til det atter er Jol.
Og daa vert det Velferd fyr Karen.
For Joleband stend det paa Skjol etter
Skjol,
og daa er han fagnaleg faren.
Og lid det so lenger, - ja so vert det
Vaar,
og etterpaa Sumar kvart einaste Aar.
- og Sporven han fylgjer med Tidi.

Knut Dal skriver i diket "August":
...

Sommeren drar
og vinker adjø.
Trekkfugler samles
til flukt over sjø.

Svaler, lerkene,
løvsanger, stær,
sydover flyr de
hvor sommeren er.

Meisene, spurvene,
sjura og kråka,
som oss blir de her
i kulden og tåka.
...

Det er en gammel skikk å sette opp kornband (nek) til jul. De første opplysninger om juleneket finnes i "Norges Naturlige Historie" (1753) av Erik Pontoppidan:
"Jule-Aften gaaer den Norske Bondes Hospitalitet saavidt, at han end ogsaa byder Fuglene til Giest, settende et utærsket Koorn-Neeg udenfor Lade-Døren paa en Stang, hvorved Spurrer

og andre smaa Fugle holde sig ret lystige."

I gamle dager tok folk varsler av så mangt. Det var viktig å følge med på hva slags fugler som kom for å spise av kornbandet, og når de kom:
... "Flyver en spurv først til (neget), varsles rigt kornår, ligeså om mange lystige fugle kommer."...

Spurvene blir selvsagt glade når de snille menneskene gir dem mat. Jørgen Moe skriver i diktet "Julekvelden":

...
Fra Høgstid, da det ringede Jul,
er Festen alt holdt af Gaardens Fugl:
sit Kornbaand Far paa Elgs-Takken
stak,
og Spurven fløi til og kviddet: Tak!
..

Haldis Moren Vesaas skriver i "Fugle-vise for Kari":

Kari opnar glaset sitt,
stør seg ut på armen.
Sola skin så godt og blidt
her i vindaug-karmen.
...

I eit gammalt veda-reis
nedpå låveflaten
sporv og sisik, dompap, meis
takkar glad for maten.

Nyleg heldt dei alle fest
oppå fuglebrettet,
tømde det til siste rest,
vart så herleg mette.
...

Vi liker å tro det var av omtanke for fuglene bøndene satte opp kornband. Diktet "Spurv i desember" av Einar Skjeråsen vitner om det:

Nei, er du der igjen da, spurvelurven?
Det var da riktig hyggelig du kom.
Jeg gjetter nok hva du og hele hurven
i slik en hard desember piper om.

Du tenker sikkert: Det er vondt for den som er spurve-lurv i nordavind og snø. Du piper at du skulle hatt en venn som kom ut med neven full av knekkebrød.

Gråt ikke du. Jeg er din venn og granne. Litt mat i sekken skal du alltid få. Det er jo slik i dette vinterlandet at vi må holde sammen, skal det gå.

Snart er det julekveld. Da får du sitte i nek og spise margen god og gul. Da kan vi begge gjennom ruta titte og nikke til hverandres bord: Glad jul!

Og siden må du kvitre over gården og trasse vinteren på spurve-vis. Så kommer varmen, og så kommer våren, da vi igjen kan hoppe paradis.

Henrik Wergeland trekker fram religiøse motiver for å mate fuglene i diktet "Smaafuglene paa Juleneket":

...

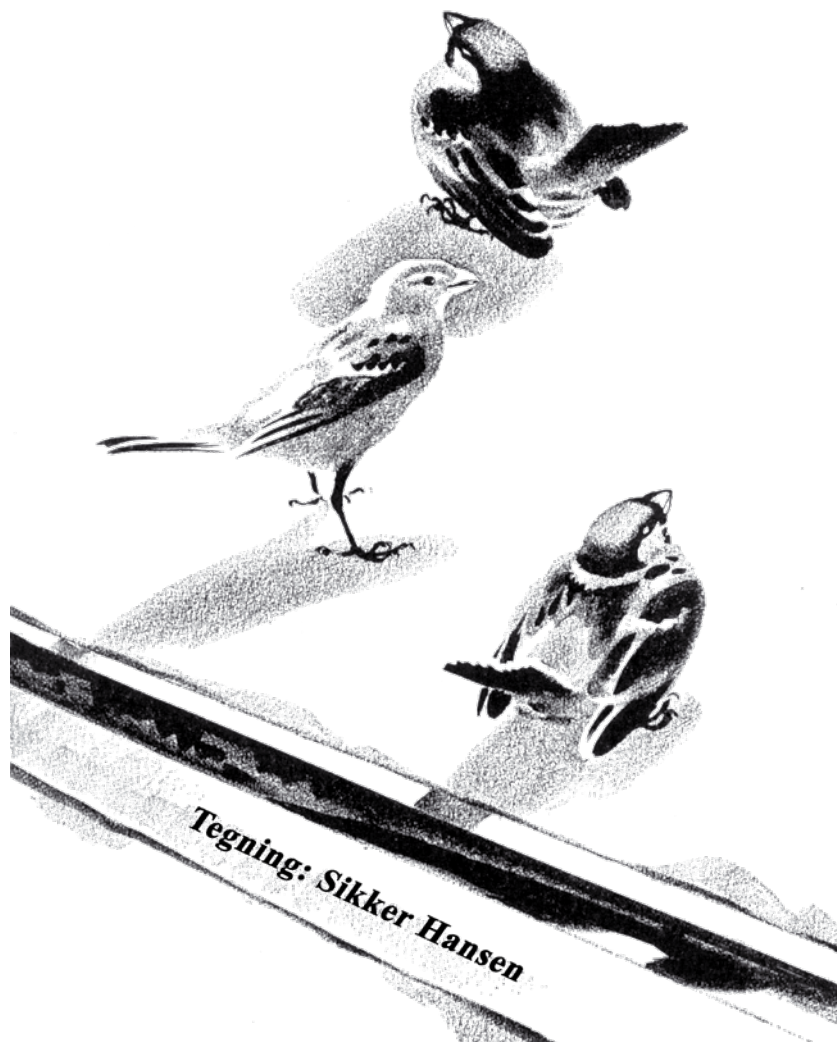
En fattig husmann bak skogen bor.
Han gir oss et nek i år som i fjor.

Han eier kun tre, dog gir han oss ett.
For Jesu skyld gjør han det.
Og hør du småsisik, stur ei så,
men følg med din fetter, spurven
grå!"

...

Det er tvilsomt om menneskelig omsorg for de små er hele forklaringa på vinterforinga. Det er mange folkeminnegranskere som har forsøkt seg på gode forklaringer. Vi lar Ørnulf Hodne få slippe til med ei oppsummering:

... "Eilert Sundt mente f.eks. at kornbandet var et førkristent beskyttelsesmiddel mot trollmaktene på samme måte som ild, lys, brent brød, grønt løv og kvister. Andre har tolket det som et offer til en vegetasjonsguddom eller et

SMÅSTYKKER

Leserinnelegg, aktualiteter mm

Ingen rotenonbehandling av vannene i Bymarka

Bystyret avviste rotenonbehandling av vannene i Bymarka. Saken ble avgjort da Fremskrittspartien "slapp katten ut av sekken" og gikk samlet mot den kontroversielle behandlingsmetoden.

Trondheim kommune har i lengre tid forberedt aksjonen mot det uønskede fiskeslaget mort i syv vann i markområdene vest for byen.

Hensikten med dette har vært å hindre spredning av fisken til Jonsvatnet av frykt for uheldig innvirkning på vannkvaliteten i byens drikkevannskilde.

Adresseavisen 20.06.2003

Besøk NOF - TLL sin foringsplass i Bymarka, Trondheim

Nå er det på høy tid å tenke på våre bevingede små venner. Selv om det ikke ligger meterdyp snø i skogen, eller gradestokken viser fryser-temperatur, er det vanskelig nok for småfuglene å finne tilstrekkelig med mat om vinteren. Det er først og fremst det korte dagslyset og minusgradene som skaper problemer for meiser og finker.

NOF Trondheim lokallag er nå inne i sin andre sesong med vinterforing i Bymarka. Det er *Ståle Prestøy* som er primus motor for

dette prisverdige tiltaket. Nedenfor finner du kart og koordinater som viser hvor du kan finne foringsplassen. Det er et yrende liv der i helgene vinters tid. Det er sett kråke, skjære, nøtteskrike, dompap, grønnfink, grønnsisik, kjøttmeis, granmeis, svartmeis, blåmeis, toppmeis, spettmeis, trekryper, korsnebber, spurveugle og flaggspett på og ved foringa. Ekornet tar seg også en tur innom for å smake på godbitene. Legg gjerne turen innom i løpet av vinteren, du også! Ser du noe artig eller spesielt på foringa, fortell oss om det på epost nofill@yahoo.no eller ring *Ståle Prestøy* på 900 55 708.

red.

Kråke tar struts

LEKA: Strutsoppdretter Åsmund Nilsen på Leka mener kråka tar livet av struts.

-Kråka går til hakkeangrep på hælhasene til strutsen. Etter en tid setter det seg infeksjon i såret, strutsene blir slappe og de må legge seg ned. Da slår kråka til skikkelig med å hakke enda mer på strutsehælene og leggen, sier Nilsen.

-Tull og tøv. Kråka er ikke rovfugl. Det er hunder som har jaget strutsen og bitt den i hælhasene, sier generalsekretær Morten Ree i NOF (Norsk Ornitologisk Forening).

Adresseavisen 11.07.2003

Slik finner du fram: Parker på Baklia P-plass (på veien opp til Skistua). Gå til demningen i enden av Baklidammen og gå over til andre siden av dammen.

Her går det stier til høyre og venstre, men du skal gå rett fram på en sti som er litt utydelig til å begynne med, men som blir mer tydelig etter hvert. Følg denne stien innover.

Etter ca. 150 meter kommer du til et stort tre som ligger over stien, men som er sagd over slik at man lettere skal komme forbi. 5 meter etter treet går det et litt utydelig tråkk inn mot venstre. Følg dette i ca. 10 meter.

Du er nå kommet til en liten skrent. Herfra ser du foringsplassen 20–30 meter foran deg, i en ganske stor og veldig bøydd bjørk. Du ser alt veldig godt med en håndkikkert.

Ståle

Måsene skiter i blomster

Glupske måser herjer vilt på Torvets sørvestre kvadrant, hvor blomsterhandlerne holder til. Vakre planter blir griset til av måse- skit.

– Måsene griser til plantene mine, sier blomsterhandler *Målfrid Riseth*. Måsene slåss med dødsforakt om brødsmulene som slenges ut på asfalten.

Lokket av brødbiter som kastes ut på asfalten, stormer hærskarer av storvokste måser inn i luftrommet over *Målfrid Riseth*, som har stått ved egen bod på Torvet i 32 år. Måseplagen har aldri vært større enn i sommer, kan hun fortelle.

– En ting er at de aggressive beistene slipper store mengder skit på blomster og planter jeg har stående på utstilling rundt boden. Men fuglene legger også fra seg ekskrementer på bodtaket. Det er ikke akkurat artig å jobbe med slikt over hodet. Og på varme dager kan skitstanken bli plagsom, sier *Riseth* som selger blomster fra eget gartneri på Melhus.

Blomsterhandleren registrerte at sammenstimlingen av fugler ble mye større da det kom benker på kvadranten foran Gjensidige-bygget. Mange setter seg til med medbrakte brød og slenger biter til duene som tripper stillferdig på asfalten. Men når det først er mat på bordet, kommer måsene som en åsgårdsrei og jager vekk både duer og kråker før de starter en innbyrdes kamp om godsakene.

Mange byvandrere synes åpenbart det er artig med slike bikkjeslagsmål mellom bevingede skapninger, så her er det snakk om brød og sirkus på Torvet. Men for den som har sitt daglige virke på kvadranten, betyr de glupske måsene en plage. *Målfrid Riseth* håper derfor at noe blir gjort for å stoppe matinntaket som gjør at måsene skiter i vilden sky, bokstavelig talt.

Adresseavisen 15.07.2003

Måke-ståk på Heimdal

Aggressive måker til styrtangrep på forbigående og skriker så naboene mister nattesøvnen. Nå investerer Heimdal Videregående i et "anti måkesystem".

– Nå er det så ille at flere beboere i naboblokkene får nattesøvnen ødelagt, sier driftsleder *Lars Bjørkander*. Dessuten tilgriser fiskemåkene fasadene på skolen. Her har vi mange glassfasader. Pent er det ikke med all fugleskitten, sier han. Nå har skolen bestemt seg for at nok er nok.

Rett etter påske er de på plass og starter hekkesesongen. Først når ungene er flygedyktige langt ut i juli, forlater de taket ved Heimdal videregående skole.

– Til høsten prøver vi antakelig å montere wirer på tvers over taket i ruter på to ganger to meter. Dette håper vi skal få måkene til å velge andre hekkeplasser til neste vår.

Byavis 30. juli 2003

Tegning: Karl Aa. Tinggaard

Det er "gammelt nytt" at fiskemåkene hekker høyt til fjells, og bygger reir i trær. Mer uvant for oss er det at måkene hekker på hustak i tettbygde strøk. Fine hekkelokalteter er tak på forretningsbygg og skoler. Mange føler seg direkte truet av stupende måker når de har unger.

Fuglene flyktet fra Dora 2

350 måkepar hekket tidligere på Dora 2. Etter omlegginger måtte kolonien flytte på seg. Otto Frengen ved Vitenskapsmuseet synes ikke det er rart at måkene trives på takene ved skolen på Saupstad.

Med høye kanter på taket, får egg og unger skjerming for vær og vind, påpeker fuglekjenneren.

– Fiskemåkene får i større grad være i fred for firbeinte predatorer som katt, rev og mink når de bruker takene som hekkeplass.

– Taket ved Heimdal videregående skole høres ideelt ut for måkene med elvegrus og mange kanter som skjærer egg og unger fra vind og sterk sol, sier *Otto Frengen*.

Hvor mange måker som hekker på tak rundt omkring i byen, finnes det ikke noe tall på i følge *Frenge*. Han antar at det nok dreier seg om noen hundre par. Tidligere hekket 350 par på Dora 2. Dette taket ble omgjort og fiskemåkene har forlatt stedet.

– Noe av forklaringen på at Heimdal videregående er tatt i bruk, kan være at kolonien på Dora 2 måtte flytte på seg. Tiltaket som foreslås for taket på skolen er antakelig ikke tilstrekkelig til at fuglene vil holde seg unna, hevder *Otto Frengen*.

Byavis 30. juli 2003

Be en bønn for beveren i Ilavassdraget

Beveren har støtt på uventede problemer i sommer etter tapping av Kobberdammen og Baklidammen.

Ved alle de tre dammene i Ilavassdraget har flere beverfamilier holdt til i mange år. Men beveren har støtt på uvante problemer denne sommeren. Trondheim bydrift gjennomfører vedlikeholdsarbeider på demningene ved både Kobberdammen og Baklidammen.

Allerede tidlig i sommer ble derfor vannet tappet ut av Kobberdammen. Også i Baklidammen tappes det kraftig ned for nødvendig reparasjoner og utskifting av sluser. Beveren, som har bygd sine hytter i kanten av disse dammene, har dermed fått en bolig hvor inngangen ikke lenger ligger under vann, men langt oppe på land.

Ifølge naturforvalter Haldor Ses-seng i Trondheim kommune har det vært lite å se til beveren ved Kobberdammen de siste ukene.

Førsteamanuensis Frank Rosell er en av Norges fremste bevereksperten. Hva som vil skje med beverfamiliene, er ikke godt å si ifølge bevereksperten.

– Om sommeren er beveren ikke så avhengig av hytta si. Da er det mer kritisk i slutten av september da beveren begynner forberedelsene til vinteroppholdet i hytta, sier Frank Rosell.

– Beveren føder unger sommers tid. Dersom beveren nylig har født unger i hytta, vil den nok forlate disse. Er ungene noen uker gamle, kan de følge bevermor bort fra hytta og klare seg gjennom sommeren, hevder bevereksperten.

Kilde: Byavisa 20.08.2003

Trondheim kommune anmeldt!

Kurt Oddekalv anmelder Trondheim kommune for å ha utført overlagt dyremishandling og seigpining av over 20 000 mort og andre fiskeslag i Kobberdammen i sommer.

Hensikten med kalkingen var å ta livet av all gjenlevende mort i den nedtappede Kobberdammen i Bymarka. Men Oddekalv anmelder kommunen for å ha utført overlagt dyremishandling og seigpining av over 20 000 mort og andre fiskeslag i sommer.

Fisken er påført ufattelige plager og pinsler, heter det i anmeldelsen. Norges Miljøvernforbund (NMF) er rystet over kommunens saksbehandling.

Det må være særdeles skjerpende at ingen tillatelse var gitt i forkant av behandlingen - kontakt med veterinærmyndighet ble først foretatt etter at behandlingen var igangsatt, skriver NMF i anmeldelsen.

Adresseavisen 12.11.2003

Ørekyta invaderer nid-elva

Nidelvas store ørretbestand trues av ørekyta som har spredt seg fra Nesjøen. I verste fall er ørretfisket ødelagt i løpet av noen få år. Ørekyta ble første gang observert i elva mellom Sylsjøen og Nesjøen i 1975 og har spredt seg nedover vassdraget. Nå har den inntatt Nidelva.

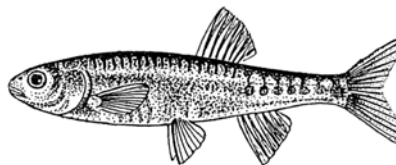
– For to år siden fant vi ørekyta i Svean, og nå regner vi med at den har spredt seg nedover hele Nidelva. Ørekyta kan utvikle store bestander i stilleflytende elver. Svean er et slikt område hvor forholdene er ideelle for denne fiskearten, sier *Jan Ivar Koksvik*, førsteamanuensis på Vitenskapsmuseet og styreleder i Trondheim Omland Jakt og fiskead-ministrasjon. Han forteller at i Nea ovenfor Selbusjøen, er det allerede store stimer med ørekyte. Det som bekymrer Koksvik, er at Nidelva ovenfor Leirfossen flyter rolig i store partier.

– Ørekyta er en ny art i vassdraget

og skal ha sin del av matfatet. I noen vassdrag hvor den har blitt spredt har det gått riktig ille. Ørretbestanden har kollapset helt. I andre områder har det gått bedre. Nidelva har mange stille partier med rikelig vannvegetasjon som fremmer ørekyta. Jeg frykter at vi kan få en ganske stor negativ virkning på ørretproduksjonen. Koksvik forteller at det er når ørekytebestanden er blitt så stor at man ser stimer langs land at den har blitt en alvorlig trussel for ørreten.

– Det er bare et tidsspørsmål før man ser om vi får den virkningen her i Nidelva, sier Koksvik.

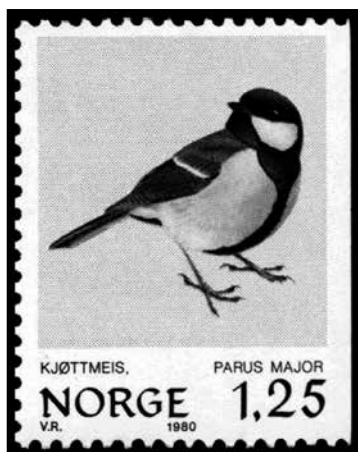
Nidelvas ørrestamme er kjent for sin fine kvalitet. Ørret på over kiloen er ikke uvanlig, men også mye større

eksemplarer forekommer. Mye tyder på at laksen ikke vil bli rammet i samme grad.

– Det er observert ørekyte i Stjørdalselva og Orkla uten at den har slått til der. Og i Altaelva finnes den, men er lite fremtredende i de lakseførende striede partiene av elva. Lakseungene lever på strykområder, og det er ikke sikkert at ørekyta vil utgjøre noen trussel for laksebestanden. Det står i gammel litteratur at den er en rognetyv. Laksen gyter også på steder i elva med mye strøm og graver over rogn med grus slik at den blir beskyttet mot rognetyver.

Byavisa 6. august 2003 09:25

Fugler på frimerker (4)

Denne gangen er det selveste nasjonalfuglen som vises avbildet på frimerke. Utgivelsen skjedde 18. april 1980. Fossekallen har selskap av kjøttmeisa, en kjent og kjær fugl for de fleste. Frimerkene inngår i motivserien *standfugler*.

Frimerkekunstneren er Viggo Ree.

Urbane meiser lærer en ny låt

Det er ikke bare mennesker som gjerne forandrer oppførselen når vi reiser inn til storbyen. Nå har nederlandske forskere funnet ut at kjøttmeiser som flytter inn til den urbane jungelen stemmer i en ny sang. Inne blant trailere, anleggsmaskiner og lydanlegg bråker det nemlig ofte så infernalsk, at meisenes kjærlighetssanger står i fare for å drukne i lydsmørja. Det kan jo være temmelig katastrofalt når sangen er ett av de viktigste virkemidlene i jakta på en passende partner. Men bymeisene er ikke tapt bak ei vogn. I stedet ser det

rett og slett ut til at de har lært seg å synge med de lysere tonene i stemmen, slik at sangen fremdeles høres igjennom teppet av lavfrekvent støy.

Dette er første gangen noen har påvist at menneskeskapte forandringer i miljøet påvirker villfuglenes kommunikasjonssignaler, mener forskerne. Men det er slett ikke første gang man har hørt at fugler har forandret stemmen etter omgivelsene.

- En del fugler, blant annet kjøttmeiser, som bor i tett skog, synger med lavere frekvens enn sine artsfrender i åpent lende, forteller professor Arne Moksnes fra Biologisk institutt ved Norges teknisk-naturvitenskapelige

universitet (NTNU). Det er fordi lave lyder bærer mye lengre inne blant trærne. Nå ser det altså ut til at meisene bruker denne egenskapen i møte med menneskeskapte omgivelser også. Dette kan skape to grupper av fugler, de som kan forandre stemmen slik at sangen fremdeles kan høres over bybråket, og de som ikke klarer det, mener forskerne. Dette kan muligens forklare hvorfor kjøttmeis og svarttrost ser ut til å klare seg fint i Europeiske byer, mens andre arter forsvinner.

Referanse: H. Slabbekoorn, M. Peet, Birds sing at a higher pitch in urban noise, Nature 424, 267.

Lirype

25 meter med kvist hver dag.

Villmarkskommunen Ålen som ligger ca. 3 mil nord for Røros har rypa i sitt kommunevåpen.

Der er det fortsatt noen ryper igjen, selv om bestanden har gått tilbake. Her er det bjørkeskog og atter bjørkeskog, og det er akkurat det rypa vil ha. Så lenge de finner 150 gram kvist hver dag, er det ingen fare for næringsmangel om vinteren hos rypa. Lagt etter hverandre blir dette ca. 25 meter med kvist. At den er fornøyd med dette kostholdet, gjør at en nesten aldri treffer på magre vinterryper.

Tekst og foto: Torgeir Krokan

Lomvien "Pingu"

Kom ut av kurs og havnet utmattet i Gaulosen

Lomvien er den største av våre alkefugler. Den hekker helst i tette kolonier i fuglefjell, og tilbringer det meste av livet svømmende på havet.

Denne årsungen hadde forvillet seg inn i Gaulosen og ble funnet utmagret 26. august av Ståle Prestøy som er leder i lokallaget av Trondheims ornitologiske forening.

Lomvien veide bare 450 gram og var i svært dårlig form. Redningen for denne fuglen var å få pleie, og et kaninbur gjorde nytten som hvilehjem. To fugleinteresserte gutter fra Tiller, Fredrik Schevig og Emil K. Krokan fikk en del av ansvaret for stellet av lomviungen og de bestemte at Pingu var et kledelig navn. "Pingu" ble matet fem ganger om dagen med sild, veid hver morgen og badet en gang om dagen. Det var oppmuntrende å se at vekten økte for hver dag, bare etter fem dager hadde vekten økt til 550 gram og formen begynte å komme tilbake.

Den ellers så utmerkede flygeren ble i stand til å løfte vingene igjen og den begynte å gi lyd fra seg.

Da den veide 800 gram, fikk den sjansen til å komme tilbake til sitt rette element som er langt unna Trondheim.

Tekst og foto: Torgeir Krokan

*To fugleinteresserte gutter fra Tiller, Fredrik Schevig (øverst) og Emil K. Krokan, fikk en del av ansvaret for stellet av lomviungen. De bestemte at **Pingu** var et kledelig navn.*

UT PÅ TUR I TRØNDESK NATUR - UT PÅ TUR I TRØNDESK NATUR

INNHold

SVEIN HAFTORN TIL MINNE 52
av Karl H. Brox

30 ÅR ER GÅTT ... 55
av Karl H. Brox og Jon Suul

Fuglelivet i Staupshaugen og tilgrensende områder 58
av Tore Reinsborg

TN OG FYLKESAVDELINGENE VED ET VEISKILLE? 73
av Øystein Rune Størkersen

TAUTRA - EN FORTSATT MILJØSKANDALE 76
av Karl H. Brox

FUGLELEIKEN 78
Kryssord, spørsmål mm

GRÅSPURVEN I TEKST OG TRADISJON 81
av Jon Peter Stav

SMÅSTYKKER 90
Leserinnelegg, aktualiteter mm

